

Câștigă o vacanță de 5 stele în Bulgaria

DETALII LA PAGINA 15

 NATIONAL
GEOGRAPHIC

CUBA ÎNAINTE DE
AMERICANI

TRAVELER

VOL. 28 | PRIMĂVARĂ 2016 | 12,99 LEI

WWW.NATGEO.RO

BULGARIA

Descoperiri la îndemână

MUGURI
ÎMPIETRITI ÎN
CAMBODGIA
POVEȘTE
DE DRAGOSTE
ÎN ITALIA
SPRE INIMA
KENYEI

101
MOTIVE
CARE NE
ÎNȘPIRĂ SĂ
CĂLĂTORIM

**REVISTA
NATIONAL GEOGRAPHIC
ILUMINEAZĂ,
EDUCĂ
ȘI ȚE INSPIRĂ
SĂ AI GRIJĂ
DE PLANETĂ!**

FOTO: NASA

revista
**NATIONAL
GEOGRAPHIC**
LUNAR, la orice punct
de difuzare a presei
www.natgeo.ro

o revistă editată de

BurdaInternational **RO**

Cuprins

PRIMĂVARĂ 2016

NR. 1/2016, VOLUMUL 28

42

Cuba se schimbă

Ultima strigare pentru cei care vor să mai prindă Cuba înainte de americani.

TEXT: ELENA STĂNCU;
FOTO: COSMIN BUMBUIȚ

FOTO: COSMIN BUMBUIȚ

22

Vânătoare de stele

În căutarea celor mai bune locuri unde te poți bucura de magia cerului înstelat.

TEXT: LUMINIȚA TOMA;
FOTO: LUMINIȚA TOMA ȘI
KAMIL TAMIOLA

28

Seduție bulgară

Colecția de timbre din copilărie îl trimite pe autor într-un ținut misterios, plin de mănăstiri și amintiri.

TEXT: ANDREW NELSON;
FOTO: AARON HUEY

54

Goticul Yorkshire

Jumătate vis dulce, jumătate tipăt gotic, regiunea nordică a Angliei este plină de surprize.

TEXT: RAPHAEL KADUSHIN;
FOTO: JOHN KERNICK

62

Cambodgia revine

Chipurile serene ale unei țări ce se scutură de fantomele trecutului.

TEXT ȘI FOTO:
COSTAS DUMITRESCU

72

Pastile de inspirație

Cele mai bune gusturi, locuri, experiențe și idei care ne pasionează azi.

TEXT: JENNIFER BARGER

87

Jurnal african

Aventurile unui grup de prieteni români spre inima Kenyei, prin savană.

TEXT ȘI FOTO:
GABRIEL ȘERBAN

92

Olă, Moçambique!

De la Tropicul Capricornului spre Ecuator, în căutarea celor mai gustoși creveți din Africa.

TEXT: ANA HOGAȘ; FOTO: ANA
HOGAȘ ȘI IONUȚ FLOREA

102

Love story

Ea își dorește o ultimă călătorie într-un loc liniștit și frumos. El o duce pe malul Lacului Como.

TEXT: LORENZO CARCATERRA;
FOTO: MASSIMO BASSANO

Cimitirul vesel din Săpânța și unul dintre puținele locuri din lume unde te poți gândi la moarte cu zâmbetul pe buze.

The Bucket List e unul dintre filmele mele preferate. Povestea de dragoste la Lacul Como, de la pagina 102, e pe cale să devină unul dintre reportajele mele preferate. E genul de travel story care te pune pe gânduri. Dacă ai ști că mai ai un răgaz de numai câteva luni pe lumea asta, în ce loc ți-ar plăcea să le petreci? (Eu, unul, cred că mi-am găsit colțul de rai: un sat din Mureș, unde pot trăi după pofta inimii.) I-am rugat pe câțiva dintre colaboratorii *Traveler* să ne destăinuie care e locul lor de suflet unde le-ar plăcea să se bucure de viață înainte să pice cortina. Vă invit să reflectați și voi. Deși poate părea un gând macabru, pentru mine a fost un exercițiu extrem de interesant...

Vârful Negoiu

Măreția acestui cadru alpin autohton ar completa ideal efemera mea rătăcire pe Pământ.

-SORIN RECHIȚAN

Transilvania

Cred că aș vrea să mor într-un sat săsesc, din sudul Transilvaniei, cu case rănduite, adunate lângă o biserică-cetate, printre dealuri înfiorate și păduri.

-ALINA ALEXA

Islanda

Acolo oamenii sunt mai puțini decât elfii, iar peisajele – parcă de pe alt tărâm.

-IOAN COBZARENCU

Munții Dolomiți

Sunt cei mai frumoși munți pe care i-am întâlnit. Preferabil pe malul unui lac, în care să se oglindească niște creste, soarele și luna, cerul albastru, cefurile ploii, verdele primăverii.

-ROXANA FARCA

Prin lumea largă

Mi-ar plăcea să îmi închei viața călătorind, să îmi iau la revedere de la toți prietenii și membrii familiei răspândiți prin lume. Să mănânc și să bem împreună, sărbătorind viața... Prima stație – Japonia.

-KATHARINA BOTA

Bali

E cu adevărat un Paradis pe Pământ.

-LUMINIȚA GEORGEȘCU

Patagonia

Mi-aș dori să las pentru final explorarea Americii de Sud, începând cu sălbatică Patagonia.

-LUMINIȚA TOMA

Cefalu'

Un oraș medieval pe coasta Siciliei, în care timpul parcă s-a oprit. Aici m-am simțit atât de bine, încât, în ultimii ani am revenit de vreo șapte ori.

-SORIN GHENCEA

Spre Peru

Aș porni pe mare spre America de Sud. Cu popasuri în sate de pescari, de pe lângă Istanbul, Malta, Tunis, Tanger, Panama. Destinația finală a vaporului ar fi Valparaiso, a mea – Machu Picchu.

-BOGDAN COMĂNESCU

Câmpina

Pe dealurile mele dragi. Să fie o seară de vară când prigorile tac și se

auze miera deasupra apei ce iese din pădure, când oamenii își așteaptă vacile de la păscut.

-GABRIEL ȘERBAN

Antarctica

Pentru că am o bănuială că frigul de la Pol mi-ar mai adăuga ceva la răgazul rămas de trăit. Și pentru că ar fi o provocare enormă să învâi să supraviețuiesc în condiții noi.

-ANA HOGAȘ

Vă mulțumesc pentru că citiți *National Geographic Traveler*. —CĂTĂLIN GRUIA catalin.gruia@burda.ro

P.S.: La intrarea în raiul vechilor egipteni, paznicul pune sufletelor două întrebări (în funcție de care erai admis sau nu): „Ai găsit fericirea în viața asta? Viața ta a adus fericire altora?” Cât închi ești aici, nu strică să te gândești din când în când la scena asta din *The Bucket List*...

Pentru tine!

24 de destinații europene

Întorcându-mă de la Dubrovnik, unde am petrecut o încântătoare minivacanță, am cumpărat din Opeteni ultimul număr al *NG Traveler*. Surpriză! Printre „Vedete de mâine ale Europei” am găsit și un comentariu referitor la Split, un alt oraș minunat de pe Coasta Adriaticii. Cu mare plăcere am parcurs acele rânduri și m-am imaginat deja la Split, vizitând celebrul palat al lui Dioclețian, plimbându-mă pe promenada Riva sau zăbovind pe terasa unei cafele din centrul vechi. Cu siguranță, Splitul, Dubrovnikul sau alte orașe din zonă merită tot atât de mult vizitate ca și alte orașe mai celebre, precum fostul lor stăpânitor, Venetia... Si o

recomandare: am găsit deosebit de plăcută Coasta Dalmată iarna, un climat agreabil și mai puțină aglomerație. Drum bun!

-CIPRIAN DRĂGUT, BRASOV

MEXIC

Am citit cu interes vol. 27 al *NG Traveler*, în special pentru articolul dedicat capitalei mexicane. Interesul meu era legat de faptul că aveam prosperate încă amintirile despre vizita făcută în Mexic anul trecut. Evident că anumite considerente subiective legate de cum a perceput autorea atmosfera orașului nu pot fi comentate, dar aș dori din respectuos să îi atrag atenția că nu aztecii au proiectat Teotihuacan, așa cum apare scris la p. 54, paragraful „Birdman”, contradicția din text continuând și mai jos, unde se precizează că orașul a fost distrus de foc în 550 î.Hr. Cele două civilizații sunt total diferite și situate la distanță de circa o mie de ani în timp. Nu se știe mare lucru despre civilizația Teotihuacan, dar despre azteci se știe că au apărut din sec. al XIV-lea d.H. în istoria Mezoamericii. Au utilizat situl de la Teotihuacan (chiar numele e dat de ei, din limba nahuatl) ca loc de pelerinaj, dând numele cunoscute actual diverselor structuri pomenite

de distinși autoare; nu se cunosc nici numele, nici scopul pentru care civilizația Teotihuacan l-au construit inițial. De asemenea, în același spirit, as vrea să remarc că ilustrația de la p. 59 sus dreapta, cu legenda „colec-
ții impresionante și magice atestă la Muzeul Național de Antropologie”, reprezintă, de fapt, motivul decorativ al unei piramide de la Teotihuacan aparținând „adoratorilor șerpului cu pene”, de asemenea mult anterior apariției aztecilor.

-FLORENTIN CRETU, BUCURESTI

TRANSSIBERIANUL

A fost neieșă să citească doar primele cinci rânduri de introducere ale articolului pentru a mi se deschide ochii către noi orizonturi și pentru a realiza, o dată în plus, că lista mea cu destinații va continua să fie într-o permanentă modificare. Nu va pot descrie bucuria care mă cuprindea când răsfoiesc revista și citeșc despre locuri în care am fost, mâncăruri pe care le-am încercat, tradiții de care m-am bucurat și oameni pe care i-am admirat. Dar, mai mult decât atât, nu vă pot descrie sentimentele ce mă încearcă atunci când descopăr o nouă aventură ascunsă în câteva pagini; la fel a fost și cu „De la Moscova la Beijing cu Transiberianul”. Citeam și visam în același timp: visam cu ochii deschiși „trenul ca un șarpe gigantic”, visam că sunt pe străzile haotice din Ulan Bator și, la rândul-mi, mă bucuram de fiecare lucru înedit al acestei călătorii. Autorul m-a convins! Am mai adăugat un vis pe listă: călătoria cu Zarengoldul pe meleagurile Siberiei, Mongoliei și Chinei.

-BEATRICE ANDRONE, CLUJ-NAPOCA

VIETNAMUL RURAL

Un articol cu puține cuvinte, dar cu poze care prin naturalețea lor te pot transporta cu ușurință în unele Vietnam. Undeva departe de aglomerația urbană, în apropierea graniței cu China, în satul Su Pan se găsesc pescari, culegători, cultivatori, oameni care de sute de ani își păstrează aceleași tradiții.

-OCTAVIAN LEPA, SIBIU

CONCURS

Comentează în câteva fraze unul dintre articolele care ți-au atras atenția în acest număr. Data limită: 1 mai 2016. Autorul celei mai frumoase dintre scrisorile publicate în revistă va primi din partea redacției trei cărți de la editura Polirom: **În Patagonia**, de Bruce Chatwin, **O plimbare prin pădure**, de Bill Bryson, și **Bazarul pe roți**, de Paul Theroux.

P.S.: Nu uita să precizezi adresa unde
vrei să-ti trimitem cărțile.

SCRIE-NE

E-mail:
traveler@burda.ro

Scrisori:
Bd. Decebal
nr. 25-29, Olympia
Tower, etaj 4,
sector 3, Bucuresti

Abonamente:
abonamente@
burda.ro

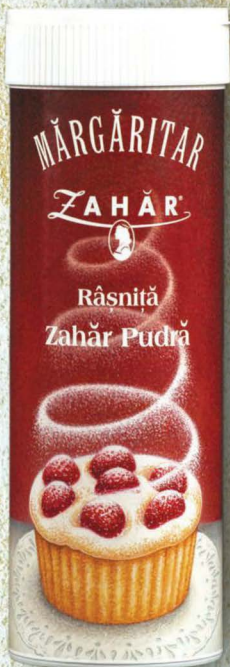
Facebook:
National
Geographic
Romania

Include adresa și numărul de telefon. Scrisorile pe care le publicăm pot fi editate în redacție, pentru claritate și concizie.

MĂRGĂRITAR
ZAHĂR®

Pentru tine!

AVENTURĂ

Efectul de saună

Finlanda fierbinte

Inter-o zi geroasă în Kallio, un cartier boem din Helsinki, un grup de finlandezi stau strâns unul într-altul afară, pe bănci de lemn, doar cu un prosop pe ei, beau bere și se relaxează. E finalul ritualului lor de la sauna Kotiharjun, încălzită cu lemne, construită în 1928 pentru muncitorii din fabricile din împrejurimi. Aici și în toată țara, finlandezii iau în serios experiența saunei. În statul nordic cu 5,4 milioane de locuitori există circa 3,3 milioane de saune, în locuințe, birouri, aeroporturi și chiar și în Parlament. Chiar dacă este forma supremă de relaxare, nu e doar o metodă de a calma mușchii dureroși. E o tradiție sacră cu o vechime de

mii de ani și reguli clare, marcată de convingerea că saunele sunt o parte esențială a identității finlandeze. „E o parte fundamentală din viața noastră de zi cu zi”, spune Kussi Niemela de la Societatea Finlandeză a Saunelor.

Indiferent de locul ales, la început stai așezat, gol, în semi-întineric. Se aruncă apă pe cărbuni incinși, ca să se producă abur (*Riily*). Apa rece aruncată pe corp temperează creșterea temperaturii, iar plsnitul cu nuiile de mesteacăn ameliorază circulația. Dar când te copleșește căldura, ieși afară și rostogolește-te prin zăpadă sau fă o baie scurtă în lac.

—STEVEN BESCHLOSS

Copca de inot înconjurată de gheață de la sauna Lämpimäni din Tikkakoski, Finlanda.

Unde să trăiești experiența saunei ca finlandezii

DISTRICTUL LACURILOR Jätkänpää

Cea mai mare saună tradițională cu fum din lume, aflată într-o fostă cabană de tăietor de lemne, are și muzică live.

HELSINKI Kotiharjun

Stațiunea suburbană oferă saune separate pentru femei, bărbați și familii.

TAMPERE Rajaportin

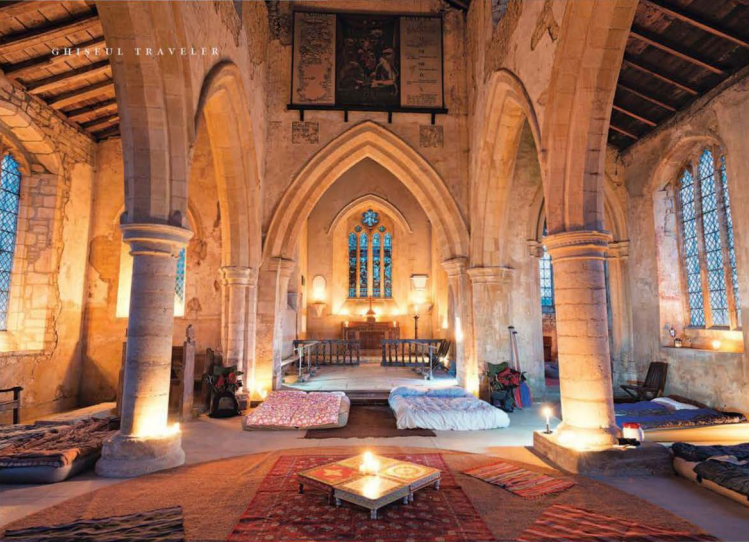
Cea mai veche saună din Finlanda - datează din 1906 și servește mâncare la cafeneaua din complex.

după tenis și răsplată

energie cu

MĂRGĂRITAR
ZAHĂR

Noapte sfântă: cazare la biserica All Saints din Aldwincle, Anglia.

CAZARE

PETRECERE ÎN PIJAMALE SPIRITUALĂ

*Bisericile Angliei oferă un
refugiu cu totul diferit.*

Mai nou, nu mai e o rușine să adormi în biserică. Mulțumită Truștii pentru Conservarea Bisericilor, patru dintre lăcașele de cult istorice ale Angliei devin, noaptea, hoteluri sacre. La „champing” (church camping), oaspeții primesc cheia bisericii și petrec o noapte la lumina lumânărilor lângă altar – în loc de hainele de duminică, luați-vă sacul de dormit.

„E o metodă minunată de a lua contact cu secole de istorie și de a scăpa de mărunțișurile prestabilite ale vieții moderne”, spune Peter Aiers, directorul Truștii pentru Conservarea Bisericilor.

La bisericile gotice St. Cyriac și St. Julitta din Swaffham Prior, aproape de Cambridge, nu ratați turnul octogonal al clopotniței, cu șase clopote turnate în 1791. Sau, dacă sunteți în dispoziția potrivită, cântați câteva imnuri – acustica e divină. În satul Aldwincle din Northamptonshire, biserica All Saints, unde a fost botezat poetul din secolul al XVII-lea John Dryden, vă așteaptă cu arcade din piatră de calcar medievale și creaturi sculptate pe fațadă.

În Swaffham și Aldwincle, oaspeții dorm pe jos, pe saltele gonflabile sau piante. Dar biserica All Saints din West Stourmouth și biserica St. Mary the Virgin din Fordwich se mândresc cu bănci cu panouri laterale din secolul al XVIII-lea, care pot fi transformate în colțuri comode. Remarcabile la St. Mary sunt și vitraliile din sec. al XIV-lea și Piatra Fordwich, un altar de aproape 1,80 m lungime, cu sculpturi detaliate, vechi de aproximativ 900 de ani. —LANEE LEE

FOTO: DAVID JONNER

VIZITEAZĂ

NOROC BUN LA ANINA

Mai mult decât un fost oraș minier.

Perdeaua de apă de la Cascada Bigăr – poarta de intrare spre un tărâm de vis.

243 Atâția ani au trecut de când primii coloniști austrieci și-au stabilit tabăra în Banatul montan, urmați de slovaci, cehi, polonezi, sârbi și alte minorități din Imperiul Habsburgic, atrași de perspectiva unui loc de muncă în minieră. La nici 30 km de Reșița, casele multora s-au îngrămădit într-o vale străjuită de anini – inspirație pentru ce va să fie Anina, colonie de cărbunari (1858), ulterior oraș (1952). Cu disciplină nemțească, nou-veniții s-au pus pe treabă. Și bună treabă au făcut, căci iată, tu, călătorule, de vei zăbovi puțin în Anina și împrejurimi, vei descoperi oameni frumoși și tradiții vii, dar și minuni ale tehnicii secolelor al XIX-lea – al XX-lea, toate într-un cadru natural surprinzător de frumos.

Nu rata cea mai veche cale ferată montană din țară, cunoscută și ca „Semmeringul Bănățean”. În doar trei ani, începând cu 1860, traseul Anina-Oravița s-a ales cu 33,8 km de cale ferată, 14 tuneluri și 10 viaducte. Dacă ai două ore timp și 10 lei de investit, merită o plimbare cu trenul. Cascada Bigăr, din totdeauna la paralela 45 în Parcul Național Cheile Nerei – Beușnița (pe Valea Minișului, cam la jumătatea distanței dintre Anina și Bozovici), a fost votată în 2013, de publicația online *The World Geography*, pe primul loc la categoria „8 cascade unice în lume”. Pe aceeași vale, acum vreo 10 ani, în Peștera cu Oase au fost descoperite cele mai vechi rămășițe din Europa ale omului modern (vechi de circa 40.000 de ani). Odată stărnită pofta de peșteri, te poți aventura și până la Grota Buhui, unde – după străbateră a 3,2 km de la Lacul Buhui – ieșe la suprafață unul dintre cele mai lungi cursuri subterane de apă cunoscute din țară. Nici Lacul Buhui în sine nu este de neglijat: primul lac artificial din România (1904), ridicat pentru alimentarea Aninei cu apă. Alte lacuri de poveste și popas sunt Mărghițaș, tot pe Pârâul Buhui, și Miniș, accesibil direct de pe DN 57B.

—OANA MOLDOVAN

■ VINO ÎN ANINA... IARNA, PENTRU FAȘANG (3 ZILE DE CARNAVAL ÎN FEBRUARIE CU TRADIȚII NEMȚEȘTI)... PRIMĂVARA, PENTRU O MÂNCARE DE URZICI ȘI LEURDĂ... VARA, PENTRU AFINE ȘI FRAGI (IUNIE), ZMEURĂ (IULIE) ȘI MURE (AUGUST)... TOAMNA, PENTRU UN EXCELENȚ RACHIU DE PRUNE.

ÎN VIZOR

Alternative bucovinene

3 idei de vacanță pentru primăvara aceasta.

Armăsarul pepinier Hroby XXV, unul dintre starurile Hergheliei Lucina.

UNDE	ZOOM	NU RATA
Ciocănești, satul încondeiat	Moda caselor pictate a început din 1950, când Leontina Tăran s-a hotărât să-și renoveze casa într-un mod aparte. Acum toate casele sunt decorate cu motive specifice tradiționale, asemănătoare cu cele folosite pe oulde de Paște sau pe cămășile sătenilor. În Ciocănești au loc Festivalul oulilor încondeiate, în februarie, și Festivalul păstrăvului, în august. www.eco-romania.ro	Poți vizita Muzeul oulilor încondeiate, să vezi o expoziție de unelte țărănești și țesături specifice. Pentru ceva mai activ, încearcă plutăritul turistic pe Bistrița!
Mocănița din Moldovița	Mocănița Huțula funcționează din anul 1888, fiind înființată pentru transport de masă lemnoasă de la pădure la gater. Din 2005, e folosită doar pentru transportul turistic. În prezent, linia are 10,5 km și parcurge un traseu spectaculos printre case, din Moldovița la Argeș (sâmbătă și duminică, între 11:00 și 15:00, în perioada aprilie - octombrie). Info: office@cf.ro, +4 0745 363 780.	În Moldovița și Vama sunt două centre de încondeiat ouă, cu o expoziție foarte mare de exponate din toată lumea și cu ateliere de încondeiat.
Herghelia de la Lucina	Herghelia de cai Huțuli din Obcinele Bucovinei există din 1856. Căii Huțuli se pot strecura pe potecile de munte, încălțați cu multe bagaje, sunt nepretențioși cu hrana și adaptabili. Din 2015, Herghelia Lucina aparține de Direcția de Creștere, Exploatare și Ameliorare a Cabalinelor (RNP Romsilva) și oferă cursuri de călărie sau ieșiri în natură, pe trasee montane. www.herghelialucina.ro	Câteva ore petrecute în compania cailor Huțuli pot face minuni și ar trebui să treci mai des în programul tău astfel de zile speciale.

ECOTURISM

SALINA CACICA

Comoara albă a Bucovinei, salina de la Cacica este pe locul unuia dintre cele mai vechi exploatare de sare recristalizată din saramură din Europa (mileniul al V-lea î.H.). Destinul localității s-a schimbat odată cu anexarea teritoriului Bucovinei de Imperiul Austriac (1774-1918). Astfel, au venit la Cacica muncitori specializați de prin toate părțile imperiului și, treptat, a luat naștere o comunitate multiethnică de români, germani, polonezi și ucraineni. Numele localității provine de la termenul polonez „kaczka”, tradus prin „rață”, denumire ce sugerează cel mai probabil faptul că zona era populată de numeroase rațe sălbatice, ce trăiau în stufărișul mlaștinilor de aici.

Varietatea de culturi și tradiții e astăzi parte din specificul local, oferind vizitatorului experiențe unice, surprinzătoare. Aceasta se poate vedea foarte ușor dacă mergi pe strada principală, unde, destul de aproape una de alta, găsești trei biserici pentru trei confesiuni diferite: Biserica Ortodoxă, Biserica Catolică și Biserica Ucraineană. În anul 2000, recunoscând importanța pelerinajelor mariane de pe 15 august de la această biserică, Papa Ioan Paul al II-lea a acordat bisericii catolice titlul de Basilica Minor (a patra din țară).

Vizitarea salinei Cacica este o altă experiență interesantă. Aici poți să te întorci în timp și să îți imaginezi viața minerilor și munca lor de zi cu zi, așa cum era acum 200 de ani. În 2016, se planifică amenajarea unui traseu de interpretare turistică și a unei poteci de ecoturism, numită „Oameni și Sare”. —ALINA ALEXA www.comuna-cacica.ro

OAMENII DIN CASELE ÎNCONDEATE DIN CIOCĂNEȘTI, CARE PĂRCĂ AU PUS PE PEREȚI SUFLET, AU UN INSTINCT PENTRU FRUMOS.

—IONEL CRISTEA, TIMIȘOARA.

FOTO: CORDUȚ BERBAN, UNIVERSITATEA ȘTEFAN CEL MARE DIN SUCEAVA, CU AJUTORUL RNP ROMSILVA, IDEAC

NU RATA

Ochii albaștri ai Rilei

O plimbare la înălțime

Am traversat Bulgaria cu mașina de multe ori. De la volan, munții ei, când mai golași, când mai înecați în păduri, fără priveliști impozante tip versanți de Bucegi sau creastă de Piatra Craiului, mi se păreau mai degrabă anosti. Mi-am mai schimbat puțin impresia când am schiat pe pantele lor la Bansko în două ierni, dar nu cu mult. Vedeam în jur un peisaj de Rânca sau de Păltiniș, mărit la scară, dominat, ce-i drept, de două piramide albe de peste 2.700 m. Știam că în Bulgaria sunt cei mai înalți munți din Balcani și chiar cei mai înalți între Alpi și Caucaz, iar în Munții Rila te poți cocoța cu mândrie la peste 2.900 m, pe Vârful Musala. Dar nu știam dacă, urcând acolo, bifezi doar o cotă mai sus sau te așteaptă și un peisaj cum nu vezi la noi. Imaginile de pe net nu m-au ajutat, în schimb, a făcut-o un bulgar simpatic: „Du-te să vezi cele șapte lacuri din Rila, trebuie neapărat să le vezi...“ Și mi-a adus aminte de un croat care altădată m-a îndrumat la fel spre Plitvice și nu am regretat atunci. După ce am văzut pe ecran primele imagini cu lacurile, am căutat un calendar, iar în el un răgaz de câteva zile. La început de septembrie, mă suiam în telegondola care te duce de la baza muntelui pe platoul imens unde se cuibăresc cele șapte lacuri glaciare, legate între ele de fire de apă prăvălite în cascade și repezișuri. Timp de câteva ore hoinărești printre aceste lacuri, comod, ca pe Platoul Bucegilor, cu diferențe de nivel de circa 200-300 m, înconjurat de o scenografie de Retezat, cu creste zimțate, mantii de grohotiș, limbi de zăpadă. O plimbare ca într-un parc uriaș, unde la fiecare jumătate de oră îți fac cu ochiul tăurile cu apă cristalină, botezate jucăuș după forma și poziția lor – Lacul de Jos, Peștele, Trifoiul, Gemenii, Rinichiul, Ochiul, Lacrima. Mut de încântare am revenit la cabana de la capătul de sus al telegondolei, am savurat cu poftă o musaca și o zacuscă bulgărească ireproșabile, cu panorama muntelui pe geam, și am coborât cu telegondola la parcare. Câteva ore mai târziu eram în Grecia, dar cu gândurile încă la ochii albaștri ai Rilei. —LUCIAN DOBRACA

Podul Scheeltic

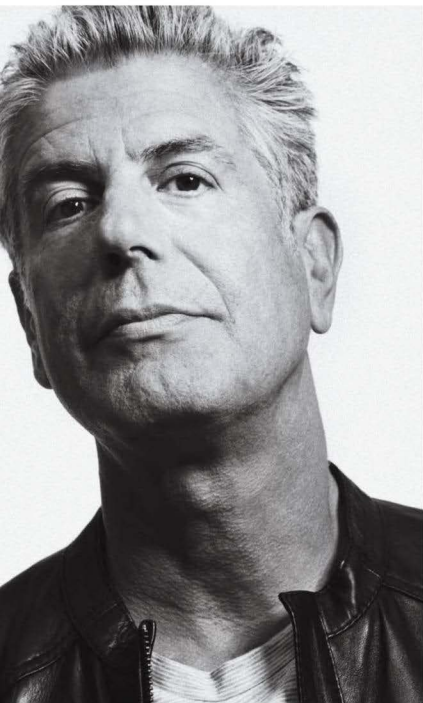
ESCALĂ

24 DE ORE ÎN AMSTERDAM

Ziuă, primul pas a fost pe apă: cu autobuzul pe Grachtengordel (semicerc de 3 canale: Herengracht, Keizersgracht și Prinsengracht), parte din Patrimoniul Mondial UNESCO. Următorii, pe pământ: atrasă de colecția de artă flamandă din secolul al XVII-lea de la Rijksmuseum, Muzeul Național al Olandei, atelierul Coster Diamonds (cu diamante șlefuite în direct), Muzeul Van Gogh (de neratat etajul unu), fosta fabrică de bere Heineken (acum muzeu, unde, dacă ai peste 18 ani, primești la finalul turului o bere *rom Fass*), Casa Rembrandt (de recunoscut după obloanele roșii) și Piața de Flori (de pe Siegel, cel mai vechi canal din Amsterdam), de unde nimeni nu pleacă fără câțiva bulbi de lalele. Noaptea, cărările m-au dus pe lângă case plutitoare pe canale (soluție practică la criza de locuințe de după 1945) și case terestre îngheșuite, ca și cum toate ar vrea să stea în primul rând să vadă tinerii coborâți parcă toți odată de pe biciclete, hotărâți să nu rateze nimic din specialitățile culinare de la colț de stradă (herring crud cu ceapă tocată, anghilă afumată, wafle) sau din barurile cochete, rai al fumătorilor. Punctul culminant: plimbarea prin Cartierul Rosu, care – odată aprinse felinarele – dezvăluie în vitrine siluete misterioase. —OANA MOLDOVAN

O plimbare pe la cele șapte lacuri glaciare din Rila e o experiență de neuitat.

AM LUAT CINA SUB UN
MĂNUNCHI DE CRANII DE OM;
DESTUL DE CIUDAT, NU?

EXPLORATOR

DI Stomac de Fier

*Anthony Bourdain
e gata de felul următor.*

Anthony Bourdain, gazdă de emisiune TV, autor și fost chef de cuisine, și-a lins farfuria prin toate colțurile lumii, de la găluștele din supă în Shanghai la piranha în Peru. Emisiunea de la CNN a personajului născut la New York, *Parts Unknown*, a prezentat, în al cincilea sezon, difuzat anul trecut, destinații ca Madagascarul, Coreea de Sud și Scoția. Bourdain nu stă degeaba nici în orașul natal: la începutul acestui an își deschide un bazar cu de toate, în stil asiatic, în Manhattan.

CARE ESTE CEL MAI SUBESTIMAT LOC DE PE PLANETĂ?

Montevideo, din Uruguay, care rămâne în mare parte nedescoperit. Toți argentinienii știu cât de formidabil e, fiindcă îl vizitează în valuri în sezonul turistic, dar, în afara de ei, restul lumii încă nu este la curent. E un loc foarte relaxat, oamenii sunt tare amabili, plajele sunt incredibile și mâncarea e extraordinară. Mai greu pentru vegetarieni.

CARE E ORAȘUL DIN CARE NU LIPSEȘTE NICIC?

Tokyo. Serios, dacă ar trebui să mor undeva la mijlocul mesei, aș alege Tokyo. Dintre marii bucătari pe care-i cunosc, dacă i-ai întreba ce oraș ar alege ca să-și petreacă restul zilelor în arest la domiciliu acolo și să mănânce numai acolo, mai toți ar alege Tokyo.

CĂLĂTORIILE DE AFACERI V-AU SCHIMBAT PREFERINȚELE DE CĂLĂTORIE ÎN TIMPUL LIBER?

Da, foarte mult. În vacanțe de obicei nu plec de acasă. Dacă facem un drum lung cu familia, destinația e o plajă de pe Long Island; merg cu mașina și nu mă mișc de-acolo. Las toate hotărârile importante privind activitățile în seama ficei mele de șapte ani. Cum ar fi: azi mergem la plajă sau nu? Ce mâncăm, hamburger sau hot dog? Sunt, practic, aproape o legumă. —HANNAH SHEINBERG

■ RESTUL INTERVIULUI CU ANTHONY BOURDAIN ÎL GĂSIȚI
PE INTELLIGENTTRAVEL.NATIONALGEOGRAPHIC.COM.

Pentru tine!

Cine se scoală de dimineață ajunge departe, prin Cartierul Gotic al Barcelonei.

LA PERSOANA ÎNTÂI

Relaxare în Barcelona

*O săptămână de plimbări
pe La Rambla. Altă viață!*

Ah, la Republica de Barcelona!", a exclamat un prieten spaniol stabilit în România aflând unde urma să merg - cu referire la dorința de separare a Cataloniei. Chestia asta mi-a sărit și mie în ochi, când am ajuns acolo, prin numărul parcă infinit de steaguri catalane arborate. Am descoperit cu încântare un oraș cu străduțe medievale înguste, dar și cu bulevarde largi și clădiri elegante, arhitectură clasică, dar și ultramodernă, care chiar dacă în unele locuri se amestecă, nu deranjează ochiul, cu piețe pitorești, un acvariu imens (cel mai mare din Europa), o linie cu tramvaie de la începutul secolului trecut, plaje nesfârșite și, nu în ultimul rând, localuri drăguțe unde poți servi o bere sau o cafea la prețuri OK.

Mie, unul, Barcelona mi s-a părut un oraș extrem de „prietenos” cu turiștii; în zonele de interes turistic la înălțime, la propriu și la figurat, cum ar fi parcurile Güell și Montjuic, există scări rulante exterioare, cărora le-am simțit utilitatea din plin, după ore de bătut orașul la picior. Moștenirea culturală lăsată de Gaudi este uriașă: Parcul Güell, Casa Milà, Casa Batlló, Casa Vicens, Palatul Güell... peste toate dominând, fie și doar cu ai săi 170 m înălțime la finalizare, Sagrada Familia. Multe dintre punctele principale de interes se datorează celor două expoziții universale găzduite de oraș în anii 1888 și 1929, precum și Jocurilor Olimpice de vară din 1992. Parcul Ciutadella, Arcul de Triumf (care, spre deosebire de cele de la București și Paris, este un arc civil, și nu militar, celebrând arta, știința, progresul), statuia lui Columb, Palatul Național și Fântânile Magice de la Montjuic, urbanizarea Pieței Spaniei sau a zonei portuare sunt doar câteva consecințe faste ale acestor evenimente. —SORIN GHENCEA

FOTO: SORIN GHENCEA

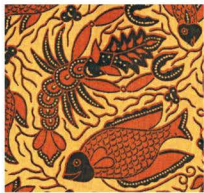
Pentru tine!

SUVENIRE

FASCINATIA IMPRIMEULUI BATIK

Din petice de batik s-ar putea coase o hartă a Indoneziei. De la originile sale regionale din Java centrală, unde domină nuanțele de crem și cafeniu, până la sultanatele de coastă, unde comerțul internațional a inspirat culori vii, batik e țesătura care unește o națiune în plină evoluție. „Se face și se folosește în mai toată țara”, spune Benny Gratha, curator la Museum Tekstil Jakarta. „E un simbol al identității noastre.” Tehnica de imprimare, folosită la hainele de zi cu zi, dar și la fețe de pernă și huse de iPad, presupune un proces meticulos de vopsire cu ceruri; artiștii trasează desenele punct cu punct, manual, sau folosesc o matrită de cupru. Batikul este o formă de artă recunoscută de UNESCO, sărbătorită cu festivaluri și expoziții în Djakarta, Surakarta sau Pekalongan. — GEORGE W. STONE

★★★★★
CONCURS
vacanță în
BULGARIA
2 persoane
8 zile

Câștigă o vacanță all inclusive în Bulgaria la Hotel Melia Grand Hermitage, 5 stele, Nisipurile de Aur

Citește cu atenție articolul de la pag. 28-40 și răspunde la întrebarea: „*În ce an a căzut în fața năvălitorilor otomani fortăreața Tarevet din Veliko Tărnovo?*” Trimite-ne răspunsul corect prin e-mail la traveler@burda.ro, cu mențiunea: „Pentru Concursul Bulgaria”. Nu uita să-ți adaugi numele și prenumele, adresa și un număr de telefon la care te putem contacta. Așteptăm răspunsurile voastre până la data de 5 mai. Numele câștigătorului va fi publicat pe www.natgeo.ro, la 10 mai.

Pachetul premiu oferă un sejur de 8 zile

(7 nopți) în intervalul 15 iunie – 30 iunie pentru 2 persoane la Hotel Melia Grand Hermitage, 5 stele, Nisipurile de Aur, all inclusive; un copil până la 12 ani beneficiază de gratuitate; transportul este individual, cu mașina proprie.

Detalii pe site

Găsești regulamentul complet al concursului pe www.natgeo.ro. Valoarea premiului: 929 Euro, cu toate taxele incluse; 2 adulți. Impozitul de 16% aferent premiului va fi suportat de câștigător.

Premiul nu va fi acordat în bani; punerea în posesie a premiului va fi condiționată de îndeplinirea obligațiilor legale privind plata impozitului datorat, în conformitate cu prevederile legale.

Hotelul Melia Grand Hermitage

Amplasat într-o zonă liniștită și verde la marginea Parcului Național din apropiere, Hotelul Melia Grand Hermitage este unul dintre cele mai mari și mai luxoase din Nisipurile de Aur. Se află la aproximativ 2-3 minute de mers pe jos până la plajă și circa 10 minute de centrul stațiunii Nisipurile de Aur.

Mai multe informații: <https://itoral-bulgaria.travelplanner.ro/hotel-melia-grand-hermitage-nisipurile-de-aur-5-stele-oferte-bulgaria.html>

Travel Planner, specialistul vacanțelor în Bulgaria

O vacanță reușită începe cu alegerea agenției de turism. De 8 ani, Travel Planner organizează vacanțe în Bulgaria la un preț convenabil, îți oferă toate informațiile necesare, te ajută să alegi cea mai bună variantă calitate/preț și are grijă ca vacanța ta să fie perfectă.

**travel
planner**

WE PLAN • YOU TRAVEL

98% recomandări
peste 9.000 de impresii ale turiștilor

București, Splaiul Independenței nr 17, bl 104, sc 4, ap 56-57
Tel: 021-3118858 / 0745-962829; e-mail: bulgaria@travelplanner.ro;
www.travelplanner.ro

Viața păsărilor are un dinamism aparte, definit de bucuria de a trăi.

ECOTURISM

VEZI PĂSĂRILE CU ALȚI OCHI

*Minicurs introductiv de
birdwatching în România.*

Birdwatching-ul, activitatea de a observa, fotografia sau filma păsările, este o combinație ecoturistică perfectă: plimbare în natură, relaxare, emoție, descoperire, bucurie. Pasiunea pentru păsări este unul dintre cele mai cunoscute hobby-uri la nivel mondial și sunt amatori care doresc cu ardore să vadă toate speciile (peste 9.000 la nivel global/384 la nivel național) și sunt gata să dea o grămadă de bani pentru asta. Perioadele recomandate pentru birdwatching sunt primăvara și toamna, iar cele mai spectaculoase păsări pe care le poți observa pe teritoriul României sunt: cormoranul mic, rața roșie, fluturașul de stâncă, șoimul călător, vânturelul de seară și două specii de pelican. (www.wildlife.org) —ALINA ALEXA

ELEMENTE DE BAZĂ

Ai nevoie de câteva lucruri: echipament sport, de teren (ajungi ușor prin bălți) sau pe culmi mai abrupte, depinde pe cine vrei să vezi), un binoclu, de preferat unul cu putere de mărire de 10x, o lunetă, un determinant (ghid de identificare specii) și multă răbdare. Ideal este să începi aventura împreună cu un ghid specializat, care știe foarte multe despre speciile din zonă, unde le poți vedea și îți poate răspunde cam la toate întrebările.

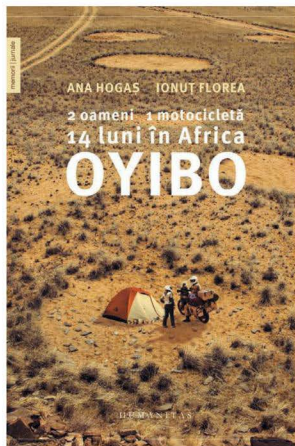
ZONE RECOMANDATE

Pe lângă Delta Dunării, care rămâne locul pentru cea mai complexă experiență de birdwatching, poți să alegi Munții Măcinului și alte zone din Dobrogea, Prăpăstiile Zărneștilor sau complexul de heleșteu de la Dumbrăvița și Rotbav. Diferitele forme de relief, flora și fauna specifice sunt câteva elemente care îți pot asigura o călătorie fascinantă și diversificată în universul naturii. (<http://eco-romania.ro/tour-romania/tours-and-activities/birdwatching/>)

TRAVEL MIX

IDEI, CĂRȚI, CĂLĂTORII

5 recomandări pentru vacanța de primăvară

OYIBO

de ANA HOGAȘ și IONUȚ FLOREA

Ana Hogaș și Ionuț Florea sunt doi tineri arhitecți care în urmă cu 6 ani au hotărât să renunțe la carieră și să pornească în jurul lumii pe motocicletă. Așa s-a născut proiectul Into The World, a cărui primă etapă a fost turul Africii cu motocicleta, în 14 luni. Volumul lor de debut, *Oyibo. 2 oameni, 1 motocicletă, 14 luni în Africa*, este jurnalul acestei călătorii în care cei doi au lucrat ca voluntari în pădurea ecuatorială în Nigeria, au traversat Sahara în călduri de peste 54 de grade, au urcat Muntele Camerun, au explorat Delta Okavango și Bazinul Congo, au locuit într-un cătun camerunez fără bani și fără telefon, au tratat motorul defect 350 km, au făcut malarie, au parcurs 3.000 km de off-road extrem în R.D. Congo, au trecut de sute de controale armate și hățisuri birocratice și au cumpărat un pahar de ceai în Egipt.

O ISTORIE A ORIENTULUI MILOCIU

de PETER MANSFIELD

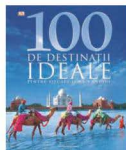
Această impresionantă sinteză de istorie a Orientului Milociu începe cu vremurile biblice. Devine alertă și bogată în observații economice, sociale și culturale odată cu expediția lui Napoleon în Egipt și în Siria. Arată cum, în 200 de ani, din vechile provincii ale Imperiului Otoman s-au ridicat statele care și azi oscilează între tradiția islamică și modernitatea occidentală. Explică rădăcinile fundamentalismului islamic și efectele sale în Israel, în lumea arabă, odată cu izbucnirea războiului civil în 2011.

SINGUR PE O INSULĂ PUSTIE

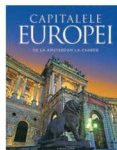
de ED STAFFORD

Ed Stafford decide să se izoleze pe o insulă nelocuită. Astfel ajunge în Olorua, o mică insulă din Pacificul de Sud, unde trebuie să se descurce 60 de zile fără să aibă la el hrană, apă sau haine. Singurii săi tovarăși în această perioadă în care va avea de înfruntat foamea, setea, frigul, oboseala, dar mai ales singurătatea sunt camerele video pe care le va folosi ca să-și filmeze activitățile zilnice. Jurnalul acestei experiențe, *Singur pe o insulă pustie*, este o poveste impresionantă despre ambiția unui om de a-și testa limitele.

100 DE DESTINAȚII IDEALE

Ți-e greu să alegi între o excursie exotică și una de schi? Acest volum te va ajuta să decizi între minunile Rajasthanului în noiembrie și părțile din Whistler, în martie, între sărbătorirea Anului Nou în Sydney sau muzeele din New York.

CAPITALELE EUROPEI

Iată un ghid bogat ilustrat – o invitație la călătorie prin cele 47 de capitale europene. Veți găsi aici tot ce trebuie să știți despre fiecare capitală europeană, locuri pe care nu trebuie să le ratez, peste 500 de fotografii care surprind specificul locurilor și câte un dosar cu informații-cheie.

NOCTURNE

LA VÂNĂTOARE DE STELE

*Prima întâlnire cu magia
cerului instelat în Alpi.*

FOTO: LUMINIȚA TOMA
ȘI KAMIL TAMIOLA

In noaptea aceea, pentru prima dată în aproape o săptămână, părea că natura hotărâse să se odihnească, calmându-și vântul, înăbușindu-și fulgerele și stăvilindu-și zăpada. Cortul nostru, o pată galbenă cu marginile zdrențuite, zăcea imobil într-un deșert alb de gheață. Era două dimineața, și ne aflam la 3.600 m pe Ghețarul Vallée Blanche, în Alpii francezi. Cu mare dificultate, adunându-mi toată voința, am hotărât să părăsesc sacul de dormit și să-mi indes picioarele în cizme. Partenerul meu, spirit mai curajos decât mine, era deja afară topind zăpadă pe un aragaz micut, pentru un mult așteptat ceai fierbinte. Contrar celor 25 de grade Celsius sub zero, el părea entuziasmat și imi tot repeta să ies. Câteva momente mai târziu stăteam lângă cort, cu capul dat pe spate și rotindu-mă ca un titirez într-un picior, pentru o vedere panoramică, profund impresionată de măreția și frumusețea unică a cerului instelat. Era prima dată în viața mea când vedeam cu o claritate uimitoare atâtea stele! Începusem să fac alpinism doar cu puține luni înainte, din dragoste pentru munți și curiozitatea de a cunoaște o lume pe care o văzusem numai în poze. După 20

Ascensiunea spre Vârful Mont Blanc.

de ani trăiți în orașe mai mici sau mai mari în diferite țări din Europa, cu o rutină zilnică epuizantă și într-o permanentă poluare fonică și luminoasă, inima și corpul imi tânneau după câteva momente de perfectă liniște și conexiune cu natura. Ne-am hotărât pentru acel loc magic în inima Alpilor. Ca urmare, am călătorit până în sud-estul Franței, la Chamonix, una dintre cele mai vechi stațiuni franceze de schi. Din Chamonix se poate ajunge cu telecabina până pe vârful Muntelui Aiguille du Midi, la o altitudine de 3.842 m. Aiguille du Midi reprezintă poarta către o lume a ghețarilor veșnici și a vârfurilor amețitoare, șarmantă, dar în același timp schimbătoare și imprevizibilă. Un zumzet de voci m-a trezit din contemplare. Contrar așteptărilor, nu eram singurii la ora aceea pe ghețar. Nu foarte departe de unde aveam cortul e situat refugiul Cosmique, punctul de plecare pentru foarte multe ascensiuni. Cel mai important și frecventat este traseul celor Trei Munți, care conduce până pe culmea Mont Blancului (4.810 m), trecând peste alți doi munți, Mont Blanc du Tacul și Mont Maudit. — LUMINIȚA TOMA

Priveliște splendidă peste Alpii francezi din tabăra de bază, situată în vecinătatea Muntelui Aiguille d'Entrèves, lângă granița italo-franceză (deasupra). La minus 20 de grade Celsius noaptea, voia bună este un remediu bun împotriva frigului (dedesubt).

Lumina lunii, reflectată de zăpadă, parcă transformă noaptea în zi pe Ghețarul Geant, în apropierea Muntelui La Tour Ronde (deasupra).
Orășelul Courmayeur în Valea Aostei, Italia, văzut de la o altitudine de aproape 3.400 m (dedesubt).

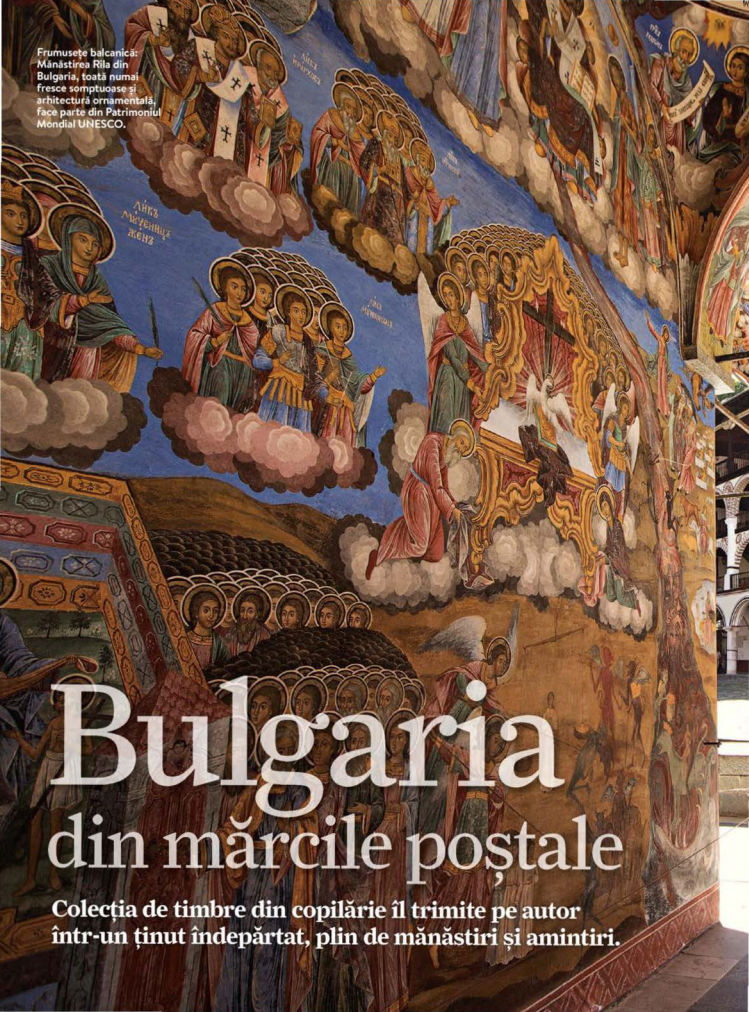
Escalada pe gheață
este cu siguranță o
sursă de adrenalină,
însă sub lumina ste-
lelor se transformă
într-o experiență
unică și de neuitat.

Pioleți și colțari, șuruburi de gheață, un partener de nădejde și multă îndemănare sunt necesare pentru a escalada noaptea o cascadă congelată.

Frumușete balcanică:
Mănăstirea Rila din
Bulgaria, toată numai
fresce somptuoase și
arhitectură ornamentală,
face parte din Patrimoniul
Mondial UNESCO.

Bulgaria din mărcile poștale

Colecția de timbre din copilărie îl trimite pe autor
într-un ținut îndepărtat, plin de mănăstiri și amintiri.

TEXT: ANDREW NELSON

FOTO: AARON HUEY

Tinerii care sărbătoresc Ziua Unirii Bulgariei poartă căciuli de osie și haine cu broderii complicate.

Prima

și prima oară simt Bulgaria cu șezutul, prin bancheta unui taxi care străbate în viteză străzile pietruite ale capitalei, Sofia. „Țara asta e ca Piccadilly Circus!”, exclamă șoferul, într-o engleză de baltă, dar entuziasată. „Toată lumea vine s-o vadă. Și se-nvârtă și se-nvârtă!” Ia amândouă mâinile de pe volan ca să ilustreze Bulgaria ca vârtej al civilizațiilor. Îmi imaginez cum ne-am ciocni de biserica pe care o vedem dintr-odată, ca pe un glob de Crăciun sculptor, prin parbriz.

Ce spune el surprinde o esență: parcă toată lumea a venit în Bulgaria. Tracii cu aurul. Roma cu legiunile. Bulgarii asiatici, care au dat numele țării. Hunii, slavii, evreii, turcii, cu numeroasele lor tradiții. În ultimele două decenii li s-au alăturat horde de turiști în vacanță, însetați de bere ieftină și distracție.

Eu am venit cu timbre vechi.

ÎNTR-O CASĂ DIN MICHIGAN, ventilatorul din tavan zărmăie, trăgând spre el umiditatea unei zile înăbușitoare de iunie, iar trei băieți de zece ani sortează o moviță de timbre la masă.

— Liz mov, spune Fred, fratele meu, dând drumul reginei britanice să cadă în moțul imperiului.

— Cap roz, se repede prietenul meu, Shawn; așa-i spunem noi portretului regelui belgian Baudouin.

E rândul meu.

— Iar Franco portocaliu, mormăi necăjit.

Eu vreau să ne uităm la imaginile multicolore din cea mai mică grămăjoară, din Bulgaria, țară pe atunci sechestrată după Cortina de Fier. Timbrele ei sunt mari, cu scene de departe cu lanțuri muntoase

Roma Antică și-a lăsat amprenta asupra Plovdivului, printre altele, prin zidurile din piatră ridicate pe când orașul era capitală de provincie romană.

stâncoase, orașe străvechi pe dealuri, cavalerii în duel. Cea care mă interesează cel mai tare reprezintă o mănăstire bogat împodobită, ca dintr-o carte pe care o citesc acum, despre pitici, elfi și castele dintr-un loc pe nume Ținutul de Mijloc. Bulgaria, cu peisajul ei sălbatic, cu oameni cu aer exotic, cetăți dârse și litere chirilice, care aduc a rune, a devenit, în imaginația mea, un ținut din *Hobbitul*.

În clipa aceea știu că într-o bună zi voi călători acolo și voi găsi mănăstirea din imagine.

TAXIUL OPREȘTE în fața hotelului meu aproape de miezul nopții. Îi dau banii șoferului și dispare în trombă, în întuneric; pe geamul deschis al mașinii se revărsă note de *changa*, muzica populară electronicizată din Bulgaria. Mă uit în jur. Îmi întorc privirea ferestrele întunecate de pe

fațade belle-époque. Apoi observ că edificiul de vizavi are ceva familiar – aspectul masiv al exteriorului neoclasic, turla ascuțită care țâșnește în sus ca un fus stalinist. Entuziasmat, caut prin plicul cu timbre. Ilustrația miniaturală pe care o scot de acolo, în nuanțe de roșu marxist, e identică cu imaginea pe care o am în fața ochilor: fostul sediu al Partidului Comunist din Sofia. Am pornit cu dreptul, eu și timbrele.

A doua zi de dimineață, mă întâlnesc cu traducătoarea mea de bulgară, Polina Simeonova, în vârstă de 25 de ani. Arată ca o balerină brunetă de pe timbrul meu cu un duet de balerini bulgari, deși smartphone-ul și blugii o plasează clar în secolul al XXI-lea.

„Pe-aici toată lumea sub 30 de ani a învățat engleza de pe Cartoon Network“, mă liniștește ea. „Crede-mă.”

Plonjăm în Sofia, oraș cu peste un

milion de locuitori, ale cărui frontoane și stâlpi, culori pastel și detalii clasice îl recomandă drept capitală din Lumea Veche în toată legea, condimentată cu influențe otomane, vestigii ale „jugului turcesc”, cum îi spun bulgarii. Imperiul Otoman a cucerit Imperiul Bulgar la sfârșitul secolului al XIV-lea; teritoriul lui avea să rămână sub stăpânire turcească 500 de ani. Ca urmare, Sofia a căpătat moschei, minarete, dantelării islamice și un hamam – baie turcească. Un imperiu mai recent i-a dat Sofiei o arhitectură nouă: blocuri mari, îmbrăcate acum în funingine și vopsea din spray.

„Vezi? Arhitectură sovietică și graffiti americane”, spune Simeonova, impasibilă. Îmi atrage atenția și asupra clădirilor de birouri noi și zvelte, pline de sticlă și îndrăzneală capitalistă, efect al intrării Bulgariei în Uniunea Europeană în 2007.

În turul pe care mi-l face Simeonova prin orașul ei natal, mai observ un reper de pe timbrele mele. Mi se ridică în față catedrala Sf. Alexandru Nevski, cu multe ei cupole, un stratocumulul splendid din nori neobizantini, neschimbată față de imaginea pe care o scot din plic. Un grup mic de familii s-a adunat în jurul unui ghid care recită date. Construcția a început în 1892; catedrala comemorează războiul ruso-turc din 1877-1878; are aproape 3.160 m² și încap în ea 10.000 de credincioși.

Un tată întinde mâna să-i îndrepte cu blândețe capul fiului către ghid. „Ascultă”, spune gestul lui. „E important.”

Încep să regret că n-am rezervat decât o zi Sofiei; din dorința de a vedea cât mai mult din Bulgaria, mi-am aglomerat itinerarul. Dau fuga cu Simeonova prin mai multe cartiere, unde-mi prezintă vânzătoarele de zmeură grăsună la pahar, ca o colecție de ruine a unui pașă; îmi arată skateboarderii care fac „shredding” la baza Monumentului Războiului Sovietic cenușiu, ai cărui soldați de piatră au fost pictați în 2011 ca să semene cu eroii din benzi desenate (n-a ținut mult); și îmi face cîste cu o salată *șopska*, cu ceapă, ardei, roșii și castraveți puse în valoare de o telemea proaspătă, înțepătoare. Se uită la mine cum o înfulec și mă tachinează: „O să ai parte de câtă *șopska* vreii mâine, la Veliko Târnovo”.

A DOUA ZI, după două ore și jumătate de mers cu mașina spre est, ajung la modelul unui alt timbru de-al meu, considerat de bulgari simbol național: cetatea Tarevet, fortăreață care a apărut orașul Veliko Târnovo, capitala celui de-al Doilea Imperiu Bulgar, până a căzut în fața năvălitorilor otomani în 1393. Pe timbrele mele apare o clădire uriașă, împrejmuită cu ziduri, pentru care se luptă cu o ferocitate palpabilă cavalerii medievali.

Când intru cu mașina în Veliko Târnovo, care azi are peste 68.000 de locuitori și înbracă poalele abrupte ale Munților Stara Planina ca o Mesa Verde slavă, cad pe gânduri. Asediu fortăreței Tarevet a durat trei

luni; la sfârșit, forțele turcești au cucerit și au distrus reșida, după cum arată timbrul meu. Locuitorii capitalei au fost, în mare parte, uciși sau exilați.

Cetatea în care intru azi, bastion cu ziduri și turnuri de piatră, a fost reconstruită în secolul al XX-lea. Marea fortăreață care se înalță drept din stâncile golașe de pe malul lăntrei e înconjurată de creneluri. Pe deal e o bisericuță. Urc în clopotniță și mi se întind în față pante abrupte și râpe amețitoare – chiar peisajul de pe timbrul meu! În dreapta disting străzile din Veliko Târnovo, mărginite de case vechi de 200 de ani, cu fațade alinate la stradă. Aproape de una dintre ele găsesc un magazin de antichități, ca o expoziție despre istoria Bulgariei: samovare, faianță turcească, un bust al lui Lenin și un deșteptător ruginit care poartă pe față un model familiar, deși cam sters – cele cinci cercuri olimpice. În spatele lor se întrevăd cuvintele „Berlin 1936” și o svască. E un suvenir de la celebrele Jocuri Olimpice de Vară ale lui Adolf Hitler.

— Vă place? (Întrebarea vine din spatele meu.) Preț bun.

— Nu, mulțumesc.

Pun ceasul la loc. În al Doilea Război Mondial, Bulgaria s-a aliat de nevoie cu Germania; în fața amenințării invaziei naziste, a semnat un pact în 1941. În același an, Germania a obligat-o să declare război Americii; în 1943, S.U.A. au bombardat Sofia: orașul a fost distrus în mare parte și au murit peste o mie de oameni. Interesant e că, deși oficial erau aliați ai naziștilor, bulgarii au salvat mulți evrei. Ca toate trăsăturile ținutului acestuia cu așezare strategică, istoria locală e complicată.

O ISTORIE MAI ÎNDEPĂRTATĂ și un alt timbru mă poartă la al doilea oraș ca mărime din țară, Plovdiv, la sud-vest de Veliko Târnovo. A apărut acum 6.000 de ani, în 2019 intenționează să devină capitală culturală europeană și e celebru mai ales pentru ce a lăsat în urmă Imperiul Roman în plină expansiune – printre altele, apeducte cu arcade și un amfiteatru roman ca nou, în Orașul Vechi.

„Se spune că avea o acustică atât de

Un cimpoier (stânga), gătit cu costumul tradițional, așteaptă să cânte la o nuntă din Plovdiv. Dintre bunurile scoase la vânzare în Veliko Tărnovo, unul i-a atras atenția autorului: un ceas (deasupra) cu svastică și cinci inele colorate, care comemorează Jocurile Olimpice de la Berlin din 1936.

Monumentul Buzludja,
vestigiu al unei ordini
politice dispărute,
se voia un omagiu
adus nașterii mișcării
socialiste în Bulgaria.

precisă, încât dacă dădeai drumul unei monede pe scenă, se auzea până în ultimul rând", spune un bulgar mustăcios, în engleză, când pășesc pe pasarella temporară de lemn. În jurul nostru se înalță un semicerc perfect de gradene de marmură albă, ca niște șiruri suprapuse de cuburi de zahăr, mărturie a bogăției care curgea pe vremuri pe aici. Amfiteatrul, construit de împăratul Traian în secolul al II-lea, când orașul era o așezare romană importantă, adăpostește și în ziua de azi spectacole. Mă uit cum se așază perne pe gradene pentru cel din seara asta, opera *Nabucco* de Verdi.

Printre timbrele mele cu Plovdiv găsec un rând de case ciudate, îmbrăcate pe jumătate cu scânduri, pe o stradă pietruită din Orașul Vechi, următoarea mea destinație. Casele, construite în mare parte în secolul al XIX-lea de negustori bogați, sunt zugrăvite în nuanțe vii de albastru, mov și ocră. Pe ușile de stejar atârnă inele de fier forjat. Într-una dintre ele, muzeul pe nume Casa Nikola Nedkovici, găsec mobilier de lemn cu decorațiuni complicate și țesături brodate care ilustrează înflorirea unei mândrii locale înăbușite de otomani.

În drum dinspre Orașul Vechi spre artera principală din Plovdiv, Bulevardul Tarul Alexandru de Battenberg (botezat după primul prinț al Bulgariei moderne), trec pe lângă moscheea Djumaia, unul dintre cele mai vechi lăcașe de cult otomane din Balcani. Minaretul ei cu modele geometrice apare pe unul dintre timbrele mele și tare aș vrea să văd interiorul somptuos, cu motive florale și citate din Coran. Dar umbra de pe ceasul solar al moscheii arată 4 după-amiaza, deci nu mai am decât câteva ore în care să bat orașul pe lumină, împreună cu mulțimea de pietoni care se plimbă pe lângă clădirile și fântânile arteziane restaurate din secolul al XIX-lea. Privesc roiri de bărbați și femei cu haine după ultima modă, cu ochii ascunși de ochelari de soare de firmă și devin și eu bulevardier în așezarea numită de Lucian din Samosata, scriitorul grec din secolul I, „cel mai mare și mai frumos dintre toate orașele”.

Munții Rila (deasupra), sculptați de ghețari și presărați cu lacuri, sunt coloana vertebrală a celui mai mare parc natural al Bulgariei. Delicii în pivniță: enofilii (dedesubt) savurează gusturile regiunii vinicole din sudul Bulgariei.

Când pun piciorul în curtea interioară a mănăstirii Rila, sunt aruncat în altă eră. Trecerea pare aproape fizică, un ghionț spre Evul Mediu.

ÎN SEARA ACEEA, îmi împrăști timbrele pe patul de la hotel și-l identific pe cel pe care l-am păstrat ca pe un desert. Pe el apare Rila, mănăstirea mea din Ținutul de Mijloc și destinația pentru mâine. Îndrumat de un navigator GPS pe care l-am botezat „Garminovka”, voi pleca din Plovdiv spre vest și voi merge trei ore cu mașina, către Munții Rila, cele mai înalte vârfuri dintre Alpi și Caucaz. De-abia aștept să văd versiunea reală a mănăstirii care mi-a captivat imaginația de copil de 10 ani.

Înainte repede, până drumul începe să se îngusteze, iar copaci se îndesesc. Garminovka începe să spună prostii... „Reconfigurarea traseului”, spune ea până la urmă, după care rămâne tăcută. Am ajuns într-o vale adâncă, împădurită. Peste drum fac piruete fluturi galbeni, iar gâșlul râului Rilska, exuberant, acoperă huruitul motorului. În depărtare întrezăresc munți, ameteți de abrupt și îmbrăcați într-un verde catifelat, ca de salvie. Mă întâmpină la fel ca pe pelerinii și călugării din secolul al X-lea, când a fost înființată mănăstirea de către Ivan (Ioan) de Rila, un sihastru care avea să devină sfântul protector al Bulgariei.

Ivan și-a ales bine locul. Complexul, un cadrilater înconjurat din toate părțile de clădirile mănăstirii, se află pe o înălțime împădurită, în mijlocul naturii. Parchez, apoi trec pe lângă un pâlce de turiști japonezi și prin pasajul spre curtea interioară. Când pun piciorul în ea și ies sub soarele puternic de amiază, parcă sunt aruncat în altă eră. Trecerea pare aproape fizică, un ghionț spre Evul Mediu.

Pe timbrul meu nu apare decât conturul mănăstirii; realitatea pe care o am în față este o explozie de coloane, arcade, cruci și balcoane din lemn cioplit, în nuanțe profunde de roșu, cafeniu-roșcat și negru-gri – apoteoză a

„arhitecturii renescentiste bulgare”. În mijloc se înalță biserica Nasterea Maicii Domnului, cu fațada cu coloane vârgate în alb și negru, după tradiția mamelucilor islamici. În pridvor găsesc fresce detaliate despre fericirile Raiului și ororile Iadului. Un călugăr bărbos, cu rasă și potcap negru, pare să păzească intrarea. Mă opresc. Am voie să intru? Dă din cap în semn de aprobare.

Interiorul răcoros, plin de icoane aurite și fresce în culori vii reprezentând scene biblice și sfinți cu aureolă, lucește blând în lumina lămpărilor. Nu știu unde să mă uit mai întâi. Pe măsură ce mi se adaptează ochii la spațiul întunecos, observ și alți vizitatori, care s-au adunat pe lângă ceva care se înalță impunător în față – un iconostas aurit, magnific (cu alt cuvânt nu se poate descrie), cu o înălțime de vreo nouă metri, opera din secolul al XIX-lea a unui mare meșteșugar din Salonic.

Lângă mine, un bărbat începe să se prostemeze, cu împăcarea evlaviei pe față. Sunt străin de ritualul ortodox răsăritean, dar pietatea lui n-are nevoie de traducere. E un lăcaș sfânt, atât de sfânt pentru bulgari, încât la începutul secolului al XIX-lea, când l-a distrus un incendiu, l-au reconstruit cu mare grijă. În secolele de stăpânire otomană, mănăstirea a devenit un simbol puternic al identității bulgare și o destinație importantă pentru pelerinii din toată zona balcanică.

În curând, descopăr că opulența bisericii contrastează cu simplitatea chilior cu pereți albi ale călugărilor, unde rufele se întind la uscat afară, iar apa se scoate dintr-un bazin de piatră. Iau apă să mă spăl pe mâini cu cășul strămbat și îmi amintesc că timbrul meu cu Rila părea, pe vremuri, un

talisman care revărsa lumină asupra unei lumi alternative. Realitatea se dovedește mult mai intensă. Simbolurile sunt importante, dar, pentru mine, imaginea Bulgariei a prins viață din detaliile vieții de zi cu zi – cășul acesta de metal, bărbatul ingenuncheat, sporovăiala veselă a râului Rilska.

LA ÎNTOARCEREA ÎN SOFIA, înainte să iau avionul spre casă, mă întâlnesc cu Polina Simeonova la o plimbare de rămas-bun prin

Borisova Gradina, Grădina lui Boris cea plină de copaci, echivalentul local al lui Central Park din New York. Arde soarele, așa că am ales o alee umbrăsoasă. Din mers observ, atârnat de ramuri, un fel de brățări din fire roșii și albe.

„Martenița, ultima noastră tradiție păgână”, explică Simeonova. „Roșul și albul semnifică venirea primăverii – perioadă de speranță și înnoire pentru noi – așa că, pe 1 martie, purtăm brățări împletite din roșu și alb. Când vedem prima barză întoarsă din țările calde, sau primul copac înflorit, le scoatem și le punem pe o ramură, ca să ni se îndeplinească dorințele.”

Răd. Am un timbru căruia nu i-am găsit echivalentul în călătoria mea prin Bulgaria. Pe el apar turiști care se bronzază pe coasta bulgărească a Mării Negre, prea departe ca s-o vizitez acum. Să spunem că asta este dorința mea pentru viitor, îi spun tinerei mele ghidă – o dorință de care mă lăpșez ca timbrul de scrisoare.

ANDREW NELSON s-a întors din Bulgaria cucerit de vinurile ei roșii. Fotografii AARON HUEY, care lăcuiește la Seattle, colaborează și cu revista National Geographic.

Timbrul care a dus la o călătorie în Balcani.

RECOMANDĂRI

ÎN BULGARIA, FĂ CE FAC LOCALNICII

LA PIAȚĂ Căutați printre antichități icoane, păpuși matrioșka și multe altele la piața de vechituri de lângă catedrala Alexandru Nevski din Sofia. Fiți pregătiți să vă târguiți pentru ce vă place.

PARCURS PRIN PARCURI

La sud de Parcul Național Rila (aproape ca o extensie a lui) se află Parcul Național Pirin și stațiunea din el, Bansko, unde vizitatorii fac drumeții, ciclism și schi. Puteți sta în hoteluri de lux, precum Kempinski Grand Hotel Arena, dar e tot mai populară cazarea la ferme seculare.

GOANA DUPĂ AUR Tracii care locuiau Bulgaria antică se pricepeau la aur. Admirați-le meșteșugul (printre altele, o mască de aur a regelui trac Teres, descoperită în 2004) la Institutul Național de Arheologie din Sofia.

ISTORIA DIN PIATRĂ Bisericele de piatră de la Ivanovo - capete și sanctuare săpate în coaste de deal de sihăștrii din secolul al XII-lea - sunt celebre pentru frescele lor vîi și au fost incluse în Patrimoniul Mondial. În prezent, doar una se poate vizita.

ȚARA PĂSĂRILOR Diversitatea de peisaje a Bulgariei - câmpii, mlaștini, munți, mare - atrage sute de specii de păsări. Răpitoarele le puteți vedea în Parcul Național al Balcanilor Centrali, iar păsările marine - în mlaștinile Rezervației Naturale Srebarna.

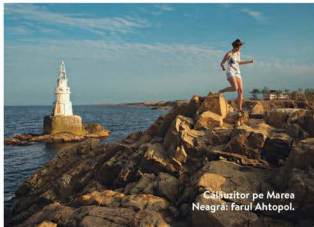

Icoane de vânzare aproape de catedrala din Sofia.

EXCURSIE PE MAL

Mare, nisip și priveliști

Vara, amatorii de plajă aglomerează riviera Mării Negre din Bulgaria, populară pentru coasta de aproape 380 km și stațiunile potrivite pentru familii. Tot aici se află și orașul milenar Nesebar, construit pe un promontoriu stîncos pe vremea tracilor. Cucerit de greci (a căror acropolă a rămas în picioare), a devenit mai târziu o așezare bizantină importantă, clădită în jurul unei biserici care există și azi.

Călăuzor pe Marea Neagră: farul Ahtopol.

SUVENIR

Uleiul de trandafir

Mare parte din uleiul de trandafir din lume provine din Bulgaria. Vizitatorii pot cumpăra produse din trandafiri la Muzeul Trandafirilor din Kazanlak.

CAZARE

Arena di Sordica

Priviți de sus istoria romană din Arena di Sordica, un hotel din Sofia construit deasupra ruinelor romane descoperite în timpul construcției.

AROMĂ

Plăcintă la micul dejun

Începeți ziua cu o banitos, foitaj umplut cu un amestec de ou și brînză.

EVENIMENT

Ziua Unirii

Ziua națională a Bulgariei, 6 septembrie, se sărbătorește cu artiști și parade.

Vaccinări Internaționale

Pentru
călătorii
liniștite

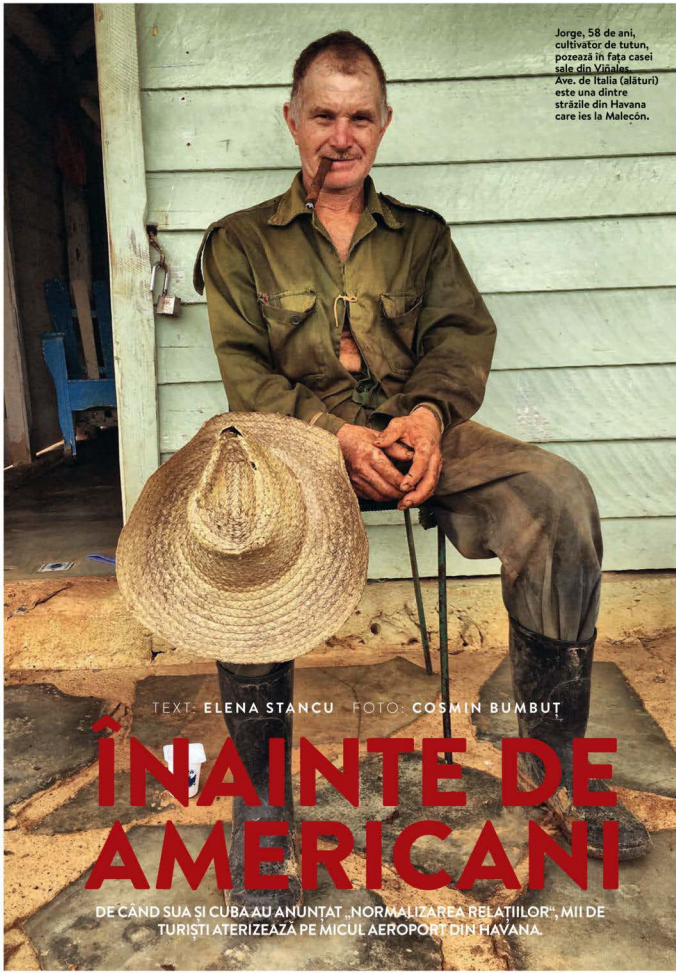
India, Cambodgia, Kenya sau Mozambic sunt destinațiile la care visezi?

Toate clinicile **Medicover** sunt **centre acreditate pentru vaccinări internaționale** și oferă imunizare prin vaccinuri specifice, medicație profilactică și sfaturi medicale pentru călătorie

Află mai multe!
Intră pe www.medicover.ro

A man with a mustache, wearing a green military-style shirt and dark trousers, sits on a metal stool. He has a cigar in his mouth and his hands are clasped. A large, light-colored straw hat sits on his lap. He is positioned in front of a light green wooden wall. To the left, a blue wooden chair is partially visible. The ground is made of dirt and stone.

Jorge, 58 de ani, cultivator de tutun, pozează în fața casei sale din Viñales. Ave. de Italia (alături) este una dintre străzile din Havana care ies la Malecón.

TEXT: ELENA STANCU FOTO: COSMIN BUMBUT

ÎNAINTE DE AMERICANI

DE CÂND SUA ȘI CUBA AU ANUNȚAT „NORMALIZAREA RELATIILOR“, MII DE TURIȘTI ATERIZEAZĂ PE MICUL AEROPORT DIN HAVANA.

Vârsta elevilor din Havana se deosebește după uniforme: clasele primare – violet, gimnaziu – crem și liceu – albastru.

CUBA

HAVANA

Îndemmurile la revoluție și citatele lui Fidel au dispărut aproape de tot de pe zidurile din Havana. Rar mai vezi câte un portret cu Che pe geamul unei încăperi strănte din Habana Vieja, în care se înghesuie o familie întreagă și cățelul lor pitic, cu coastele conturate prin pielea fără blană. Vechile mașini americane par mai puține pe străzile care s-au umplut de copii chinezești după Škoda și Suzuki.

Pe trotuarele înguste din Habana Vieja femeile stau în pragurile caselor și vând nimicuri: cafele din termos, oje, prăjituri făcute în casă, biscuiți, siropuri, bomboane, elastice de păr și plase. Un bărbat cu barbă argintie păzește o pătură pe care sunt întinse spre comercializare jucării stricate, haine murdare și pantofi scâlțați. Micii negustori se înșiră până la Capitolio, cu cărucioarele lor cu lucruri care nici nu ți-ar trece prin cap că pot fi vândute.

Ușile caselor sunt larg deschise, iar geamuri nu există, doar niște ferestre cu obloane deschise, care lasă totul la vedere. Privești ca un voajer, fascinat de toată goliciunea asta, de viețile exhibate, de oamenii care mănâncă, se uită la televizor și lucrează în văzul lumii. Nimeni nu se supără când îți surprinde privirile, cubanezii îți zâmbesc, dar tu întorci ochii rușinat.

CONTEMPORANĂ AMESTECĂ MAȘINILE AMERICANE DIN '50 CU CELE CHINEZEȘTI DIN 2015, CULTUL LUI CHE CU FOAMEA DE CONSUM, WIFI-UL CU CITATELE REVOLUȚIONARE DE PE ZIDURI. TOTUL LA OFERTĂ PENTRU TURIȘTI CARE SE REVARȘĂ DIN AUTOBUZE ȘI MAȘINI ÎNCHIRIAȚE, GRĂBIȚI SĂ VADĂ CUBA ÎNAINTE DE AMERICANI.

Femeile merg cu spatele drept, își leagă fundurile bombate, înghesuite în pantaloni scurți, cu celulita la vedere. Împing în față sâni care li se revarsă din sutiene prea mici, zâmbesc cu dinți albi și buze groase, răspund la fluierături cu fluierături și la păsăile cu păsăile. Răd atunci când trec ostentativ prin fața băuțelor sau bărbăților care le admiră. Turistele îngrijite și suple, în haine lejere, sunt eclipsate de fetele și femeile cu piele aurie, început de burciă și colăcei, care locuiesc pe străduțele înguste din Habana Vieja.

În Parque Fe del Valle din Havana fetele tinerilor sunt luminate de ecranele smartphone-urilor. Tastează concentrați, cu căștile în urechi, dizolvați în rețele de socializare. Unii tipă la imaginile pixelate de pe ecrane, poate rude, prieteni sau iubiti de dincolo de Ocean. Alții stau cu laptopurile pe genunchi și lucrează.

Aici e cel mai bun semnal wifi din oraș și poți consuma cele 5 ore de internet care au costat 10 peso (echivalentul a 40 lei), într-o economie în care salariul mediu e 20 peso. Cartelele de internet (*tarjeta de navegación*) au fost introduse de puțin timp în Cuba, iar singurele locuri cu semnal wifi sunt parcurile din centrele orașelor și hotelurile. Te ghidezi ușor după tinerii rezeamați de ziduri sau stând jos, pe bordură, și butonând concentrați.

Gălăgia din Havana ți se pare infernală în primele zile. Când doi

Priveliște de pe terasa casei lui Don Ernesto, pe Calle Luz 310, în Habana Vieja. Mai multe clădiri din Havana s-au prăbușit în ultimii ani din cauza climei umede și a neglijenței (deasupra). Lupii din polistiren, pregătiți pentru carul alegoric al cartierului La Marina (dedesubt).

Artilleros El Carmen
poartă cămași cu
măneци lungi și pălării
ca să se protejeze de
scănteii. Artificiile
sunt aprinse la morte-
ros, niște țevi din fier
verticale, sudate pe
un suport plat.

CELE DOUĂ CARTIERE RIVALE DIN REMEDIOS, **EL CARMEN**
ȘI SAN SALVADOR, EXPUN ÎN ZIUA DE PARRANDAS CARELE
ALEGORICE PE CARE LE PREGĂTESC DE LUNI DE ZILE.

MUȚI CUBANEZI AU FUGIT DIN ȚARĂ DE CÂND CUBA ȘI SUA AU ANUNȚAT NORMALIZAREA RELAȚIILOR. ÎN CURÂND, SUA NU VA MAI ACORDA REZIDENȚĂ CUBANEZILOR.

conoscuți se întâlnesc în trafic se claxonează politicos și, uneori, scot capetele pe fereastră și răcnesc unul la altul. Motocicletele și scuterele trec pe lângă tine cu un pârâit asurzitor și lasă în urmă un fum negru, dens. Toată lumea țâșnește și pâsăie sub formă de salut, flirt sau dialog.

Auzi zumzetul de dimineața devreme până noaptea târziu. Auzi

micul port din oraș, acum în ruină. Alina locuiește împreună cu ficia ei de 20 de ani și cu soțul fetei. Toți trei trăiesc din *casa particular*, pentru că în oraș nu găsești prea multe locuri de muncă. Majoritatea localnicilor se ocupă cu *negocio*, adică, sub o formă sau alta, încearcă să facă bani din turism. La stat nu mai vrea să lucreze nimeni pentru că salariile sunt prea mici.

De pe Malecón se văd plute de pescari cu forme ciudate, improvizate din uși și polistiren. Bărbații sunt prea săraci ca să-și cumpere bărci, așa că și le construiesc din materialele pe care le au la îndemână. Mulți tineri din Cienfuegos au fugit la Miami cu aceste plute – câțiva s-au înecat pe drum, spune Alina. Un număr mare de cubanezi au fugit sau plănuiesc să fugă din țară de când Cuba și SUA au anunțat normalizarea relațiilor. Asta înseamnă că SUA nu va mai acorda rezidență și ajutor financiar cubanezilor care ajung pe teritoriul Americii.

REMEDIOS

Bubuiturile ne trezesc. Paturile vibrează la fiecare salvă și pe stradă se aud strigăte. E patru după-amiaza și San Salvador a început să tragă, deși startul era programat abia la cinci. Ne îmbrăcăm nauci și fugim spre parc. Străzile din Remedios sunt

goale, obloanele, trase, ușile, încuiate, gratiile, legate cu lăcâte, iar barurile și restaurantele au geamurile acoperite cu plăcașe, de parcă întregul oraș s-ar fi pregătit pentru asediu.

Este 24 decembrie, iar în Remedios a început Parrandas, o sărbătoare care și-a pierdut demult semnificația religioasă inițială. Un preot din secolul al XVIII-lea, îngrijorat că pierde interesul enoriașilor săi, a inventat o sărbătoare care să-i aducă pe oameni la biserică. Parrandas a avut atât de mare succes, încât s-a păstrat până astăzi, transformată într-o *fiesta* cu artificii, muzică și parcuri de distracție. Orașul e plin de cubanezi care au venit din Havana, Santiago de Cuba, Santa Clara și Caibarién special pentru această zi.

Cele două cartiere rivale din Remedios, El Carmen și San Salvador, se întrec în artificii și expun astăzi în piață celele alegorice la care lucrează de luni de zile în cel mai mare secret. În fiecare an, în septembrie, cele două *Directivo del Barrio* își aleg prin concurs arhitectul care va construi *carroza*, carul alegoric pentru Parrandas. Anul acesta, temele alese au fost Imperiul Roman, în cartierul San Salvador, și Egiptul, în El Carmen. La sfârșitul nopții, va câștiga grupul cu cele mai explozive focuri de artificii, cele mai frumoase jocuri de lumini și cea mai migăloasă *carroza*.

Remedios e un oraș liniștit din provincia Villa Clara, vizitat de turiști doar în perioada în care se pregătește de Parrandas. Oamenii săraci și senini își văd de viață netulburată de schimbările din restul Cubei. De câteva zile, străzile din centrul orașului s-au transformat în târg comercianții au întins pe trotuare zeci de paturi pliante, unul în

Un actor se machiază înainte de spectacolul carelor alegorice din noaptea de Parrandas.

strigătele străzii din pat, în mijlocul nopții, oricât de dureros ți-ai îndesa căștile în urechi. Auzi zgomotele casei în care stai, clinchete de pahare, rîsete, muzici, mașini, toate se amestecă în timpaneale tale până când te imunizezi și adormi sfârșit.

CIENFUEGOS

Traversăm fantoma unui oraș cu case elegante, construite de francezi în secolul al XIX-lea, „micul Paris al Cubei” cu clădiri neoclasiche mănate de igrasie și de ploii și coloane pastelate încovoiate amenințător. În Cienfuegos nu te mai hărțuiește niciun *jinetero*, orașul pare căzut într-un somn profund. Doar Paseo del Prado, bulevardul principal din oraș, e populat de oameni care merg la serviciu, la școală, își fac cumpărăturile și mănâncă înghețată la Coppelia. Aici poți vedea statuia în mărime naturală a lui Benny Moré, muzicianul îndrăgostit de Cienfuegos pe care localnicii l-au transformat în obiectiv turistic.

Orașul e împărțit în zona colonială centrală, cu Paseo del Prado și Parcul Martí, și Punta Gorda, o felie subțire de pământ cu vile sumptuoase construite la începutul secolului al XX-lea, considerate cele mai frumoase din Cuba. Când te îndepărtezi de centru și mergi spre cartierul Reina, de lângă cimitir, casele sunt din ce în ce mai sărăcăcioase, iar oamenii, mai triști. Cărute-taxi te întreabă din doi în doi pași dacă nu vrei un tur al orașului, până când începi să le răspunzi agasat.

Stăm la Alina, pe Paseo del Prado, într-o casă colonială bine întreținută, cu camere înalte și o terasă de pe care se văd bulevardul și

Un fãnotico El Carmen ridică o acvilă din ipsos, simbolul cartierului. Parrandas, Remedios (deasupra). Cartierul 26 de Diciembre, Remedios (stânga jos). Cocosului de luptă i se montează pînteni înainte de a intra în ring, Viñales (dreapta jos).

CARLITO VÂNEAZĂ CU HARPONUL LA ZECI DE KILOMETRI DE ȚĂRM, APROAPE DE GRANIȚA CU MEXIC, ȘI ÎNOATĂ PRINTRE BROAȘTE ȚESTOASE ȘI PEȘTI DE TREI METRI LUNGIME.

continuarea altuia, un șir nesfârșit de bebeluși negri și camioane din plastic moale, pictate grosolan, elastice de păr colorate, șepci de rapper cu New York, curele cu catarame auri și semnul \$, rimeluri și farduri chinezești, portofele cu Che Guevara. Vânătorii veniți din alte orașe dorm seara în parc sau pe paturile pliante, lângă cutiile cu marfă.

Playa Larga, Carlito ne pregătește un sashimi de pește-leu pe laba de scafandru.

Parcul de distracții e o colecție inocentă de fiare ruginite și arcuri rupte. Mașinuțele din carusel sunt pictate de o mână stângace, călătorilor le-a sărit vopsea, iar leagănelul cu cap de șopărlă abia i se mai disting ochii și gura. O cușcă din fier își leagăna amenințător burta plină de copii gălăgioși. Salteaua pentru sărituri e ruptă și se mai ține în câteva arcuri ruginite, care scârțâie în ritmul tumbelor.

Îmi vibrează pieptul și nu pot sta pe bordura pentru că am impresia că pământul se va rupe sub mine. Artificiile celor de la San Salvador bubuie deja de jumătate de oră, iar timpanele mă dor, deși mi-am îndesat căștile în urechi. E însă doar începutul, pentru că fiecare echipă va trage, pe rând, timp de o oră, cu artificii și petarde. Și fiecare va încerca să impresioneze cu explozii, fum și lumini.

În țărcul în care stau artificierii El Carmen, o sticlă de rom trece de la unul la altul; zonele din care se trage cu artificii sunt înconjurate de garduri. *Morteros*, niște țevi din fier verticale sudate pe un suport plat, din care vor țâșni artificile, sunt deja pregătite, iar câțiva bărbați descarcă acum sacii cu explozibil dintr-o roabă. Poartă cămăși cu mâneci lungi, pălării, căști de motocicletă și ochelari de soare – niște soldați bizari care se pregătesc să aprindă muniția cu trabuce.

Autobuzele îi aduc la Parrandas pe cubanezii din localitățile apropiate. S-au îmbrăcat frumos, bărbații în tricouri Converse, Fila și Reebok, iar femeile în rochii lucioase, cu pete leopard sau cu steagul Americii, asortate de cercei maro. O fată în rochie neagră, transparentă, își bagă degetul mic în ureche și-i mișcă ca pe-un blender.

Prima salvă de artificii trasă de El Carmen acoperă cerul cu un fum

gros. Bubuiturile sunt cumplite, mai puternice decât cele de până acum. Mă adăpostesc pe o stradă din spatele pieței, printre copii mici, bătrâni și gravide. Când rafalele își schimbă direcția și peste noi plouă cu scântei, oamenii o iau la fugă țipând.

Fețele oamenilor sunt luminate de explozii și de ecranele smartphone-urilor prin care se uită la scântele galbene, roșii, verzi de pe cer. Se simte în aer respirația cu rom a mulțimii și mirosul de explozibil amestecat cu cel de urină. În oraș nu sunt suficiente toalete, iar bărbații stau cu fața la zidurile catedralei și înnulțesc șiroaiele care se scurg pe trotuar. Pe jos e plin de resturi de *palenque*, ambalaje, cartoane de pizza, sticle goale de bere și rom.

PLAYA LARGA

Playa Larga este un mic sat de pescari de pe malul Mării Caraibilor, în Golful Porcilor din provincia Matanzas, acolo unde în 1961 cubanezii din exil, susținuți de americani, au invadat Cuba încercând să răstoarne regimul lui Castro. Mesajele de pe ziduri le amintesc turiștilor de victoria cubanezilor împotriva „yankeilor imperialiști”.

Cu cinci ani în urmă, Playa Larga era un sat adormit, în care rar călca vreun picior de turist. În mare se varsă un râu roșu și, câteva luni pe an, apa de aici e sângerie și plină de frunze, iar turiștii preferă de obicei plajele frumoase, cu apă transparentă.

Acum privim uluiți șirul de vile și pensiuni care s-au înșirat de-a lungul plajei înguste. Palmierii și cocotierii au fost tăiați ca să facă loc pentru plajă și ca să dea închiștură. *Cascele particulare* sunt la unu, doi metri de apă, iar pe fașia mică de nisip abia avem loc să trecem printre turiști și sezlonguri.

Carlito, vânătorul subacvatic din Playa Larga, nu s-a schimbat deloc. E același bărbat modest, cu brațe musculoase și piele tăbăcită de soare, îmbrăcat în haine ponosite și încălțat în sandalele pe care Cosmin i le-a dăruit acum șase ani. Carlito vânează cu harponul la zeci de kilometri de țărm, aproape de granița cu Mexic, și înoată printre broaște țestoase și pești de trei metri lungime. Ultima oară când ne-am întâlnit câștiga 12 peso pe lună din pescuit. Acum și el își construiește o *casa particulară*.

Mergem la picnic cu Carlito, pe drumul către Playa Girón, unde găsești multe locuri cu apă bună pentru înotat și scuba diving. Ne întindem prosopalele într-o pădure răcoasă, pe pietre, iar Carlito își ia costumul de pescuit, harponul și se scufundă. Costumul lui Carlito e compus dintr-o pereche de pantaloni scurți și un pulover cu fermoar, în care pune peștii pe care-i prinde.

În jumătate de oră, Carlito se întoarce cu mai mulți pești-leu și alți câțiva frumos colorați. Îi curăț, păstrează doar fileurile și resturile le aruncă în mare. Taie în bucățele carnea de pește-leu pe laba

Malecón, faleza și
strada principală
din Havana, care se
întinde pe opt kilome-
tri. Seara, adulți, copii
sau bătrâni pot sta
ore întregi pe faleză,
contemplând marea.

În Viñales, Jorge duce tutunul proaspăt cules în casa del tabaco, șopronul în care cubanezii usucă tutunul.

de scafandru, o amestecă cu sare, lămâie și bame murate, o lasă 15 minute să se frăgezască, apoi infulecăm cel mai bun sashimi din lume. Restul fleurilor le prăjește în untură de porc și le servește pe a doua lăbă de scafandru.

VIÑALES

Când ne gândim la Cuba, ne gândim la Viñales, micul sat din Pinar del Rio cu pământ roșu, cu plantații de tutun și ananas, *guajiros* cu macete la brâu și pălării de cowboy. Când visăm la Cuba, auzim dimineața sutele de cucuriguri din curțile crescătorilor de cocoși de luptă și vedem oamenii care se leagănă în balansoare la ora prânzului, pe verandele caselor cu coloane și acoperișuri de țigla roșie.

În urmă cu cinci ani, când am fost ultima oară la Viñales, pe stradă treceau doar care de cai, vânzătorii de fructe și părinții care-și duceau copiii la școală pe portbagajul bicicletelor; rar vedeai câte-o mașină. Câțiva băieți desculți se jucau cu o minge spartă în fața casei noastre până se făcea noapte și voci de femei îi chemau la masă.

Acum, centrul localității e o aglomerație de mașini și autobuze, de umbrele, ruscacuri și valize ale turiștilor care s-au adăpostit de ploaie sub terase. 800 de case închiriază camere pentru turiști în Viñales – au mai rămas doar câteva care nu închiriază. Vechile baruri și restaurante pentru cubanezi, cu bere ieftină și pui prăjit, s-au transformat în localuri îngrijite și altele noi s-au deschis pe strada principală. Dimineața nu te trezești cocoși, ci bocăniturile de la clădirile în construcție. *Guajiros* cu macete la brâu și pălării de cowboy au acum afaceri cu trabucuri și cai de închiriat pentru turiști. Guillermo, vechiul nostru prieten din Viñales, e mai încovoiat, are părul mai rar și vechia lui vestă jerpelită s-a rupt de tot la guler. Casa lui cu două camere pare și mai mică printre vile nou-construite. Îl strângem

în brațe pe Guille, pe care-l simțim slab și fragil, cu tenul lui nefiresc de palid pentru un cubanez și cu aerul lui bolnăvicios. Schimbările din Viñales, ne spune el, nu sunt doar de suprafață. Viața din micul sat de cultivatori de tutun s-a transformat într-o competiție. Prietenii, vecinii și rudele se bat pe turiști: toți vor să-i cazeze la ei în case, să le vândă mâncare și trabucuri, să le închirieze cai sau biciclete. Toți vor ca banii străinilor să intre în buzunarul lor și din cauza asta frați sau prieteni vechi sunt acum în conflict.

De câțiva ani, turismul e singura industrie care aduce bani în localitate. Deși satul e renumit pentru solul său fertil, țăranii nu mai lucrează pământul – mulți se plâng că nu au utilaje agricole și sisteme de irigații. Cei tineri fie pleacă la oraș, fie dezvoltă mici afaceri, iar bătrânii cultivă doar ananas și tutun, preferatele străinilor. Din noiembrie anul trecut, de când Cuba s-a umplut de turiști, consumul a crescut enorm. Străinii mănâncă, beau și fumează, iar cubanezii, care au acum mai mulți bani, mănâncă, beau și fumează produse care mai demult erau prea scumpe pentru ei.

Prețurile au explodat în Viñales: o apă de 1,5 litri, care costă în Havana 70 de cenți, aici e 1,2 peso. Cu toate astea, la magazinul din centru nu găsești apă, carne de pui, ulei și cafea – pe rafturi sunt doar sticle cu rom, produse de curățenie, conserve spaniole cu fasole verde și biscuiți din Republica Dominicană. Cu cinci ani în urmă, magazinele din Cuba erau goale din cauza socialismului, acum sunt goale din cauza capitalismului. Producția insuficientă de apă, mâncare și bere, distribuția proastă și corupția din Cuba cresc și mai mult prețul produselor care încep să se vândă pe sub mână. Mărcile locale de bere, Bucanero și Cristal, se găsesc în Viñales doar la restaurantele și barurile scumpe, care-și permit să-i mituiască pe distribuitori. (continuare în pag. 114)

Vacanță în Cuba

NU EXISTĂ EXTRASEZON în Cuba, pentru că pe tot parcursul anului găsești ceva de făcut: poți să înoți în apele transparente sau să faci snorkeling printre peștișori colorați, poți merge în drumeții în zonele deluroase, cu peisaje exotice, sau să te plimbi pe străduțele cochete din orașele construite în secolul al XVIII-lea.

UNDE SĂ MERGI

Orașele noastre preferate sunt Cienfuegos, cu clădirile neoclasiche și coloanele pastelate construite de francezi în secolul al XIX-lea, și Baracoa, orașul fabricilor de cafea, cacao și cocos. Vizitează ferma de crocodili de la Boca de Guamá, o mică deltă cu mangrove: poți dormi într-una dintre colibe din lemn de palmier construite pe

apă. Dacă vrei să înoți, mergi la Rancho Luna, o plajă cu nisip fin, la 18 kilometri depărtare de Cienfuegos.

UNDE SĂ STAI

În Cuba, foarte mulți localnici închiriază una sau mai multe camere turiștilor. Oferă condiții relativ decente de cazare, prepară micul dejun sau cina, iar prețurile sunt în jur de 25 de peso pe noapte, în funcție de perioadă.

Personalul e format chiar din membrii familiei care locuiesc în casă, așa că pentru turiști e o ocazie bună să se amestece printre cubanezi și să cunoască detaliile vieții lor de zi cu zi. Astfel de reședințe se numesc *casa particular* și reprezintă o sursă importantă de venit pentru multe familii. Ele există din 1997, când Guvernul le-a permis cubanezilor să-și închirieze casele.

CE SĂ MÂNÂNCI

În Cuba o să mănânci prost și scump – trebuie să te împaci cu ideea asta de când aterizezi. La micul dejun o să primești zilnic ouă și fructe. Aici cresc puține vaci, așa că brânza e un cascaval de proastă calitate, iar laptele praf e amestecat cu multă apă și are un gust groaznic. Nu prea există alternativa de a-ți cumpăra mâncarea din magazine: găsești doar biscuiți și conserve scumpe. Garnitura la orice fel de mâncare e orez amestecat cu fasole neagră și rar se folosesc alte condimente în afară de piper și sare. O masă cu pește costă, în medie, 8 peso la *casa particular* și include fructe și garnitură. Ca să economisești, poți mânca pe stradă *pizzeta* cu 10 pesos cubano (aproximativ 2 lei), o pâine cu sos de roșii și câteva firele de brânză: nu e bună, dar ține de foame. Sau poți cumpăra în *moneda nacional* avocado, banane și papaya, în funcție de sezon. Mâncare foarte bună am găsit în Cienfuegos, la restaurantul **El Lobo** de pe Paseo del Prado (nr. 4220) – încearcă

neapărat supă de creveți. Tot pe Paseo del Prado am mâncat prăjituri și înghețată iefine și bune la **Casa del Chocolate** (nr. 4212). Am mai mâncat bine în Rancho Luna, la micul restaurant al lui Lorenzo, vizavi de parcare de pe plajă: langusta, 10 peso, creveți, 8, și peștele, 7.

MONEDA

Cuba are două monede, *peso cubano* sau *moneda nacional* și *peso convertible*; în 1994, Guvernul a introdus exclusiv pentru turiști *peso convertible*, echivalentul unui dolar american și a 25 de pesos cubano. Cubanezii spun la ambele monede „peso” sau „dolar”, ceea ce creează confuzie în rândul turiștilor și pretextul pentru mici înșelătorii. În momentul de față, cubanezii au acces la ambele monede și dacă la magazine plătesc în *peso cubano* primesc restul în *peso convertible*. Guvernul cubanez și-a anunțat intenția de a renunța la una dintre monede, însă în momentul de față localnici se plimbă cu două tipuri de bani în buzunare.

Celebra bancnotă de 3 pesos cubano, cu portretul lui Che Guevara.

O acțiță se pregătește pentru Parrandas.

POLITICĂ EXTERNĂ SCHIMBĂRI RAPIDE

SUA a anunțat în februarie că avioanele americane vor începe să zboare în Cuba. Birocrația va mai dura câteva luni, dar, cel mai probabil, în octombrie va ateriza la Havana, după 50 de ani de embargo, primul avion american. Pe 21 martie, președintele american Barack Obama și soția sa, Michelle Obama, vor vizita Cuba și se vor întâlni cu președintele cubanez Raúl Castro. Este primul pas pentru „normalizarea relațiilor” dintre cele două state.

YORKSHIRE

Ținutul Descătușat

Jumătate vis dulce, jumătate țișat gotic, regiunea nordică
a Angliei le oferă călătorilor surprize continue.

TEXT: RAPHAEL KADUSHIN

FOTO: JOHN KERNICK

Orașul englez
Helmsley, vechi
loc de târg, se
începează cu
măștiile North
York. Stănga: vacile
din rasa Highland
se plimbă pe un
drum de țară.

1

a doar un sfert de oră la vest de York, la începutul drumului cu mașina prin Yorkshire, îmi dau seama că am intrat în inima Angliei. Indiciile sunt greu de ratat. Pe un billboard își face reclamă hornarul local. Traversează strada un miel, o oaie, apoi toată turma. Trec pe lângă indicatoare pentru râpa Gordale Scar („cicatricea Gordale”) și peșterile Stump Cross („crucea ciotului”), nume sumbre, care par să anunțe intrarea într-o lume macabră.

De fapt, asta și sper. Yorkshire a fost mazăre bătută a surorilor Brontë și a lui Bram Stoker, ale cărui scrieri de ficțiune gotice din secolul al XIX-lea rămân întipărite în imaginarul colectiv. Acum mai mult ca niciodată: sub suprafața oricărei fantezii contemporane populare, de la saga *Amurg* la *True Blood*, se regăsesc descendenții direcți ai lui Heathcliff al lui Emily Brontë, ai lui Dracula lui Stoker și ai tuturor vampirilor, strigoilor și moroilor materializați prin mlaștinile din Yorkshire.

Am venit deci în Anglia să străbat regiunea Yorkshire Dales, să trec prin mlaștinile North York și să ajung pe coasta de est, pur și simplu ca să mă distrez sperându-mă puțin. Pe lângă asta, vreau să înțeleg de ce unele dintre cele mai profunde coșmaruri ale culturii noastre au răsarit din comitatul acesta cuminte, cu ceainării și foisoare extravagante în grădini.

PRIMA MEA OPRIRE e Haworth, la 80 km vest de York. Aici au plâsmuit surorile Brontë, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, o lume cu personaje negative malefice, nebune în pod și spirite fără trup, în romane ca *Jane Eyre* și *La răscruce de vânturi*.

Casa parohială a familiei Brontë se înalță pe vârful dealului din oraș. După ce-mi parchez mașina închiriată și urc pe coloana vertebrală de piatră a străzii principale din Haworth, mă izbește imediat îngheșuiala din jurul locuinței. În fotografii, apare cu câteva morminte mici alături. În realitate însă, cimitirul copleșește casa parohială, cu pietrele de mormânt înalte, cu margini neregulate, aliniate în rânduri înclinate amețitor, care marchează numărul de morți din oraș. În secolul al XIX-lea, Haworth a fost lovit greu de tifoidă, holeră și tuberculoză; peste 40% dintre copiiureau înainte de șase ani. Viețile lor scurte sunt însemnate pretutindeni în cimitirul enorm. Pe o piatră sunt înscrise numele a șase bebeluși, toți ai unui tată pietrar care a sculptat la baza mormântului un copil adormit, cu căpșorul condamnat la moarte pe o pernă cu franjuri.

E evident că surorile Brontë se inspirau din viață când vorbeau despre moarte. Poate și-au întrezărit și propria soartă. Emily Brontë avea să fie înmormântată sub biserica sumbră la 30 de ani.

Ann Dinsdale, administratoarea colecțiilor de la Muzeul Casei Brontë, îmi explică mai târziu că apa de băut a orașului ajungea de la izvoarele din mlaștini la fântâni și pompe prin cimitir. Istoricii au stabilit o legătură între apa infestată și numărul mare de morți din Haworth. „Surorile Brontë aveau fântână separată”, observă Dinsdale, „dar, cum casa parohială e înconjurată din două părți de cimitir, probabil și apa lor de băut era contaminată”.

Casa, acum în proprietatea Societății Brontë, nu e nici ea mai veselă. Rătăcesc prin încăperile slab luminate și nu-mi pot înăbuși o senzație puțin claustrofobă, mai ales în salonașul înghesuit unde scriau cele trei surori, care-și împărțeau spațiul la măsuta din mijloc. „Se plimbau în jurul mesei în fiecare seară și discutau ce mai scriseseră”, spune Dinsdale.

De-abia când ies afară, în oceanul de iarbă sălbatică, respir iar liber. E ușor de imaginat extazul lui Emily, intruchipat de pasiunea descătușată a personajelor ei Heathcliff și Catherine, când ieșea să se plimbe printre mlaștini.

Spre apus, nu se mai întâmplă nimic în oraș, așa că evadez 18 km mai la nord, la Devonshire Arms Country House Hotel & Spa, aflat într-un han din Bolton Abbey care datează de la începutul secolului al XVII-lea. Prin contrast, aici totul e o comedie britanică: de la camera mea, în care piesa centrală e un pat cu baldachin, până la ceații de după-amiază târzie, de lângă care nu lipsesc niște *scones*, și la salonul cânilor, odă închinată iubirii englezului pentru tot ce ține de ei. În jurul șemineului atârnă portrete de terrieri, ca niște

Abatia Fountains,
înființată de 13
călugări în 1132,
supraviețuiește sub
forma uneia dintre
cele mai importante
ruine cisterciene
din Anglia.

*E ușor de înțeles cum a atârnat ținutul Yorkshire
imaginația activă a localnicilor. Dealurile joase, unduitoare, și pajiștile
mlăștinoase creează o atmosferă de dramă clocotitoare.*

reclame blănoase, iar tapetul catifelat are imprimeu cu siluete de labradori și pudeli. „Recent, într-o seară”, îmi spune recepționarul-sef, Eddie Styles, „am avut aici zece câini”.

Dar ca să scapi de fantele din Yorkshire nu e suficient să pleci din Haworth, după cum îmi dau seama a doua zi de dimineață, când Styles îmi spune altă poveste. „Unul dintre dormitoare noastre e întotdeauna cam rece și mulți oaspeți întreabă de ce se aud pași, deși nu e nicio cameră la etaj”, spune el. „Unii spun că e fantoma unei fete care s-a pierdut în mlaștină și caută un pic de căldură.”

Fetița și-ar găsi ușor tovarăși, după cum află când ghidul Alan Rowley mă ia la un maraton prin comitat. În drumul nostru în zigzag prin mlaștină și văi, strigoii ne sunt mereu pe urme. Aproape fiecare căsuță, sat și element distinctiv din peisaj are povestea sau fantoma lui.

Rowley, care și-a vândut barul din York ca să se dedice pasiunii lui, istoria locală, a auzit de la lungul anilor toate legendele. „Localnicii din Yorkshire sunt povestitori înnașcuți”, spune el în timp ce mergem cu mașina 45 km spre est, pe lângă foisoarele excentrice și parcul cu arteziane de la abația Fountains, unde se spune că ar cânta, noaptea, un cor-fantomă de călugări.

După încă 64 km spre est, trecem pe lângă castelul Howard. Aici, în 1940, prăbușirea domului central a fost un avertisment sumbru; doi fii ai familiei aveau să moară pe front în al Doilea Război Mondial, adăugându-și numele pe lunga listă de tineri care nu s-au mai întors în Yorkshire. Ajungem în sfârșit la Parcul Național al Mlaștinilor North York și dăm ocol unei stânci scunde și îndesate din mlaștina Danby High, care pare să aibă cap.

„E Betty Grasa”, spune Rowley, arătând spre obiectul care pare o încrucișare locală între o statuie de pe Insula Paștelui și soția lui Lot. „E aici de secole întregi, se spune că e soția unui fermier, care s-a pierdut în mlaștină pe ceață și s-a prefăcut în piatră. Dar Betty tot are nevoie de mâncare; dacă te oprești s-o hrănești, o să ai noroc.”

Uitându-mă la mormanul de acadele și batoane de ciocolată risipite pe jos (deși administrația parcului nu încurajează deloc tradiția), îmi vine gândul că lui Betty, după atâția ani de stat de strață, i-ar trebui mai degrabă un somnifer. Fața ei albă, impasivă, privește incremenită peste mlaștină.

Cel puțin are în față o priveliște evocatoare. În drumul nostru spre est, e ușor de înțeles cum a atâtat ținutul Yorkshire imaginația activă a localnicilor. Dealurile joase, unduitoare, și pajiștile mlaștinose creează o atmosferă de dramă clocotitoare. Rândurile curbate de ziduri de calcar uscat, foarte vechi, străbat câmpurile ca o dantelărie. Din terenul pietros se ridică brusc scări izolate, duete de gresie și ardez, care se topeșe la

fel de repede în petele de lumină.

La Helmsley, peisajul se înveseleşte. E orașul tipic în care se ținea târgul în ținutul mlaștinilor și ilustrează cele trei legi ale aproape oricărui sat din Yorkshire: fiecare om e atașat de un câine (preferabil labrador sau terrier), piațetele pietruite sunt mărginite de ceainării, iar la brutării se vând „biscuiții milionarului” (fursecuri pătrate cu caramel între ele și glazură de ciocolată). Dar, la doar câțiva kilometri după ce ieșim în oraș, când ne oprim să luăm cina la Star Inn, atmosfera se întunecă din nou.

„M-am născut în Whitby”, spune Andrew Pern, unul dintre tot mai numeroșii bucătari profesioniști care au făcut din Yorkshire o destinație interesantă pentru gurmanzi. „Când eram mici, ne duceam la abație și ne jucam de a-ți ascunselea printre morminte. Nu ne plăcea să vadă cineva că ne era frică, dar când unul dintre noi nu mai apărea...”

Îmi amănsem vizita la Whitby – unde s-a născut *Dracula* – ca să-mi închei călătoria cu un apogeu al melodramei macabre. La cină, sângelele și pateul de foie gras ale lui Pern îmi distrăseser atenția de la avertismentele lui. Dar în noaptea aceea, întins în pat la Swinton Park, o reședință impunătoare transformată în hotel și condusă de o familie cu maniere nobile, nu-mi iese din minte imaginea cimitirului abației.

OCOTAT PE VÂRFUL stâncilor care formează coasta Yorkshire-ului, Whitby, un oraș în desăvârșire a acțiunii din *Dracula* când în straturi de piatră până la cimitirul de pe lângă biserica St. Mary și ruinele bolnite ale abației Whitby, din secolul al VII-lea. În lumina blândă a amiezii, orașul arată ca de pe coperta unui roman de groază. Bram

Stoker l-a ales ca loc de desfășurare a acțiunii din *Dracula* când a petrecut o vară la o pensiune, față în față cu abația de partea cealaltă a golfului, în august 1890.

De fapt, ediția originală din *Dracula*, apărută în 1897, urmărește atât de indeaproape geografia locală încât, citind romanul, îți poți construi în minte o hartă a zonei. Vasul vampirului, Demeter, eșuează pe nisipurile de la Tate Hill. În cimitirul St. Mary, *Dracula* cel însetat înfige colții în eroina blestemată și sonnambulă, Lucy Westenra.

Iar personajul fictiv Mina Murray, prietena lui Lucy, urcă scările reale care duc la biserică și ajunge în cimitir la timp ca să surprindă imaginea înfricoșătoare: „...Au început să-mi tremure genunchii...ceva și-a ridicat capul... un chip alb și ochi roșii, lucitori”.

Urc toate cele 199 de trepte late, gâfâind și simțind și eu cum mă lasă genunchii, până ajung la biserică. Apoi mă întorc în vatra orașelului, care câștigă binisor din înrădirea lui Dracula. Trec pe lângă buticul Boo Tique și pe lângă magazine cu sicrie de ciocolată și brățări cu crani. Astfel de suveniruri se

Totul ține de detalii (alături): La Devonshire Arms Country House (stânga sus), câteile fac legea. Hotelul-restaurant Star din Harome e mândru de specificul său rural englez, de la pâinea proaspăt coaptă (centru sus) la fazele vânății în iepuri, alinați în așteptarea cinei (jos). Stilul gotic rămâne viu la Whitby (dreapta sus).

vând ca pâinea caldă în timpul frecventelor festivaluri goth din oraș, când Whitby e năpădit de o haită întreagă de petrecăreți costumați în vampiri, zombi și strigoi.

„Pe vremuri era doar pentru cunoscători, acum vine toată lumea”, îmi spune Elaine Horton, în magazinul ei goth, Pandemonium, înconjurată de corsete de satin și tricouri cu vampiri, trecându-și degetele prin părul albastru. „Nu știu de ce.”

Eu presupun de ce. În amurg, urcând pentru ultima oară treptele care duc la biserică, ajung din nou într-un cimitir, complement potrivit pentru primul din călătoria mea, cel de la Haworth. Îmi trece prin minte că poate marile povești gotice, pline de vampiri și fantome, au atâta succes în prezent fiindcă ne permit să visăm într-o vreme când mare parte dintre poveștile, articolele de blog și tweet-urile noastre au devenit prozaice. Sau poate motivul e că cele mai bune povești de groază surprind ceva profund: bau-baul de sub pat, temerile noastre fără nume, senzația elegiacă de pierdere inevitabilă.

Oricare ar fi explicația, constantele rămân valabile. Acoperișurile de țiglă din Whitby, care strălucesc în nuanțe de roșu sub soarele care apune, par foarte solide. La fel și vechiul drum gotic care poartă toate poveștile spre Marea Nordului de dedesubt – unde valurile le vor frământa și le vor arunca din nou la mal.

NG MAPS, DATE DESPRE PARCURI DIN BAZA DE DATE MONDIALĂ A ZONELOR PROTEJATE (WDPA)

Din secolul al XII-lea, cimitirul bisericii St. Mary tronează deasupra orașului Whitby, de pe malul mării.

Drum de țară, în
North Yorkshire.

TOP 10

YORKSHIRE, ANGLIA

VAMPIRI ÎN VOGĂ

Urcați cele 199 de trepte care duc la biserica St. Mary, deasupra orașului Whitby, apoi mergeți până la abația Whitby, unde veți afla povestea vizitei lui Bram Stoker la ruine.

ÎNCERCAȚI BAROCUL

Explorați parcul și grădinile castelului Howard, aflat la 24 km nord-est de York. Reședința opulentă din secolul al XVIII-lea a servit drept decor adaptării sub formă de serial, în 1981, și lungmetraj, în 2008, a romanului din 1945 al lui Evelyn Waugh, *Întoarcere la Brideshead*.

PEISAJ LITERAR

Omagiați-le pe autoarele romanelor *La răscruce de cânturi* și *Jane Eyre* la muzeul din casa Brontë din Haworth. Urmăriți cărarea care șerpuiește prin mlaștinile de afară ca să înțelegeți mediul care le-a inspirat.

SPIRITE SPIRTOASE The Golden Fleece

Savurați o sprietură la cel mai băntuit bar din cel mai băntuit oraș al Angliei, York.

PASTORALA ENGLEZĂ Devonshire Arms

Relaxați-vă la hotelul din inima regiunii Dales, cu spa, rute de drumetie și locuri de pescuit. De la 262 \$.

WISE PLĂCUTE The Ruin

Trăiți-vă fanteziile gotice într-o noapte petrecută într-un foisor renovat din secolul al XVIII-lea, în North Yorkshire. De la 115 \$.

SHOPPING Barnsley Market

Când treceți prin piața aceasta veche de 700 de ani, încercați „fat rascal”, un fel de fursec.

Magpie Café

STUPEFIANTE

La Haworth, cereți o bere la Black Bull, unde mergea frecvent Branwell Brontë – vizavi de farmacia de unde unicul fiu al familiei Brontë își procura opiul.

PLOAIE DE STELE

Yorkshire se laudă cu mai multe stele Michelin decât oricare altă parte a Angliei, în afara Londrei. La Star Inn, din Harome, bucătarul și proprietarul Andrew Pern servește interpretări moderne ale unor feluri regionale.

AROMĂ LOCALĂ

Captura zilei

Stați la coadă ca să intrați în Magpie Café din Whitby. Labirintul ei de camere are vedere spre golful plin de activitate, dar adevărata atracție este clasicul fish-and-chips (eglefin sau cod). „Secretul nostru”, spune bucătarul Paul Gildroy, „este rețeta de aluat pané ușor și crocant, transmisă de 75 de ani între trei generații din aceeași familie”.

Imperiul Khmer a
răsărit și a înflorit dato-
rită apei. Angkor Wat,
simbolul imperial, este
înconjurat de scipiri
magnifice de apă.
Silueta ireală a turnuri-
lor în formă de muguri
de lotus îți captivează
privirea la prima geană
de lumină.

TEXT ȘI FOTO: COSTAS DUMITRESCU

Muguri împietriți în
CAMBODGIA

FILE DIN POVESTEA UNEI ȚĂRI STRĂVECHI
ÎN CURS DE RESTAURARE.

NU ȘTIU CE MĂ FACE SĂ REVIN CÂT POT' DE DES ÎN ASIA DE SUD-EST.

Uneori mă gândesc că aș putea locui acolo fără să duc prea mult dorul Europei noastre, leagăn de civilizație și confort. Mi-am zis că euforia călătoriei e cea care înfrumusețează totul în jur, și că plăcerea mea de-a umbla cât e ziua de lungă prin căldură și praf, mîncînd prin locuri îndoielnice sau acoperindu-mi nasul cu batista în zonele aglomerate din India, e doar o iluzie. Apoi am crezut că dorința de a fotografia acoperă neplăcerile iscate de climă, igienă sau comunicare și cosmetizează realitatea. N-aș putea și nici n-am intenția să neg nivelul scăzut de trai al localnicilor din cele mai multe țări din această parte de lume sau dificultatea de-a înțelege o cultură atât de diferită de a noastră, dar pentru mine ceva se potrivește foarte bine.

În 2015, am ales perioada de tranziție, când musonul își pierde din intensitate și ploile alternează cu perioadele însoțite, pentru a vizita unul dintre cele mai enigmatice și incitante locuri de pe Terra, complexul de temple de la Angkor Wat, din Cambodgia. S-a scris atât despre Angkor Wat, atât s-a fotografiat și s-a filmat, încât acest loc, intrat pe bună dreptate în Patrimoniul universal, pare astăzi aproape comun. Deși a fost construit acum o mie de ani, istoria l-a pierdut din vedere o lungă perioadă și abia în ultimii câțiva ani a devenit o destinație cunoscută. Acum un deceniu, abia vedeai picior de turist, iar azi trebuie să alegi cu mare grijă momentul vizitei la temple dacă nu vrei să te pierzi în marea de oaspeți transpirați și agitați, grăbiți să bifeze la repezeală încă

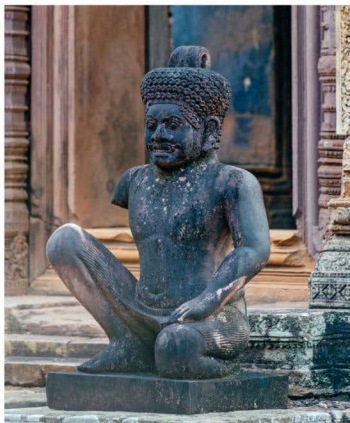
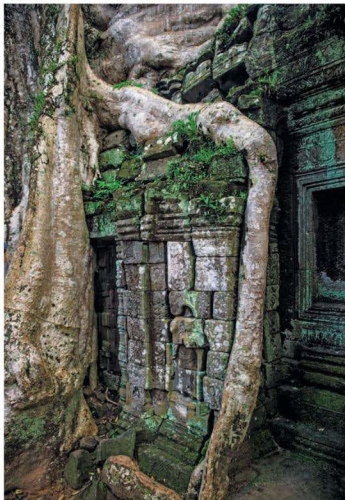
un loc celebru. Am căutat întotdeauna să evit orele de maximă intensitate, când nu ai cum să intri în conexiune cu locul, oricât ai încerca. La patru dimineața așteptam liniștit deschiderea complexului, contemplând stelele și trăgînd cu ochiul la cel mai mic semn de mișcare din partea paznicilor. Siluetele scunde și îndesate, înfășurate în uniforme albastre, nu aduceau deloc cu războinicii khmeri pe jumătate dezgoliți, înarmați cu săbii, sulfe și hangere, cu fața acoperită de măști înfiorătoare, decorate cu colți de mistreț.

Istoria khmerilor

Nimeni nu cunoaște cu exactitate de când au trăit oamenii în zona cunoscută acum sub numele de Cambodgia, pentru că studiile legate de preistoria acestei regiuni din sud-estul Asiei sunt încă la început. Datarea cu carbon a unei peșteri din nord-vestul țării sugerează că oamenii au utilizat unelte de piatră și au folosit locul ca adăpost începînd de prin 4000 î.H., iar orezul a fost cultivat în solul cambodgian înainte de primul secol d.H. Se crede însă că primii cambodgieni au sosit cu mult înainte, migrînd, probabil, dinspre nord, deși nu se cunoaște nimic despre limba sau modul lor de viață. Mai bine zis, nu există dovezi, pentru că altfel e ușor să-ți imaginezi că sătenii de azi urmează aceleași vechi metode de construire a locuințelor de bambus cocoțate pe picioroange de cocostărc. Dacă privești atent, nu există metal la imbinările

În interiorul templului Ta Phrom, micuța Liza vinde câteva suvenire confecționate de ea pe o lespede înverzită de licheni. În timpul liber imită pozițiile de dans ale Apsaralelor împietrite pe zidurile edificiului. În fiecare seară, la închiderea templului, părinții vin să o ia acasă pe fetița care își susține cum poate familia.

Banteay Srei, templul construit din gresie roșie, e atât de fragil, încât poți sculpta în el ca în lemn. E incredibil cum a putut rezista aproape un mileniu până a fost redescoperit în 1914. Pentru basorelieful sustras de aici, André Malraux a făcut un an de închisoare la Phnom Penh în 1923.

structurii pătrate a locuințelor, ci se folosesc tehnici moștenite din vechime. Carele sunt la fel, fără urmă de metal, nici măcar la roțile aproape identice cu cele pe care le-am văzut în Myanmar, Thailanda și chiar la noi acasă. O ciudată senzație m-a cuprins gândindu-mă la cât de mică este diferența dintre modurile de a gândi ale unor semeni aflați la mii și zeci de mii de kilometri distanță. Cultura modernă a Cambodgiei își are rădăcinile în secolele I – al VI-lea d.H., în regatul Funan, cel mai vechi stat influențat de cultura indiană din sud-estul Asiei. Atunci a evoluat cultura cambodgiană, parte a mării familii lingvistice Mon-Khmer, cu elemente de sanscrită, hinduism și budism. Funan a deschis calea Imperiului Angkor, odată cu venirea la putere a regelui Jayavarman II, în anul 802. În următorii 600 de ani, regii khmeri și-au întărit dominația asupra celei mai mari părți din sud-estul Asiei, de la granița cu Birmania (Myanmar) până la Marea Chinei de Sud și nordul Laosului.

În secolul al IX-lea, un print khmer s-a întors în Cambodgia, cel mai probabil din Java sau Sumatra, unde fusese ținut ostatic. Într-o serie de ceremonii din locuri diferite, el s-a autodeclarat conducătorul unui stat nou creat, unificând câteva comunități locale, aparent în jurul zonei de nord, Siem Reap. Prințul, cunoscut ca Jayavarman II, a inaugurat un cult al zeului hindus Shiva, care a persistat la curtea regală mai bine de 300 de ani. Succesorii lui au construit cea mai mare concentrare de temple religioase din lume – complexul de la Angkor, incluzând o capodoperă a ingineriei antice: un sofisticat sistem de irigații cu *barays* (lacuri artificiale gigantice) și canale ce asigurau trei producții de orez pe an. Istoricii au numărat peste o mie de temple ridicate în această perioadă, și peste o mie de inscripții în piatră pe pereții lor. Templele alcătuiau o mare rețea, cu concentrații spre granițele imperiului, ca o declarație de putere teritorială. Se pare că rolul lor nu era exclusiv religios, ci avea și o componentă fiscal-administrativă. Tributarile obligatorii aduse templelor se concentrău în visteria imperială și zeci de mii de oameni erau implicați în construcția edificiilor de cult.

Angkor Wat

Angkor Wat (angkor înseamnă „oraș” și wat „templu”), cel mai bine conservat complex khmer, a devenit celebru datorită turnurilor sale, în formă de muguri de lotus, ce se ridică misterios din jungla cambodgiană. În zonă s-au descoperit însă sute de alte temple, dintre care am planificat să vizitez încă trei: Bayon, Ta Prohm și Banteay Srei. Angkor a fost templu hindus la începutul secolului al

XII-lea, când a fost ridicat de regele Suryavarman II, și reprezintă un etalon de arhitectură khmeră de cel mai înalt nivel. Dedicat lui Vishnu, a fost construit ca templu regal și „capitală” a orașului. Se presupune că ar fi fost și mormânt pentru rege. Templul trebuia terminat înainte de moartea lui Suryavarman II pentru a-i asigura trecerea spre nemurire și transformarea în zeu. Anumite zone cu basoreliefuluri neternitate arată că nu a fost gata la timp. Nu se știe ce s-a întâmplat cu regele, dar construcția a devenit un simbol al Cambodgiei, figurat pe drapel, și prima atracție pentru vizitatori.

Pășind pe pavajul din piatră pătrată, cioplită manual de neștiuți artizani locali, nu îmi puteam opri imaginația să reconstruiesc atmosfera de acum o mie de ani, dominată de forțe brute și de sexualitatea nevoală a zeitelor Apsara, spirite ale apelor și norilor, cu elefanți uriași acoperiți de țesături stacojii, purtând în lăptici aurite nobili putred de bogăți.

Templul este înconjurat de un canal foarte lat și perfect pătrat, despre care unii cercetători spun că acționează ca o

contragreutate, susținând întregul edificiu în poziție verticală. În lipsa acestui contrafort acvatic, templul s-ar năru, spun ei, pentru că e construit dintr-o gresie foarte poroasă și fragilă care nu ar rezista propriei greutate. Cel mai apropiat oraș unde te poți caza este Siem Reap, numită așa în cinstea unei victorii împotriva eternelor adversari ai khmerilor, siamezii, adică thailandezii de azi. Motelul la care am stat era dispus în forma unei potcoave care închide o mică piscină umbrită de palmieri înalți și supli. Arhitectura, mobilierul, gravurile și fotografiile vechi trimiteau la îndelungata perioadă colonială franceză, care nu a lăsat niciun beneficiu țărilor (spre deosebire de India, unde englezii au lăsat măcar o infrastructură și un aparat administrativ funcțional). Acest orașel, până nu demult un sat amărât, încearcă să adăpostească o industrie turistică anemică și haotică, cu bunel și relele bine cunoscute.

Prima mea grijă când ajung în locuri îndepărtate și foarte diferite este să găsesc un ghid bun, vorbitor de engleză și cunosător al locurilor și oamenilor. De această dată, companionul meu era un bărbat de 63 de ani pe nume Navy, dornic la rândul său să vadă cu cine o să-și petreacă următoarele zile. Trebuie să recunosc că atunci când i-am aflat vârsta nu mi-am putut stăpâni gândul că poate voi avea curajul să-l întreb ce s-a petrecut cu el în urmă cu 40 de ani, în timpul khmerilor roșii ai lui Pol Pot. Știam că e o întrebare extrem de personală, care poate răscăli răni adânci, poate nevindicate, și că răspunsul poate fi evaziv și distant. Nu mi-am imaginat că ceea ce avea să-mi povestească la

JAYAVARMAN II A DEVENIT REGE ÎN ANUL 802. ÎN URMĂTORII 600 DE ANI, REGII KHMERI ȘI-AU ÎNTĂRIT DO- MINAȚIA ASUPRA CELEI MAI MARI PĂRȚI DIN SUD-ESTUL ASIEI.

momentul potrivit mă va zguduia atât de puternic. Povestile lui au început în dimineața în care am așteptat împreună deschiderea templului. Cerul instelat trezea amintiri complet deosebite în mințile noastre: în timp ce mie îmi sugera seri liniștite petrecute în mijlocul naturii, lui Navy îi reveneau imagini din perioada detenției sale în sinistrele „Câmpuri ale morții”.

Tărâmul apelor

Cambodgia, aflată în totalitate în zona tropicală, este fascinantă nu numai prin istorie, ci și prin natură. Cea mai caracteristică trăsătură geografică a acestui stat este câmpia lacustră, formată prin inundațiile provocate de Lacul Tonle Sap, ce măsoară 2.500 de kilometri pătrați în sezonul uscat și de 10 ori mai mult în sezonul umed. Această câmpie foarte dens populată, cultivată cu orez, a fost declarată rezervă a biosferei. 75% din teritoriul țării se află la mai puțin de 100 de metri deasupra nivelului mării, ceea ce a dat naștere unui sistem de vase comunicante între

**75% DIN TERITORIUL
SE AFLĂ LA CCA 100
M PESTE NIVELUL
MĂRII CEEA CE A
DAT NAȘTERE UNUI
SISTEM DE VASE
COMUNICANTE ÎN-
TRE LACUL TONLE
SAP, RÂUL TONLE ȘI
FLUVIUL MEKONG.**

Lacul Tonle Sap, Râul Tonle și Fluviul Mekong. În funcție de sezonul musonic, principală arteră a Asiei de Sud-Est, Mekongul, își mărește sau își micșorează volumul, făcând ca și Lacul Tonle Sap, cu care comunică prin Râul Tonle, să scadă dramatic, respectiv, să crească încet. Locuitorii nu au avut decât două opțiuni: să se adapteze la schimbările dramatice de peisaj sau să supună natura. În timpurile străvechi au reușit să supună natura prin bazine enorme ce controlau nivelul apei și asigurau necesarul de umiditate al culturilor de orez. Erau construcții gigantice, se pare și cu rol religios, cele mai mari din istoria omenirii executate manual. O realizare tehnologică remarcabilă este așa-numitul Rezervor de Vest din Angkor, de 8 km lungime și 2,2 km lățime. Pentru a construi acest rezervor, al treilea și cel mai complicat dintre cele ridicate aici cu o mie de ani în urmă, a fost probabil necesar ca 200.000 de muncitori khmeri să ridice, din 12 milioane de metri cubi de pământ, diguri înalte de trei etaje și late de 90 m. Și azi, acest rezervor – sau *baray* – dreptunghiular este alimentat de ape deviate din Râul Siem Reap.

Am avut ocazia să văd cum o mică parte din acest sistem este folosit și azi. Localnicii au învățat să se adapteze la viața lacustră pentru o jumătate din an, cu toate beneficiile și greutatea aduse de nemărginita apă. Mergând cu barca printr-o pădure inundată, m-a izbit asemănarea cu peisajele din Delta noastră atunci când apele Dunării cresc și inundă crângurile de pe maluri. Apa se ridicase atât de mult, încât acoperise picioarele de stârc ale caselor de bambus, iar ici-colo vedeai câte un localnic aruncând plasa de pe prispă. Mă făceau să mă întreb cum o fi să-ți procuri cina din sezlong?

Primul cercetător care a apreciat dimensiunile sistemului de aprovizionare cu apă din Angkor a fost Bernard-Philippe Groslier, un arheolog de la școala Franceză de Studii Asiatice (EFEO). Într-un tratat de referință din 1979, el a descris Angkorul drept „un oraș hidraulic”. Masivele *baray* aveau două scopuri:

să simbolizeze marea primordială a cosmogoniei hinduse și să irige câmpurile de orez. Din păcate, Groslier nu a reușit să-și definitiveze teoria. Războiul civil din Cambodgia, regimul brutal al khmerilor roșii și apoi răsturnarea lui de către trupele vietnameze în 1979 au făcut Angkorul inaccesibil timp de două decenii. După ce vietnamezii s-au retras, asupra Angkorului s-au abătut jefuitoarii, care au smuls statuile și chiar au desprins cu dalta basoreliefurile.

Ta Prohm și Bayon

În urma unui șir de războaie cu regatele vecine, Angkor a fost cucerit în 1432. După ce a fost abandonat, clădirile au fost înghițite de vegetație și o ciudată simbioză între piatră și junglă te face să simți forța naturii ce reia în posesie ceea ce dintotdeauna i-a aparținut. Așa s-a creat mitul unei civilizații pierdute, o poveste numai bună pentru atragerea turiștilor pasionați de explorări și a producătorilor de film americani. Ei sunt cei care au asfaltat un drum de vreo doi kilometri înspre templul Ta Prohm, unde Angelina Jolie a turnat un bine-cunoscut film.

La Ta Prohm, templul are o structură simplă, formată din cinci dreptunghiuri concentrice, dar accesul e anevoios și întortocheat din cauza zonelor prăbușite de-a lungul timpului și a vegetației atotcrotitoare. Printre blocurile imense de piatră acoperite cu mușchi de un verde proaspăt, uniform albastru decolorat, petică și prea strămtă a unei femei paznic adâncite în gânduri pune o pată de culoare. Basoreliefurile specifice templelor khmere lipsesc aproape complet din Ta Prohm și se crede că au fost distruse de hindușii iconoclaști. Totuși, Navy mă conduce pe partea estică a nelipsitei bibliotecii și îmi arată un triptic în care pot remarca un animal.

Aduce extraordinar cu un dinozaur, mai precis, cu un stegozaur, după cum susțin diverși experți. După câteva ore de hoinărit în liniște printre pietre, vegetație și imaginație părăsesc Ta Prohm pe asfaltul turnat de americani. În drumul meu către poarta principală, apuc să mai văd o scenă improvizată, pe care câțiva veterani cu membre amputate în războaiele recente jeclesc la niște instrumente locale. Următorul templu a fost Bayon, cu ale sale masive și senine chipuri de piatră, expresia a celui mai pur baroc al arhitecturii clasice khmere, în totală opoziție cu clasicul Angkor Wat.

Fetele gigantice sculptate aflate în templul Bayon din complexul Angkor Thum îi reprezintă și pe Buddha, și pe regele Jayavarman VII, conducător în jurul anilor 1130-1219 și constructor al templului. Deși este un templu budist, Angkor Thum a fost remodelat după marele complex hinduist de la Angkor Wat odată cu revenirea la hinduism în timpul lui Jayavarman VIII, la jumătatea secolului al XIII-lea.

Pereții sunt decorați cu nesfârșite basoreliefurile descriind scene mitologice cu o multime de zeiță și scene din viața de zi cu zi sau de război. Am ajuns într-o după-amiază însoțită și caldă, numai bună de vizitat monumente arhitectonice. Dar nu eram

Apa dă să treacă pragul caselor cocoțate pe prăjini când inundațiile sezoniere ating apogeul. Satul devine lacustru peste noapte.

singurul care dorea să se bucare de acest loc într-o atmosferă plăcută și la o oră rezonabilă. Cum am ajuns, am observat vreo două autobuze uriașe țesute cu turiști care sporovăiau în chineză și se îmbrănceau să pătrundă în templu... Mi-a trecut pe loc pofta de vizită și am plecat cu gândul să revin la cinci dimineața, să fiu primul la deschidere. Am fost foarte inspirat, căci a doua zi am beneficiat de o lumină excelentă și de două-trei ore de liniște desăvârșită, timp în care, pe lângă hoinăreala prin toate coridoarele și cotloanele templului, am și încercat câteva întrebări discrete despre trecutul lui Navy.

Fantoma genocidului

Genocidul din Cambodia anilor 1975-1979 a însemnat executarea a circa 4 milioane de oameni – una dintre cele mai cumplite atrocități din secolul trecut. Ca și în cazul genocidului armean, al celui nazist sau al altor tragedii mai recente, precum masacrele din Timorul de Est, Guatemala, fosta Iugoslavie sau Rwanda, regimul Khmerilor Roșii a împletit ideologiile extremiste cu animozitățile etnice și disprețul față de ființa umană pentru a legitima represiunea și dezastrul umanitar. În anul 1953, fosta colonie franceză Kampuchea, așa cum se spune în khmeră, a devenit independentă după aproape 100 de ani de regim colonial. Atmosfera de neliniste și lupte pentru ocuparea golului de putere lăsat de plecarea coloniștilor, înlăturarea premierului Norodom Sihanouk în 1970 prin lovitură de stat și regimul brutal al generalului pro-american Lon Nol au favorizat ridicarea unor puterice gherile de stânga, sub conducerea lui Pol Pot, un individ scotl în Franța și mare admirator al comunismului lui

Maio Zedong. Pentru a-și desăvârși scopul, Pol Pot a primit sprijin de la Viet Cong în instruirea și înarmarea trupelor sale, fapt care a dus în scurt timp la apariția unei redutabile forțe armate. În 1970, îmi explică Navy, khmerii roșii au intrat în război civil cu așa-numita Republică Khmeră, condusă de generalul Lon Nol, care își asumase o direcție pro-occidentală și anti-comunistă, cerând retragerea forțelor nord-vietnameze din Cambodia și dezarmarea gherilelor. După cinci ani de război, gherilele lui Pol Pot au obținut victoria în 1975. Din acel moment, scopul khmerilor roșii a fost de a reconstrui Cambodia din temelii, de la un ipotetic „An Zero”, în care absolut toți cetățenii să participe doar în proiecte rurale, respingând orice influență occidentală, fie și de ordin tehnologic. Khmerii roșii credeau că toți cambodgienii trebuiau să renunțe urgent la toate slujbele și ocupațiile care nu aveau legătură cu agricultura. Practic, toți oamenii din țară, cu excepția liderilor khmerilor roșii și a familiilor lor, trebuiau să muncească într-una dintre uriașele ferme colective. Orice se opunea acestei măsuri trebuia eliminat.

Urmele sunt încă vii în memoria celor care au reușit să supraviețuiască și eram sigur că aproape fiecare cu aproape avea în familie un membru ucis sau implicat în evenimentele. Vârsta ghidului și maniera sa calmă și ușor distantată de ceea ce se petrecea în jur erau semne că nu fusese scutit de blestemul țării sale. Într-un moment de liniște, după ce îmi explicase o scenă murală și ne așezaserăm pe o margine de piatră înegrită de timp, am îndrăznit să-l întreb despre trecut. Atmosfera era plăcută, soarele se împărțea în mii de raze printre ramurile înfrunzite ale copacilor seculari ce formau jungla aburindă ce împrejmua

Ta Phrom nu este numai o atracție turistică, ci își păstrează funcția sacră pentru localnicii care aduc ofrande zeităților khmere. La asfințit, o familie arde betșoare și se roagă în templul milenar.

locul. La început liniște, apoi iar liniște. Timpul se scurgea încet și eu mă simțeam din ce în ce mai emoționat și îmi părea rău că îndrăznisem să-i răscolesc ungherul cel mai întunecat. Privirea sa căuta în continuarea orizontului, iar eu nu știam cum să depășesc momentul. A întors încet capul către mine și m-a privit adânc în ochi, dorind parcă să se asigure că merită să îi răspundă unui străin ce nu putea vreodată să înțeleagă grozăviile pe care le trăiseră el și neamul său.

Povestea lui Navy

Navy făcea parte dintr-o familie cu nouă membri, țărani agricoli, ca majoritatea cambodgienilor acelor timpuri. Viața pe care o duceau era simplă, dar în deplină armonie cu natura și cu cea mai mare parte a semenilor. Sarcinile zilnice erau împărțite dimineața de către capul familiei și fiecare respecta cu strictețe ce avea de făcut. Nu duceau o viață îndestulată, dar erau liberi să-și aleagă drumul, puteau merge la școală dacă se alăturau

Acasă, în bătrână. Venirea la putere a khmerilor roșii l-a surprins pe tânărul de 23 de ani la Phnom Pehn, la o mătusă, în căutarea unei slujbe la oraș. Sub amenințarea pedepsei cu moartea, toți cambodgienii au fost strămutați în cooperativele agricole naționale, în case comune, un soi de imense cazărmi militare. Cei bolnavi, prea tineri sau prea bătrâni ca să poată merge pe picioarele lor către fermele colective, așa-numitele Câmpuri ale Morții, au fost uciși pe loc. Cei care au refuzat să meargă și cei care s-au opus noului regim au fost executați fără niciun proces. Navy a ajuns astfel înapoi în mediul din care plecase, însă nimic nu mai era la fel. Orașenii erau acum aduși cu forța în mediul rural. Toate drepturile civile și cetățenești erau abolite. Familiile își pierdeau copiii, distribuții de partidul comunist în diferite tabere de muncă. Tânărul și-a văzut familia despărțită în cele patru zări și a fost înregimentat într-o colonie de muncă, eufemistic numită fermă. Fiecare om trebuia să sape zilnic trei metri de canal de un metru adâncime și un metru lățime, parte a unor lucrări de irigații, îmi povestește el.

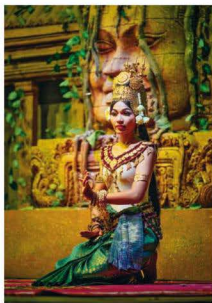
Munca începea la 4 dimineața și se desfășura la lumina stelelor și uneori a lunii. Mâncarea era un privilegiu, în condițiile în care 10 oameni primeau deseori 100 de grame de orez crud, îmi spune ghidul, arătându-mi spațiul din căușul palmei. Cruditățile găsite prin jungla de lângă colonie, ingerate ani de zile, i-au distrus stomacul. Pe măsură ce își aducea aminte, observ lacrimi care se pregătesc să izvorască din ochii lui

negri, iar pielea brațelor i se revoltă într-un spasm contagios. Povestea atinge momente paroxistice și mi-e extrem de greu să-mi imaginez, stând acolo în sănul naturii primitoare, că în jurul meu a fost atâtă moarte și suferință, că oamenii au fost capabili să calce cu tacurile alți oameni, uneori vecini sau consăteni.

Aflu mai departe cum a decurs naționalizarea, centralizarea și epurarea. Fabricile, școlile, universitățile, spitalele, piețele, magazinele – absolut toate proprietățile private au fost închise sau confiscate. Toți proprietarii, patronii și chiar angajații au fost uciși cu tot cu familii. Toate religiile au fost interzise cu desăvârșire. Templele budiste, misiunile creștine, moscheile au fost incendiate, iar orice om bănuie că se roagă era împușcat pe loc. Erau împușcați inclusiv cei care știau o limbă străină, ba chiar și oamenii care purtau ochelari de vedere sau rădeau ori plângeau în public. S-au alcătuit liste ale potențialilor oponenți ai regimului, care nu includeau doar intelectuali, persoanele cu o educație medie sau înaltă, ci oricare alte categorii sociale

cu excepția agricultorilor, precum călugării, credincioșii practicanți de orice religie, etnicii chinezi, vietnamezi, thailandezi, sau cambodgienii care aveau prin arborele genealogic vreun străin. Nebulia khmerilor roșii nu s-a limitat la atât, căci au arestat și interoghat proprii membri, bănuieți în vreun fel că le-ar trăda scopurile. Pe scurt, simplul act de supraviețuire în Cambodgia după 1975 era determinat de un singur aspect: priceperea la agricultură. Nemărginitele câmpuri verzi, pe care le văd azi presărate cu pălării largi de paie și veșminte viu colorate sau cu câte o pereche de boi albi cu coarne lungi încovoiate, au fost toate scăldate în sânge și sudoare. Navy citează unul dintre sloganurile khmerilor roșii: „Dacă te păstrăm în viață, nu ne aduci niciun profit, dacă te ucidem, nu ne aduci nicio pierdere”.

M-am înforat de privirea sticloasă a acestui om care a văzut moartea zilnic. Nu am putut face altceva decât să păstrez liniștea deplină. Lecția de istorie primită de el pe viu nu va fi uitată până în ultima clipă a vieții sale – și alei mele. Iadul a continuat până când Vietnamul comunist a invadat Cambodgia și a alungat regimul lui Pol Pot. Tăra era în colaps, economia distrusă, societatea în comă, cu toate categoriile sociale și profesionale dispărute în genocid. Controlul vietnamezilor însemna blocarea oricărui ajutor trimis de țările occidentale. Cu toate acestea, în 1980, SUA și Marea Britanie au oferit asistență financiară și militară khmerilor roșii din exil, după ce aceștia promisese că se vor opune comunismului și vietnamezilor. (continuare la pagina 114)

UTOPIA STROPITĂ CU SÂNGE A KHMERILOR ROȘII ERA O CAMBODGIE RECONSTRUITĂ EXCLUSIV PE BAZE RURALE, RESPINGÂND ORICE INFLUENȚĂ OCCIDENTALĂ.

101 motive să plecați în

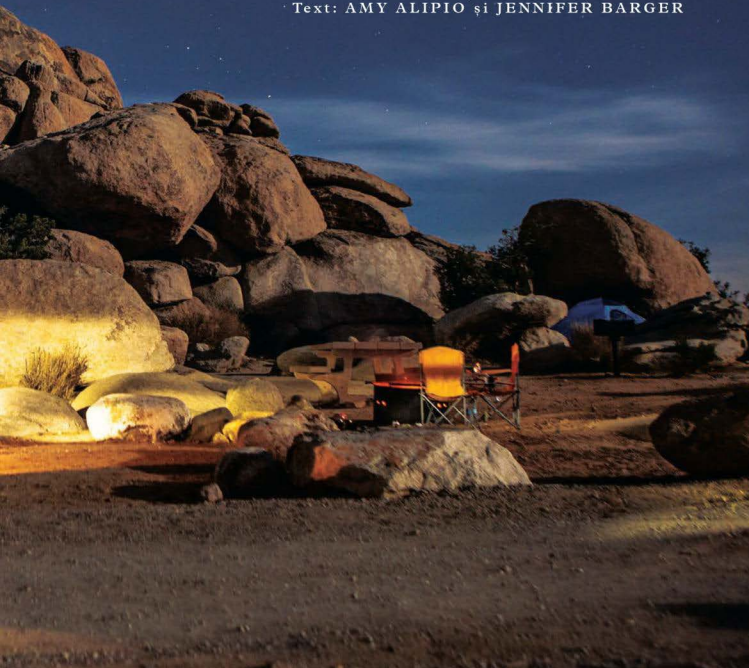

MOTIVUL 25, GĂSIT ÎN
PARCUL NAȚIONAL JOSHUA
TREE DIN CALIFORNIA.

Motive care ne inspiră să călătorim, de la o plajă
secretă la o operă de artă inconfundabilă, există câte
stele sunt pe cer. Iată cele mai bune gusturi, locuri,
experiențe și idei care ne pasionează azi.

călătorie acum

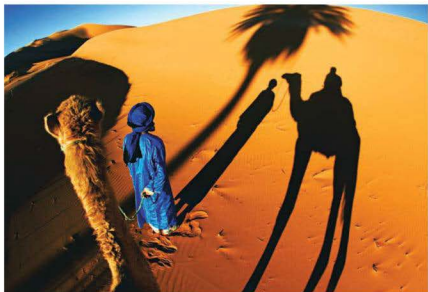
Text: AMY ALIPIO și JENNIFER BARGER

1

PLIMBARE PE CĂMILE LA APUS ÎN ERGUL CHEBBI

De pe cămilă, „mările de nisip“ marocane sclipesc în nuanțe de auriu-trandafiriu și portocaliu – o călătorie spirituală, meditativă, fie că petreceți noaptea într-o tabără berberă sau nu.

2

NOUA ROUTE 66

Noua rută de pe coasta de nord a Scoției acoperă peste 800 km de peisaj sălbatic, cu dealuri, castele și sate pe malul mării.

3

ÎMBRĂCĂMINTE DE ALPACA

Puloverele moi ca norii se vând ieftin la piața San Telmo din Buenos Aires, unde vânzătorii de tricotate își etalează mărfurile în fiecare duminică.

4

TIROLIANĂ PESTE JODHPUR

Îmbinați aventura cu istoria Indiei la traseul de tiroliană Flying Fox, în locuri ca fortăreața Mehrangarh, din sec. al XV-lea.

5

FLOWER POWER

Floarea de Cereus înfloarește doar o noapte pe an, între sfârșitul lui mai și sfârșitul lui iulie. Parcul Tohono Chul din Tucson,

Arizona, are cea mai mare colecție din genul acesta de cactuși.

6

ÎN ZANZIBAR, CU GURA PUNGĂ

Sucul de tamarin e o sursă unică de energie la micul dejun luat pe o terasă de pe acoperiș, cu vedere spre străzile din Stone Town.

7

NOUA GASTRONOMIE DUBLINEZA

La cafeneaua Fumbally, mesele se împart cu alți clienți și nu există bucatar-sef – doar bucătari irlandezi care fac sendvișuri și supe excelente.

8

PLATA ÎN VIN

Nu ne putem imagina loc mai bun unde să ne testăm priceperea la WWOOFing (World Wide Opportunities in Organic Farming) decât un domeniu vinicol din valea Barossa, din Australia.

9

KOH BULON

Știi plaja aceea thailandeză idilică, necotropită de turiști, la care tot visezi? Aici este.

10

MARELE MĂR

Bucurați-vă de priveliștile împunătoare ale New York-ului, în zumbetul mașinilor de dedesubt, la o plimbare pe banda pietonală de pe Brooklyn Bridge.

11

DOLARUL MAI GREU

Cum euro sau yenul au un curs de schimb cu dolarul printre cele mai scăzute din istorie, călătoriile par mai ieftine dacă plecti la drum cu dolari.

12

SIENA FĂRĂ MAȘINI

Siena cea mereu inovatoare, mai puțin epatantă decât Roma sau Florența, a fost primul oraș italian care a interzis accesul mașinilor în centrul vechi.

13

Dincolo de Laguna Albastră

La Hveragerði, în sudul Islandei, confluența unui râu fierbinte cu unul rece e locul ideal pentru baie după o excursie pe întinderi fumegânde, acoperite cu lavă, pe lângă vulcani noroioși care clocotesc.

14

SIMFONIA LUMINILOR

Spectacolul de sunet și lumini coordonate iluminează clădirile de pe ambele părți ale Golfului Victoria din Hong Kong, în fiecare seară la ora 8.

15

BILET DE METROU ÎN MEXICO CITY

La multe stații de metrou din capitala Mexicului, dacă faci zece genuflexiuni la un aparat special veți primi un bilet gratuit.

16

SCENA MILLENNIUM DE LA KENNEDY CENTER

Seară de seară, la 6, templul culturii din Washington, D.C., găzduiește o diversitate de artiști, de la percuționisti la grupuri de dans.

17

„WEEKDAY WANDERLUST”

În San Francisco, seria conferințelor lunare ale autorilor de literatură de călătorie umple barul Library de la Hotel Rex cu povești și cocktailuri.

18

SPRE NANTUCKET, FĂRĂ GRABĂ

Cea mai bună cale de a ajunge la Mecca plajelor tipic americane din Massachusetts nu este nava rapidă, cu aripi portante, de la Hyannis, ci feribotul cu aburi, a cărui cursă durează două ore și jumătate, adevărată terapie antistres.

19

CEL MAI ADMIRABIL PAȘAPORT

Cei care parcurg traseul Santiago de Compostela din Spania își completează Carnetul de pelerin cu ștampile (sellos) adunate pe drum, la hanuri, biserici și birouri de turism.

20

NUMAI BUNE

Hainele sport din materiale sustenabile de la Nau se pot purta de la un bar din Brooklyn până la tabăra de la baza muntelui.

21

ROMA LA PATRU ACE

Piramida, Colosseumul, Fontana di Trevi și Domus Aurea (vila împăratului Nero) se mândresc cu renovările foarte necesare, dar și făcute cu gust. Urmează Treptele Spaniole.

22

REGELE VINURILOR

La Tokai, în Ungaria, vinul auriu și dulce Tokaji aszú este în continuare de cea mai bună calitate și foarte căutat (Ludovic al XIV-lea îl numea „vinul regelor”).

23

VIATA AMERICANĂ

Podcast-urile emisiunii radio „This American Life” fac din orice drum lung o incantare.

24

SEZONUL DE SPARANGHEL ÎN GERMANIA

An de an, germanii marchează recolta de *spargel* (sparanghel) din aprilie-iunie cu festivaluri pentru amatorii de legume și meniuri pline de feluri cu sparanghel alb: supă, cârnați și, uneori, chiar înghețată.

25

BUCURIILE EXCURSIILOR CU CORTUL

Libertatea simplă a traiului în cort e o călătorie multisen-zorială: sunetul ploii pe pânza de cort, vederea de afară, fumul de lemn al focului de tabără.

26

TOFU CU DUHOARE

Luați-vă doza la piețele de seară din Richmond, în Columbia Britanică, unde specialitățile chinezești delicioase umplu patru rânduri de tarabe luminate de neone.

27

DIMINEAȚA ÎN NEW MEXICO

În 1928, D.H. Lawrence rezuma perfect situația: „Când am văzut strălucirea mândră a dimineții la înălțime, peste deserturile din Santa Fe, ceva din sufletul meu a încremenit”.

28

PE HUAYLA PICCHU

Pe vârful peruvian înverzit de pe fundalul tuturor fotografiilor cu Machu Picchu nu se permit decât 400 de vizitatori pe zi. Faceți rezervarea din timp.

29

PRĂJEALĂ BRITANICĂ ADEVĂRATĂ

În Bristol, la St. Werburghs City Farm, se servește micul dejun clasic: ouă, pâine prăjită, fasole, cârnați grași și roșii prăjite, într-o căsuță ca din *Hobbitul*.

30

BICICLETE PE GHEAȚĂ ÎN BUFFALO

Pedalați pe patinoarul Canalside cu o bicicletă care are roată în spate și lamă de patină în față. Proiectul face parte din efortul de revitalizare a zonei riverane.

PAGINA ÎNTERIOARE: LAJACOBSON (ILUSTRĂȚIE); MARTIN HARVEY/CORBIS (DANIEL); IMAGE SOURCE (SALSAWARY (IZVOARE TERENALE); PAGINA ACEASTĂ: AMANAMAGES/ CORBIS (LUMINI); PAGINA 10: PIERRE D'HERBERT/ISTOCK (DANIEL); PAGINA 11: ALTAIR/ALTAIR, UNIVERSITY (HISTORICAL ARCHIVE GETTY IMAGES (LAPTA/ARCA)*)

31

LĂPTĂREASA

Capodopera plină de pace a lui Vermeer, din recent renovatul Rijksmuseum din Amsterdam.

32

**INSTANTANEE DE
FILM FĂRĂ TITLU**

Seria de fotografii alb-negru a lui Cindy Sherman, expusă nu departe de Hollywood, în noul sediu din Los Angeles al Broad Museum.

33

MUNTEANUL

Statuia de bronz a lui Frederic Remington, de la noul Museum of the West din Scottsdale, Arizona.

34

**LADY AGNEW DE
LOCHNAW**

Tabloul somptuos care l-a făcut celebru pe John Singer Sargent, la Scottish National Gallery din Edinburgh.

Producători ca Delsey, Trunkster și ChicBuds lansează valize care încarcă telefonul, se cântăresc singure, se localizează, se descurcă cu amprentă digitală și oferă chiar și prognoza meteo.

36

SKIPASS EPIC

Pentru 769 \$ (echivalentul a șapte bilete de o zi pentru skilift) aveți acces nelimitat tot sezonul în 11 stațiuni de schi din California, Colorado și Utah.

37

DRUMURI FĂRĂ GRIJI CU „JUCY”

Aceste Dodge Caravans modificate, importate din Noua Zeelandă, sunt generația următoare de rulote, mai agile și dotate cu paturi duble, frigider și plită.

38

YOGA CU SPUMĂ

La cursurile săptămânale Bend & Brew, compania Travelling Yogini din Asheville ține sedințe de „salutul soarelui” la diverse fabrici de bere din orașul de munte din Carolina de Nord, urmate de degustări de bere.

39

ARTĂ ÎN QATAR

Abu Dhabi are un Luvru, dar Doha se laudă cu Muzeul Artei Islamice, proiectat de I.M. Pei, o pesteră a lui Ali Baba plină de obiecte prețioase.

44

ADEVĂRATUL MEXIC

Orașul minier colonial Real de Catorce, acum renovat, are biserici și clădiri din secolul al XVII-lea (unele transformate în hoteluri și restaurante) și oferă plimbări călare în țara cactusului peyote.

45

MIDTOWN DIN MOTOR CITY

Cartierul Midtown din Detroit atrage „eds and meds”, studenți și medici de la universitatea și spitalul din apropiere, cu ceasuri produse local și biciclete de lux (Shinola), produse handmade excentrice (City Bird) și bere locală.

46

GALERIA SUBACVATICĂ

Scufundați-vă într-unul dintre rarele parcuri cu sculpturi subacvatice, în Moliniere Bay din Grenada, cu peste 60 de siluete superbe care fac referire la cultura locală.

47

VEDERI

Fie că vin de la capătul lumii sau de la doi pași, suvenirurile acestora culturale lasă Instagram cu mult în urmă când vine vorba despre plăceri de călătorie tangibile.

48

RUȚA CICLISTĂ DIN LICIA

Străvechiul drum din Turcia, puțin frecventat de turiști, puținăresce coasta Mediteranei, pe lângă sate adormite, stupine și morminte antice săpate în stâncile de deasupra.

APP-URI DIN MERS

40

HOPPER

Motor de căutare de bilete de avion care ține cont și de cele mai bune ore de zbor. Îți amintește și de rezervări.

41

BIRDSEYE

Ghid al păsărilor care se pot vedea în fiecare zonă, cu facilitățile de a încărca rapid fotografii cu speciile văzute.

42

JUST AHEAD

Tur audio ghidat prin GPS al parcurilor naționale americane, cu povești interesante, informații geografice și istorice.

43

DUOLINGO

Ghid de limbi străine conceput ca un joc, cu o mascotă-șurubă înconfundabilă. Conține zece limbi.

49

HOMAR DE MAINE

La Young's Lobster Pound, o afacere de familie din vechiul oraș portuar Belfast, vă așteaptă singuri crustaceele proaspăt pescuite, servite la mese de picnic cu vedere spre Golful Penobscot.

50

GOGOȘI DE LA BRITT'S

Bunătațile glazurate prezente din 1887 pe promenada de pe plaja din Carolina Beach, Carolina de Nord, se servesc simple – n-are rost să întrebați de toppinguri.

51

SENDVIȘ CU CAȘCAVAL

În Sudul Statelor Unite, nu ratați sendvișul clasic cu cașcaval cu ardei pimiento, servit la Trowbridge Ice Cream Bar, afacere cu vechime (din 1917) din zona Muscle Shoals din nord-vestul statului Alabama.

**FESTIVALURI
FĂRĂ
PERECE**

52

**MUMMERS PARADE
PHILADELPHIA**

Întâmpinați noul an împreună cu mulțimea în costume cu pene multicolore – parada a ajuns la a 117-a ediție.

53

**SPOT PRAWN FESTIVAL
VANCOUVER**

Fruitele de mare succulente din zonă se vând ca pâinea caldă și sunt ideale fierte.

54

**CARNAVALUL VEVČANI
MACEDONIA**

Una dintre cele mai frumoase festivități din Balcani se distinge prin măștile detaliate și muzica tradițională cântată la zurlas, instrumente de suflat.

55

**SMITHSONIAN
FOLKLIFE FESTIVAL
WASHINGTON, D.C.**

Invitatul de onoare (în 2016, Țara Basilor) își trimite la National Mall cei mai buni artiști, dansatori și bucătari.

56

Munții Galbeni

Vârfurile zimțuite, mângaiate de nori ale lanțului muntos Huang Shan din China au fost popularizate în sute de opere de artă. Luați funicularul sau încumetați-vă la excursia grea, de o zi, până în vârful înălțimilor vestice ale zonei.

57

DULCE-SĂRAT

Caramellele cu gust intens de la Olive and Sinclair din Nashville conțin grășime de rață, zahăr din trestie și piper. Urmăriți procesul de fabricație într-un tur al fabricii din Tennessee.

58

BAIE DE NĂMOL

Foarte aproape de principala regiune vinicolă a Argentinei, stațiunea Termas Cacheuta e un tezaur de băi de nămol și minerale.

59

FEBRA

CARNAVALULUI
Înainte de Miercurea Cenușii, minuscula națiune insulară Trinidad pune capăt unuia dintre cele mai mari carnavale din lume. Nu ratați „fetting” (petreceri în stradă) și dansul pe muzică soca.

60

SĂNIUȘ PENTRU

ADULȚI
Ultima modă alpină e coborâtul pantelor elvețiene pe săniș cu cărmă și tălpi. Încercați-o în sătucul retras Arosa.

61

SUNETUL MAITARE

Prin Varanasi, unul dintre cele mai vechi orașe din India, răsună muzica hindustani clasică.

62

ODIHNĂ REGALĂ

Hotelul Goring din Londra, deținut de patru generații de aceeași familie și renovat complet după planurile unui designer, a primit mandatul regal al reginei Elisabeta a II-a pentru servicii de ospitalitate.

AICI A DORMIT
PRINTESA KATE.

63

TEXTILE TRIBALE

În zona riverană din Luang Prabang, în Laos, puteți vedea femeile pricepute cum țes, vopșesc și imprimă materiale la atelierul Ock Pop Tok.

64

DESFĂȚARE

MAROCANĂ
Cu băile sale aromatate cu flori de portocal, Les Bains de Marrakech oferă un răgaz luxos de la străzile și souk-urile prăfoase.

65

DERVIȘII DANSATORI

În cadrul unei ceremonii sacre, călugări sufiți se roteșc în sunetul muzicii mistice la Karabas-i Veli, centrul inclus în patrimoniul cultural din Bursa, Turcia.

66

FESTIN PORTUGHEZ

Turul Eat Portugal al Căliei Pedrosa, plin de umor, le prezintă vizitatorilor cele mai marcante gusturi ale Lisabonei și include unul Mercado da Ribeira.

67

ȚARA OPALULUI

Vizitați mine de pietre prețioase, case și baruri subterane în Coober Pedy, din nordul Australiei de Sud, un avanpost excentric care și-a sărbătorit centenarul anul trecut.

POFTĂ DE CROAZIERE

68

NIL, EGIPT

Mormintele faraonilor, palmieri și câte un hipopotam, într-o țară complexă.

69

IRRAWADDY, BURMA

Temple, maluri năpădite de junglă, orezări și pescari întha care vășlesc cu un picior.

70

RIN, GERMANIA

Castele cu farmec desuet și orașe cu case cu schelet din lemn, pe o rută navală foarte frecventată.

71

ANTARCTICA

Pinguni-cu-cioc-roșu și focii ale lui Weddell, în mediul aspru de la celălalt capăt al lumii.

72

FIORDURILE

NORVEGIE
Apă albastră, stânci impunătoare și priveliști cu cascade, ca în Fjorden.

IMAGINE: A. KATZ/SHUTTERSTOCK; NIL: JAM. THOMAS/SHUTTERSTOCK; EGIPT: JAM. THOMAS/SHUTTERSTOCK; BURMA: JAM. THOMAS/SHUTTERSTOCK; GERMANIA: JAM. THOMAS/SHUTTERSTOCK; ANTARCTICA: JAM. THOMAS/SHUTTERSTOCK; NORVEGIE: JAM. THOMAS/SHUTTERSTOCK

Din ianuarie până în aprilie puteți vedea balenele cu cocoșă fără tururi scumpe cu vaporul, direct de pe malurile canalului Au' Au. Mulțumită apei puțin adânci, sunt ușor de văzut.

74

ROOTSRATED.COM

Introduceți-vă activitatea în aer liber preferată, iar site-ul acesta util vă va arăta unde o puteți practica la destinație. Vrea cineva cu cortul pe lângă Bozeman?

75

ÎMBLÂNZIREA MET-ULUI

Jason Spiehler, cofondatorul noului serviciu de ghizi Walks of New York, aduce la viață Muzeul de Artă Metropolitan cu câte o poveste fascinantă pentru fiecare parte a enormei instituții.

76

AMETITOR DE BUNĂ

La sediul Blue Bunny Ice Cream din Le Mars, Iowa, există un salon de înghețată cu peste 70 de arome.

77

UN PARC NAȚIONAL DE CARE N-AȚI MAI AUZIT

La aproape 180 km est de El Paso, parcul Guadalupe Mountains, mai puțin vizitat, cuprinde un habitat alpin rar, cu cerbi wapiti și pume, un

recif fosilizat și cel mai înalt munte din Texas.

78

NOROCI

Szimpla Kért, din Budapesta, a dat startul modei „barurilor în ruine” în Ungaria odată cu deschiderea lui în 2002 și rămâne la fel de cool, cu mâncare și bere bună servite în curți dărăpănate.

79

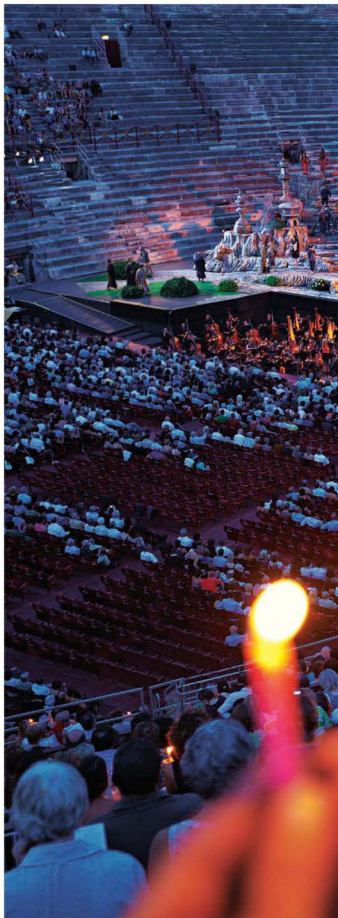
FUNICULARE EXTRAORDINARE

Ajungeți pe înălțimile ametoare ale orașului Valparaiso din Chile în ritmul de clic-clac al unuia dintre funicularele pe șine înclinate, vechi de o sută de ani, numite de localnici *ascensores*.

80

LA SURF ÎN PERU

Profitați de cele mai lungi valuri pe stânga din lume pe coasta de nord peruviană, cu plaje cu nisip alb și stațiuni relaxante. Magazine de surf se găsesc în Mâncora și în leneșul orașel Punta Sal.

81

Vocile Veronei

Vara, operele (multe italiene) sună și arată extraordinar de pe băncile de piatră ale amfiteatrului roman din Verona, care datează din secolul I î.H.

Rezervați-ne și nouă o masă în colț la unul dintre tot mai numeroasele restaurante americane selecte, ca Dirt Candy din New York și Bar Marco din Pittsburgh, ai căror proprietari au abolit salariile, preferând să-și plătească angajații decent.

83

BICICLETĂ-TANDEM AERIANĂ

La Mashpi Lodge din Ecuador puteți zbura cu un tandem suspendat pe un cablu de 200 m lungime, deasupra „pădurii din nori” din Anzi.

84

ENCHILADA CA LA CARTE

Locuitorii din San Antonio, Texas, sunt mari amatori de tacos, dar noi am prefera enchilada verde cu pui la El Mirador din cartierul Southtown.

85

SUPERSONICE

Cei care se aventurează cu snorkelul în apele turcoaz din jurul Insulei Salt Cay aud sunetele ca un vaiet ale miilor de balene cu cocoasă, din ianuarie până în aprilie.

86

„PĂDUREA NEAGRĂ”

Desertul acesta decadent se găsește în multe locuri în Germania, dar versiunea de la hotelul Alemannhof are ca bonus vederea de pe terasă spre Lacul Titisee.

87

GALERIE SUBTERANĂ

Rețeaua de metrou din Stockholm e și cea mai lungă expoziție artistică din lume (se întinde pe 10 km).

88

NOUL MORMÂNT AL LUI RICHARD AL III-LEA

Rămășițele pământești ale celebrului rege englez au fost reînhamate recent la catedrala din Leicester.

89

CIOCOLATĂ LA TOT PASUL

Rabot Estate, parte din hotelul Chocolate din St. Lucia, oferă cazare, dar și experiența unei

NR. 83: BICICLETĂ AERIANĂ ÎN ECUADOR.

fabrici Wonka tropicale, cu un program în care turiștii își fac singuri ciocolata, cu cacao din copac.

90

POARTA DE INTRARE ÎN CANADA

Amatorii de genealogie nu se vor plictisi la Muzeul Imigrației din Canada, recent extins, aflat la doar 21 din popularul port de destinație Halifax.

91

HARISSA

Această pastă din ardei iute, cu mirodenii care-ți curăță sinusurile, se regăsește în meniurile tunisiene.

92

TUK-TUK ÎN ZORI

În Cambodgia, parcurgeți cu întineric străzile din Siem

Reap cu o rișă motorizată, apoi ajungeți la Angkor Wat ca să vedeți răsăritul peste temple.

93

ARTA ÎN VIZOR

În Manchesterul în continuă fierbere, noul HOME găzduiește spectacole de teatru experimental, filme și expoziții controversate.

94

MINI-BIBLIOTECI

Little Free Libraries, cu filiale în întreaga lume, au doar un raft-două de cărți, iar cititorii trebuie să lase o carte pentru fiecare volum pe care-l iau.

95

STRIDII ÎN CANCALE

Molustele din acest port francez prosperă mulțumită celor mai

înalte marea din Europa. Savurați-le pe țărnuț în formă de semilună din Cancale.

96

JOBURG PENTRU HIPSTERI

În cartierul Maboneng din Johannesburg, depozitele renovate se umplu cu galerii de artă, cafenele și cele mai bune locuri din oraș pentru urmărirea mulțime.

97

VITĂ ÎN LA BANGKOK

În Thailanda, la majoritatea restaurantelor veți fi întrebați dacă vreți mănecarea picantă ca pentru localnici sau ca pentru *farangi* (turiști). Nu e cazul la Nahm, a cărui legendă răsună cu carne de vită nu se servește decât într-un fel incendiar.

98

BRÂNZA PE CONT PROPRIU

În toată Elveția, mai ales în zonele alpine cum este cantonul Uri, fermierii își lasă la vânzare brânza afară, pe mese, încrezându-se în onoarea cumpărătorilor.

99

APA LUMINOASĂ

În Golful Mosquito al Insulei Vieques din Puerto Rico, amatorii de caiac luncă noaptea pe apa scânteietoare, în cel mai bioluminescent golf din lume.

100

DEFINIȚIA

CEAINĂRIE JAPONEZĂ

Aproape de templul Kodajiri din Kyoto, puteți lua un loc și un ceaai la ultra-tradiționala Rakusho, cu grădină, lampioane și iaz cu crapi koi.

101

RUPEȚI RUTINA TEHNOLOGICĂ

Și trăiți numai și numai în prezent.

Chiar și elefan-
ții trebuie să se
ascundă de arși
uneori, aici sub un
acacia, în Parcul
National Tsavo East.

TEXT ȘI FOTO:
GABRIEL ȘERBAN

însemnări africane

NICI NU BĂNUIAM CÂND
S-A IVIT OCAZIA SĂ VĂD AFRICA
CĂ MA VOI LEGA PENTRU
TOTDEAUNA DE ACEST LOC
ȘI DE OAMENII LUI.

Umbra avionului survolează pustiu. E Africa. În sfârșit, Africa adevărată, Africa pământului roșu, a arborilor de țepi și a turnurilor de praf care se văd departe, jos, ridicându-se din pulberea însetată, toate printr-o întindere de nori ce nu s'întind încă să aducă ploaia.

Aterizăm în Mombasa – o aglomerare mizeră înăbușită de răncezimea tropicelor, de mirosul canalelor care s-au umplut cu tufe de ricin, de fermentația piețelor de fructe, de bălegarul vacilor zebu, o favelă a Lumii Vechi. Dincolo de geam – și totuși atât de departe – câțiva bărbați alegăru cu pungi de caju în urma mașinii, femei îmbrăcate colorat duc pe cap poveri imposibile, roabe de resturi, munți de cauciucuri, reclame roase de rugină, cloști cu pui și ciori bătându-se pe gunoarie. Dincolo de ultimele mahalale se văd baobabi colosali din plantații de agave și undeva, departe, Oceanul Indian.

CANIONUL MARAFA

Am ajuns cu greu la Marafa din cauza armatei care blocașe traficul cu centuri de cuie pe asfalt și verifica fiecare mașină. Rebelii somalezi au reacționat violent la prezența trupelor kenyene în țara lor. Întreaga graniță de nord a devenit periculoasă, pe apă sau uscat. Un militar cu beretă, de umărul căruia atârnă un AK47, se uită cu subînțele prin geamul lăsat. După o spăgă de 20 de euro, adică 2.000 de șilingi kenyeni, ni se permite să trecem de filtru. În scurtă vreme, doar colibe risipite mai animă pustiu.

Canionul Marafa cade ca niște perdele roșii de piatră ce vălurese încet, prea încet ca să le vedem, puțin câte puțin, cu fiecare sezon ploios, cu fiecare inundație. Fundul astăzi sec se transformă odată cu ploile într-un șuvoi periculos și repede ce mușcă din nisipul tasat, multicolor, născând noi cute din nisipul cărora sătenii obțin pigmenți – roșu, alb, galben. Trecem pe lângă un fost loc de sacrificiu unde bătrânii se strângau să taie animale cerând strămoșilor să aducă ploaia. Ritualurile continuă și azi.

Înșă localnicii evită canionul, mai ales noaptea, de teama duhurilor care, spun ei, s-au statornicit aici.

Plecăm și un caprimulgu cu două pete albe pe aripi zboară fantomatic în lumina farurilor. Fețe încep să se contureze din bezna – lumea se întoarce acasă fie cu turnele de capre și de vaci costelive, fie cu marfa nevândută de peste zi – un butoi cu pești, un ananas, un scaun – numai ca să se piardă apoi la fel de repede, în întunericul drumului care îi înghite lacom. Sunt oameni condamnați doar pentru că s-au născut pe acest pământ roșu. Pe un trotuar, un bărbat soarbe dintr-un castron murdar, un muzeu cheamă la rugăciune dintr-un minaret înconjurat de cocioabe. Acasă nu pot decât să mă uit absent pe fotografiile copiilor de azi, aceia care alegăru după turiștii ce coboară din mașini pentru poze și apoi dispar lăsând în urmă speranțele unei lumi necunoscute – câteva bomboane ieftine.

WATAMU

Acest sătuc tihnit și bătut de soare se află pe coasta de est a Africii, acolo unde setea continentului se potolește în apele Oceanului Indian, pe țărmuri roșii roase în platforme suspendate. De aici continuă un platou din cel mai alb nisip, precum un deșert scufundat în câțiva centimetri de apă limpede, pe care vasele suple cu vele triunghiulare – *mgalawa* – împinse cu prăjinii parcă zboară leneș trăgând în urma lor propriile umbre lunguiește de pe fund.

În depărtare, ondulează în soarele dogoritor siluetele deșirate ale pescarilor slabi ce colindă pe jos pustiu inundat.

Despachetându-și rezervele de *ganja* în arșița amiezii, căpitanul și matelotii micii noastre ambarcațiuni spoite în albastru cam uită să plece și ne trezim afară din apă, eșuați pe o limbă de uscat. Așa că nu ne rămâne decât să așteptăm întoarcerea oceanului peste câteva ore. Dar cine se poate plânge? Mai avem de zăbovit între pământ și mare, nu departe de linia Ecuatorului. *Pole pole* – „încet încet”, în kiswahili – e până la urmă o filosofie de viață pentru kenyeni. Ca și în America, la tropice nimeni nu se grăbește.

Reciful nu e spectaculos, probabil un rezultat al anilor în care s-a folosit ca piatră de construcție de localnici. Se mai pot vedea doar mici insule colorate înconjurare de întinderi de coral ciobit. Un grup de delfini se întrec pe vasul nostru.

În aceste ape calde și clare am avut privilegiul să eliberez o țestoasă marină prinsă în plasa unui pescar și recuperată de personalul Watamu Turtle Watch, un ONG micuț care însă a salvat sute de mii de animale de-a lungul anilor – o mână de oameni dedicați salvării acestor viețuiri periclitate, pescuite accidental, mult prea răvnite pe meniurile nescrise ale restaurantelor de lux ori prin atelierile de artizanat ilegal. Immediat ce vede orizontul albastru, țestoasa verde începe să fâlfâie puternic întoștoarele în gol. O las jos și după ce se târște puțin stângaci, își ia zborul prin

La amiază, bărcile zvelte *mgalawa* se întorc la țărm. Copiii se înghesuie să-și întâmpine părinții și să vadă ce le-au adus de pe mare (deasupra). Falduri de piatră durate de secole. Canionul Marafa la apus devine sângieru și tăcut (dreapta).

Athi/ Galana/ Sabaki, același râu care străbate întinderile de praf și-și schimbă numele ca pe o piele lăsată de un șarpe gigant.

apa clară, lăsând în urmă un nor lung de nisip.

Nu departe de Watamu, marea formează o lagună luxuriantă – Mida Creek. Și ca peste tot la Ecuator, acolo unde apa întâlnește uscatul, apar mangrovele care sezon de sezon renegociază granița dintre pământ și ocean, înfigându-și lăstarii ascuțiți tot mai în larg. Sub luciul, o junglă submersă ascunde „creșea” viețuitoarelor oceanice. De unde barca motorizată nu mai poate merge, continuăm în *dugout*, niște canoe mari de lemn, considerate primele ambarcațiuni construite de om, un model neschimbat de milenii.

LA MUGANGA

Nici nu punem bine piciorul pe uscat, că fetele se hotărăsc deodată că vor să meargă la o vrăjitoare. Toată lumea râde la început, dar curând află că vorbesc serios și prietenii noștri de aici ne conduc în satul lor, ocazie bună să văd încă o așezare tradițională și să trag cu ochiul la ritualurile magico-religioase ale triburilor de pe coastă, cum ar fi Giriama.

Giriama sunt somalezi, dar conflictele tribale din trecut i-au forțat să plece, stabilindu-se în Kenya. Trăiesc în familii mari, cultivă și pescuiesc, sunt cunoscuți drept buni strategii și luptători. Au reușit să dea multe bătăii de cap coloniștilor în secolul al XIX-lea. Puțini s-au convertit la Islam, ceva mai mulți au devenit creștini, dar în general și-au păstrat bine tradițiile și credințele, chiar dacă adesea într-un mod sincretic. Cred într-un zeu suprem, Mulungu, în alte zeități intermediare, precum Koma, și în spiritele strămoșilor. Magia le inspiră respect și frică, iar cel mai adesea problemele de natură ocultă se rezolvă la *muganga*, un doctor pe care aveam să-l cunoaștem și noi curând. Deocamdată *muganga* tratează pe altcineva într-o colibă, așa că mai avem de așteptat. Satul e tăcut după amiaza târziu. Un băiețel trece prin fața noastră și abia duce doi iezi proaspăt fătați la subsoari, cu cordoanele ombilicale încă bălângânindu-se. Pe cât de glumeți erau ghizii noștri până mai devreme, pe atât de serioși au devenit brusc, lucru care mă neliniștește. După câteva case ajungem la cea a vrăjitoarei (aflasem între timp că e femeie), unde suntem rugați să ne descălțăm chiar și în împrejurimile colibei. Cum după o zi de scaldat, stat la soare și fotografiat flamingi nu pot spune că-mi mai doream ceva, le-am lăsat să-și pună dorințele și să meargă la *muganga*. E drept, nu mă așteptam să mă se interzică vederea ritualului, dar a trebuit să mă mulțumesc cu relațiile prietenelor mele și să rămân afară cu copiii. Ultimul lucru pe care l-am văzut înainte ca un bărbat să tragă perdea roșie de la intrare, a fost că erau legate la ochi cu cărpe roșii și așezate pe dușumea. După ceva vreme încep să aud un îcnit din casă, semn că vrăjitoarea intrase în transă și canaliza spiritele strămoșilor. Fumul, lumina focului, incantațiile și dezorientarea s-au amestecat mai bine de două ore, care mie mi-au părut de afară o eternitate. Cum vorbeau *kigiriana* și un alt criptolect șamanic, nu înțelegeam nimic, iar focal le proiecta siluetele pe un perete ca într-un Mit al Peșterii comic și îngrijorător deopotrivă. S-a înnoptat deja și luna a răsarit plină, prăbușind ușor umbrele palmierilor peste case. Vântul cald vine dinspre mare, cocotierii foșnesc, iar câțiva săteni au aprins un rug mare de vreascuri, departe printre tulpinile firave de manioc; văpaia se întinde în sus ridicând cenușa spre cer.

Ritualul se încheie și am șansa s-o văd pe *muganga*. Iese din colibă să ne salute – e o femeie scundă și grăsuță, împodobită cu câteva amulete greu de deslușit în lumina lunii. Părul și-l ține strâns în

codițe scurte și pare să se miște cu încetinitorul, ca și cum ar fi atență la altceva decât la noi. Ne strânge mâna încet și tacticos, nefiresc de lung, uitându-se la pieptul meu, și nu la fața mea, emanând o prezență stranie.

E timpul să plecăm. Amicul nostru ne încarcă de nuci de cocos. Ne luăm la revedere – *kwa herini, lala salama* – și în scurtă vreme, întunericul amestecă din nou cocioabele cu pădurea.

SPRE INIMA KENYEI, ÎN SAVANĂ

Athi/Galana/Sabaki, același râu care străbate întinderile de praf și-și schimbă numele ca pe o piele lăsată de un șarpe gigant strecurându-se peste pământ. De o parte și de alta tronează uriașii palmieri *doum*. Iarba e uscată și galbenă. E încă torid și soarele a coborât mult spre crestele albastre ale Thaita Hills. Zebre alături de un mânz urecheat ca un pui de măgar ne privesc printre mărăcini, sub un acacia desfrunzit, plin de ciuburile păsărilor-țesător. Savana este impresionantă prin însăși monotonia ei – o câmpie nesfârșită, orizont plat și urias. Câteva leoaice stau cu burțile în sus, prea lenese să se mai aperse de muștele care se plimbă pe ele. Lângă același ochi de apă, de cealaltă parte, rumegă bivoli mari plini de noroi într-un armistițiu ciudat între carnivore și pradă, așa cum se întâmplă adesea în anotimpul secetos, când apa este puțină. În fuga ei ciudată, o girafă trece drumul și se pierde în seara care cade.

A venit noaptea peste savana din Tsavo. Sub norii rari zboară fără sunet berzele marabu, care rar sparg liniștea cu câte un țipăt. Departe se aud doi masculi luptându-se; fildeșii lor răsună ca niște copaci ce se bușesc legănați de furtună. În zori sunt din nou lângă ei. O mamă-elefant își alăptează puilul. După ce termină de mâncat, cel mai blufărează de câteva ori simulând un atac nostim spre un babin cât se poate de indiferent. Picură. Marile ploii încă nu au sosit, dar chiar și așa trebuie să fie o alinare pentru animalele însetate.

Turnmă de vaci slabe cu gușă și cocoșă – zebu – ridică un zid de praf alb, opac, ce înghețe drumul. Abia se întrezărește un gard de surcele des și spincoase, după care apar casele scunde ale masailor – *inkajijik* – niște colibe de chirpici. Seminomazi, ei se mută odată cu vitele – cel mai de preț bun și sacru în același timp. Cândva, demult, zeul Enkai a lăsat cirezi nesfârșite să vină din cer pe pământ pentru masai, însă alte triburi invidioase le-au întrerupt drumul. De atunci, masaii se consideră deținători de drept ai tuturor cirezilor din lume, iar în trecut aceste pomele la război pentru „a-și lua înapoi” animalele de la străini. Bărbații din sat ne primesc chiar la intrare, zâmbitori, mândri, înfășurați în ale lor *shuka* de un roșu aprins. În mâini țin bastoanele scurte de păstor. Se alinază tot – dansul tradițional cu sărituri, *adumu*, e pe cale să înceapă.

Șeful dă tonul și se pornește o melopee repetitivă care urcă și coboară sub indicațiile liderului de ceremonii – *olaranyani* – pe care cu greu îl pot deosebi de femeile din sat. Are trăsături feminine și e ras în cap ca și ele. În plus, vocea înaltă face parte din estetica masai, așa că băieții cântă foarte sus. Sar neobișnuit de mulți, neobișniți în sandalele lor ca niște bărcuțe de piele tăbăcită. Când totul e gata, ne invită în casele lor scunde cu găuri de-o palmă în loc de ferestre.

Din pereții sfărâmițați ai canionului Marafa, sătenii obțin pigmenți naturali (stângă). În curând de nedistins într-un nor de praf roșu, masaii își încep dansul *adumu* (dreapta). E sezonul uscat și e torid. Câteva zebre stau toropite la un loc în așteptarea ploii (jos).

TEXT: ANA HOGAȘ

FOTO: ANA HOGAȘ ȘI IONUȚ FLOREA

OLÁ, MOÇAMBIQUE!

*De la Tropicul Capricornului
spre Ecuator, în căutarea celor mai
gustoși creveți din Africa.*

Biserica Santo António
de pe plaja cu același
nume este unul dintre
ultimele vestigii din
epoca de glorie a Insulei
Mozambic, cândva
capitala mondială a
comerțului cu sclavi,
bumbac și condimente.

M

ărturisesc că nu credeam în sirene, dar la 6 și jumătate dimineața fix o zăresc. Stă dreptă în valuri, sub cerul Oceanului Indian inundat pe tăcute de nuanțele de roz ale răsăritului. Câteva lovituri de vâslă ne aduc mai aproape. Sirena mea are sânii goi, negri ca abanosul, părul tuns aproape de scalp și chipul acoperit de pasta albă tradițională cu care femeile Makua își fac pielea catifelată.

Ne salută, „Todo bem?“, apoi ne face semn să îndreptăm caiul spre tovarășii ei de pe mal, care ne primesc cu zâmbetele timide specifice oamenilor din Mozambic.

Această parte a Africii, cunoscută mai mult pentru războaiele civile și statisticile sumbre din sănătate, dezvăluie rarilor săi vizitatori bogății neastepate. Apele nu prea adânci și mai mereu calde din zona de coastă dintre provinciile Sofala, Zambezia și Nampula sunt printre cele mai generoase din lume. Pe plaja noastră, izolată de 33 de km de plantații de cocos de prima limbă de asfalt, se împarte o captură a zilei care ar putea stârni invidia oricărui bucătar cu stele Michelin: bibani de mare, calcan, macrou, calamari, ba chiar și un rechin mai mic.

Spune-i piață de marți dimineața dacă vrei, deși în acest cătun sunt secole de când cele de-ale gurii nu s-au împărțit decât așa, din om în om. Chancha, un pescar tânăr cu ochi șăgalnici, nu pricepe de ce sunt dezamăgiți. Încerc să îi explic în rom-portugheza mea de baltă că noi am venit în Zalala după creștii uriași de Mozambic. Pescarul ridică din umeri. Să fie cele mai faimoase crustacee din Africa doar un mit?

A DOUA ZI SUNTEM ÎN QUELIMANE.

Acum 150 de ani exploratorul David Livingstone pornea de aici în expediția pe Fluviul Zambezi, care avea să culmineze cu descoperirea Cascadelor Victoria. Azi, gloria fostului centru al comerțului cu fildeș, aur și sclavi s-a risipit. Clădirile coloniale și cele din epoca modernistă zac în ruină. Bisericiile au fost abandonate lichenilor. Calcanele acoperite de fresce *machinamu* se scorojește sub soare. Fostele reședințe de demnitari au devenit toalete publice cu o panoramă romantică spre lagună. Însă tinerii frumoși care umplu străzile nu mai sunt preocupați cu războiul, ci cu vânzarea de cartele SIM și prăjiturile cu miere. Toate *pastelarias* (patiseriile) și *padarias* (brutăriile) din oraș gem de lume. Alegem așadar una la întâmplare. Chelnerul-scamator, parcă simțind că trebuie să fim alinați pentru creștii lipsiți din Zalala, ne compune un mic dejun senzational. *Pão português* parfumat cu scorțișoară, mele cu zahăr *muscovado* caramelizat, briose cu esență de migdale și *dulche de leche*, *pastéis de nata* mai bune decât originalul din Belém. Iată că cei mai pricepuți navigatori ai lumii au lăsat moștenire în fosta colonie est-africană nu doar dulcea limbă portugheză și melanjul cultural unic, ci și o gastronomie rafinată.

MOZAMBIQUE ESTE UN PARADIS NEÎNTELES ȘI ASTA PENTRU mine și sprosteele farmecul. Turistii au început să revină de-abia de la pacea din 1980 – mai întâi dinspre Africa de Sud, mai ales pentru cei

2.470 km de litoral care l-au făcut pe scriitorul Mia Couto să-și descrie patria ca o „verandă cu vedere la Oceanul Indian”. Magnifica linie de coastă mozambicană e mărginită de insule virgine, cu nisipuri albe, palmieri și ape care oferă scufundătorilor experiențe de primă clasă. La nord de cătunul Tofo – „capitala” mondială a pisicilor-de-mare – arhipelagul Bazaruto promite vizibilitate subacvatică de până la 40 m și întâlniri cu testoașe-ochi-de-șoim, dugongi, rechini-balenă, delfini-cu-bot-gros și chiar balene-cu-cocoasă. Iar aproape de granița tanzaniană se află Quirimbas, arhipelagul de coral.

Ne îndreptăm mai întâi către un loc situat la jumătatea distanței. „Este musai să vizitați Insula”, ne-a spus Chancha pe un

PE VREMEA LUI VASCO DA GAMA CORĂBIILE ÎNCĂRCATE ÎN MOZAMBIQUE CU MĂTĂSURI, CONDIMENTE ȘI SCLAVI AJUNGEAU PÂNĂ ÎN GOA ȘI MACAU.

ton misterios la plecarea din Zalala. După trei zile prin Mozambicul rural, mă bucur că i-am urmat sfatul. Rulăm printr-un decor pauper și splendid. Din sate au dispărut obișnuitele construcții din bărne cu șarpantă, cu aprozarul și birtul în mijloc. Casele au simplitatea unui joc de copii. Sunt pitice, construite pe schelet de lemn înfipt direct în sol, peste care s-a țesut o rețea de crengi, tencuită la final cu un amestec de pământ, vreascuri și cenușă. Localnicii au chipuri demne de un Michelangelo, cu trăsături regulate pe care praful stacojiu al ulițelor arată ca un fard extravagant. Hainele abia acoperă trupuri modelate de muncă timpurie: abdomene cu ligamente vizibile care nu primesc mai mult de o masă pe zi, brațe și picioare musculoase, terminate cu palme încăpătoare și tălpi late, făcute să apuce și să care. Sunt țărani cu călcăie crăpate și trupuri de Adonis, amazone cu

păr pe picioare și ochi de Cleopatra, copii angelici cu obraji murdari de muc. Atâtea încarnări ale frumuseții umane nu conțeneșc să mă seducă. Drumul, ca întotdeauna în Africa rurală, e un spațiu de întâlnire și surpriză, mai ales dacă îl faci, ca noi, cu motocicletă. Nu lipsește camelonii care traversează tactic și, grămețile de legume proaspete alinate la stradă, gălețile cu fructul pasiunii în părg, tipsiile cu pastă de arahide, ligheanere cu nuci de caju. Asistăm frecvent la cele mai ingenioase încercări de a căra pe cap un volum imposibil de bagaje. Iar peste podul de cale ferată Dona Ana – la vremea lui, cel mai lung din Africa –, trebuie să recrutăm brațe puternice ca... *um, dois, três...* Yamaha noastră să nu sfârșască între nuferii purpurii din Zambezi.

DINTR-ODATĂ BAOBABII FAC LOC PALMIERILOR și intrăm pe istmul de 4 km care unește continentul de Ilha de Moçambique. Parcăm și luăm cateata la pas. Ne sfîm de ecoul pe care cizmele grosolane de motociclist îl trezesc pe caldarâm. În afara strigătelor răzlete de copii

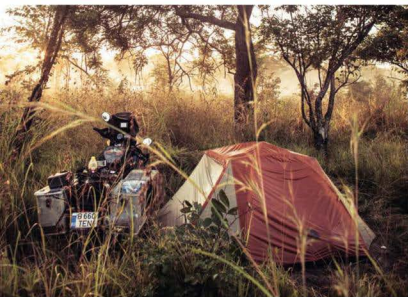

Nampula, al treilea oraș ca mărime din Mozambic și capitală de provincie, este presărat cu numeroase exemple elegante de arhitectură modernistă (sus). La cișmeaua din curtea școlii dintr-un sat, elevii își manifestă curiozitatea pentru străini și își arată caietele caligrafiate exemplar (jos).

Cameleonii sunt cei mai simpatici și cei mai lenți tovarăși de drum (stânga sus). În jungla mozambicană, diminețile încep cu ceață lipicioasă și zumzet de cicade (stânga jos). La sfârșitul unei zile de școală și muncă, localnicii se întorc cu bicicleta din Quelimane, pedalând agale printre plantațiile de cocotieri (dreapta).

și rugăciunii dintr-o moschee, tăcerea e deplină. Aleile mărunte sunt mărginite de ruine acoperite de pânze de păianjen. Insula lui Chancha e un veritabil oraș-fantomă. O iluzie de piatră, de pe care vopseaua se cojește în straturi pastel.

Dar cu șapte secole în urmă, de aici era dirijată o rețea comercială maritimă invincibilă. Mai întâi capitală a Sultanatului Oman, apoi popas obligatoriu pe ruta Zanzibar – Persia, Ilha de Moçambique devenea prin iscusința lui Vasco da Gama legătura dintre Europa și Estul îndepărtat. Corăbiile încărcate aici cu mătăsuri, bumbac, condimente și sclavi ajungeau până în Goa și Macau. Insula era regina lumii, iar impunătorul fort São Sebastião, coroana. Prosperitatea și gloria au durat până la sfârșitul secolului al XIX-lea, când descoperirea zăcămintelor de aur din Transvaal, inaugurarea canalului Suez și, finalmente, expansiunea portului din Maputo au schimbat cursul destinului. Nobilimea și comercianții și-au abandonat locuințele refugiaților de război. Piesele inestimabile de mobilier au ajuns lemne de foc. Uimitorul creuzet al culturilor africană, arabă și europeană s-a degradat în tăcere până în 1991, când a devenit parte din Patrimoniul Mondial UNESCO.

Dar Insula nu și-a pierdut magnetismul. Rătăcim ceasuri bune admirându-i splendoarea arhitecturii coloniale. Iată: o școală de arte și meserii, spitalul – odinioară cel mai mare din Africa Subsahariană, o *madrusa* cu versete din Coran săpate pe frontispiciu, o vilă cu fațade fărâmate pe care doar buruienile le mai țin în picioare. Iată-ne bucurându-ne de un lux implauzibil în secolul vitezei: suntem singurii vizitatori ai unui muzeu viu.

Unde se termină *cidade de pedra* (Orașul de Piatră), începe *cidade de makuti*, un cartier de colibe împletite din palmier în care viața de zi cu zi nu s-a schimbat de secole. Aici trăiesc locuitorii Insulei și ei sunt, fără excepție, pescari. Pe la 4 după-masă toți se adună, ca în fiecare zi, în portul Santo António. În orice alt loc din Africa sosirea noastră ar provoca valvă, dar pe Terra da Boa Gente, cum i-au zis portughezii Mozambicului, bășinașii își văd de treabă netulburați. Un grup de bărbați roboteste la o barcă nouă, cu tehnica și sculele moștenite din străbuni: lemn cioplit cu maceta, goluri umplute cu ghemotoace de bumbac imbibate în ulei de cocos, vâsle șlefuite dintr-o esență anume. Alte zeci de *dlow-uri* se leagănă pe apa de cristal. Ultimii sosiți de pe mare își strâng pânzele pe indelete, apoi

își transportă marfa capturată artizanal, cu harponul și plase țesute de mână, pe o *praia* care geme de lume. Ne amestecăm și noi prin mulțime, savurând cocktailul exotic de personaje și aerul saturat cu briză oceanică și sudoare. Pescarii pălăvrăgesc. Sunt așezați pe vine, nemaipomenit de relaxați, fix în soarele nemilos cu tenurile noastre spălăcite. Pielea lor e de culoarea cafelei și îmbracă pomeți înalți și membre suple, mascând reușit resturile de solzi și orice imperfecțiune. Nevestele, înveșmântate într-o cacofonie de culori, curățate moluște, masează caracatițe cu nisip și filetează pești cu solzi albaștri și branhii portocalii. După sirena din Zalala și cetatea cu schelete de palate împărătești, locul ăsta îmi întărește convingerea că Ilha de Moçambique e de pe altă lume. Aproape că nu îndrăznesc să mai întreb de creveți. Dar Anija mă îmbie să sed. „*Old!*” Ochii ei zămbesc de sub năframa galbenă cu picățele maro în timp ce îmi arată cum se despică pe din două carcasa unui arici de mare, eliberând conținutul semi-transparent, cu textură foarte fină și gust marin, ușor sărat. Îmi iau inima în dinți: „*Vende camarão?*” Anija aruncă ariciul în grămadă și râde: „Ana, creveții sunt pentru restaurante!”, apoi îmi spune că cele mai frumoase vile din Insulă au fost deja cumpă-

rate de investitori străini. Unele sunt restaurate cu migală și transformate în localuri gourmet și pensiuni de lux.

Rămânem la taclale până la apus, când Anija se îndreaptă spre casă cu o găleată de pește balansată pe creștet. La fiecare pas făcut pe nisipul cald, oftez ca un om îndrăgostit. Înțeleg de ce primii coloniști au fost sedusi de frumusețea acestui loc frământat de valuri, unde copiii cresc pe plajă, unde silueta elegantă a bisericii Santo António, cocoțată pe promontoriu, este singura pată de culoare care desparte marea de cer. E bine de știut că, uneori, singurul lucru de care avem nevoie pentru a fi fericiți este puțin albastru.

PRAF AFRICAN LA MICUL DEJUN? DA, MULȚUMESC. Drumul către nordul Mozambicului e tot mai solicitant și mai singuratic, cu excepția cătunelor unde oprim cât să refacem rezervele de apă. Compensează peisajul, cu monoliți enigmatice care răsar ca niște insule din orizontala savanei. Sunt aici de pe vremea când vulcanii erau încă activi. Aceasta este Valea Marelui Rift African, un loc unde natura nu se supune omului. Cel mai mare sistem de falii din lume se întinde pe 6.400 de km, din Mozambic și până în Cornul Africii și Iordania.

Apele blânde ale Golfului Pemba sunt grozave pentru o plimbare cu caiacul, însă nu foarte generoase cu pescarii care se zbat să prindă ceva.

Ne-am apropiat atât de mult de Ecuator, încât ziua se termină pe la 6, iar azi ne petrecem ultimele ore de lumină cu instalarea cortului la câțiva km de Pemba, într-o pădure de baobab.

Campingul nostru îi aparține unui anume Rudi, care ni s-a spus că ar ști unde se târguiesc misterioșii creveți. Îl găsim pe patron preocupat cu prepararea bufetului *all-you-can-eat* de duminică, un eveniment de neratat pentru lumea bună din oraș. De curând, în Pemba a fost descoperită a doua, dacă nu chiar cea mai mare pungă de gaze naturale din lume și majoritatea mesenilor sunt expați care muncesc în exploatarea offshore. „Ați venit la timp?”, spune Rudi și îmi împinge înainte un pahar cu suc acrisor, proaspăt stors din fructul de baobab. El își deschide o bere Manica, pe care o zvântă în doi timpi și trei mișcări. Zorile ne găsesc în golful vecin, transpirând cot la cot cu niște pescari. Sunt mai bine de o duzină și se căznesc să-și strângă năvodul înșirat pe aproape o sută de metri. Mai întâi petrecem pe tot conturul o frânghie mai groasă, înodată din loc în loc. Apoi ne ocupăm posturile – 6 oameni de o parte și 6 de alta, fiecare în dreptul câte unui nod, unde atârna o bucată mai scurtă de sfoară cu un băț în capăt. Pescarii îmi arată cum se face lațul și cum să mă folosesc de trunchi ca de o contragreutate, apoi începem să tragem. Hei, rup! Pe măsură ce plasa iese din apă și frânghia se scurtează,

trebuie să îmi abandonez postul și să ocup locul din fața șirului, în timp ce tovarășii mei de echipă închid unghiul. Între timp, femeile pescarilor, îmbrăcate în *capulanas* viu colorate și cu nelipsitele coșuri de paie pe cap, își croiesc drum prin valuri, ca niște zeite flămânde, în căutare de scoici. Două ore de trudă mai târziu, abia am adunat câțiva pești cu spinare rozace, un crab și o mână de sardine. Ca să nu ne amăgim pofta de fructe de mare cu încă o porție de *frango a cafreă*, adică pui prăjit, hotărâm să dăm o raită și prin oraș. Dar găsim tarabele de pe plaja Wimbe goale. Până și în Paquite Quete – fiul lui

Rudi mi-a spus că se pronunță „pakiti-ket” – peștele proaspăt pare de negăsit. *Bairro*-ul din Pemba, unde se adună toți pescarii, e construit pe locul unei mlaștini asanate, între gura golfului și docuri, și arată ca în baladele lui Bob Dylan. Casele sunt țesute din fibră de palmier, iar moscheea și atelierele de făcut bărci sunt organizate pe perimetrul unui maidan cât două terenuri de fotbal. În speranța unui pont, ne așezăm la umbră și ne împrietenim cu un pahar de *enika*, rachiu de ananas care dezleagă atât de ușor limbile. „Cum facem și noi să cumpărăm niște creveți?”, îl întreb pe vecinul de cârciumă, cu tonul cuiva care negociază marijuana în centrul Londrei. E un metis tânăr, un *mulatto*, cum spun mozambicanii. Rânjește: „Hai să vorbim cu șefii”, zice, și ne conduce în fața unor burtoși cocoțați pe lăzi frigorifice,

**ASTA E AFRICA
PE CARE O IUBESC:
INTIMIDANTĂ,
FRUSTĂ, SĂLBATICĂ,
CU PĂMÂNT
ROȘU, OAMENI
DE ZAHĂR ȘI
MAREA APRINSĂ
CU FITOPLANCTON
FOSFORESCENT.**

Vânzător de Doce de Amendoim, desertul cel mai des întâlnit pe stradă, compus din arahide, ouă, zahăr și multă scorțișoară (sus). Când nu înfruntă oceanul cu barca de lemn și cu harponul în căutarea celor mai exotice specimene marine, pescarii din Mozambic se pricep să împartă pupici (jos).

Artiști locali au imortalizat în fresce ironice sloganurile din perioada comunistă și au condamnat consecințele nefaste ale războiului civil.

pline cu blocuri de gheață, nebransate la curent. „Ce s-a prins azi?”, întreb. Burtoși pufnesc. „Vapoarele mari iau toată marfa proaspătă, *senhora*. Avem aici anșoa, baracude și rechini, toate congelate pentru restaurante și lodge-urile din Maputo.” Deloc ceea ce caut. Când să plecăm din *buirru* cu mâna goală, ne ies în cale doi puștani. Sunt încovoiați sub greutatea unui coș acoperit cu un morman de frunze de palmier, care supurează șuvoaie de apă. „*Camarão! Camarão!*”, strigă băieții și simt cum inima începe să-mi bată mai tare. Creveții sunt cât palma, grași, frumoși, plesnind de sănătate. În 5 minute coșul băieților e mai ușor cu cât am putut îndesa în două plase.

Ajunși în camping, încingem grătarul și punem berile și o sticlă de vin sud-african la rece. Apoi curățăm creveții și aruncăm peste ei o dușcă de ulei de măsline, un praful de sare și o mână de *peri peri*, iute ca focul. Între timp, refluxul a eliberat plaja și din nisipul de culoarea lunii se ivesc o sumedenie de mangrove. Chiar și cicadele au tăcut. Obosiți, ne întindem pe jos, cu fața la mare. Valurile se înalță lenes, soarele coboară și la un moment dat se întâlnesc. Mirosul untos de creveți plutește în aer, pământul freacă de căldură. Presimt că urmează o cină epocală.

NORDUL MOZAMBIICULUI E DE O FRUMUSEȚE ATAVICĂ. Jungla tropicală care măginește rezervația Niassa îmi pare ascunzîșul perfect, populat de babuini, macaci, antilope de tot felul și păsări care se coagulează în stoluri rozalii. Continuăm să câmpăm noapte de noapte sub stele. Iar în ultima petrecută pe continent, cum ne foim de pe o parte pe alta în sacul nostru de dormit, auzim în departare un „uuuuuh-huuum”. O clipă mai târziu se aude din nou, „uuuuuh-huuum”, apoi sunetul se stinge. Să fie lei? Înainte să dorm, mă

asigur că vatra de foc va rămâne încinsă peste noapte și îmi imaginez spinările felinele arcuite în iarba înaltă. Aceasta este totuși Africa pe care o iubesc. Intimidantă, frustră, sălbatică. Sunt foarte departe de orașe și de familiarele infrastructuri de beton. Mă simt un grăunte, ușor de strivit de stihii. Dar nu aș da libertatea asta pentru ceva atât de prozaic ca un pat.

A doua zi mă trezesc ca de obicei înaintea soarelui, deranjată de cucurigul cocoșilor de Guinea. Păsările se sfîdesc pe roua care trebuie să se fi condensat sub frunziș. Atras de posibilitatea unui mic dejun copios, sosește smîrcîndu-se și primul șacal. Curioasă, trag fermoarul de la cort și abia-mi văd mâna întinsă. O ceață deasă culcă vegetația la pământ. Temperatura e de frigider. În câteva clipe însă, erupe globul incandescent care ne scaldă bivacuul în lumină aurie și guralivii locuitori ai pădurii se risipesc care încotro. Noi trebuie să ne grăbim. Pe coasta Oceanului Indian, în satul Tandanhangue, ne așteaptă un *abwa* bătrân, un fost pescar pe nume Mino și o nouă aventură. Rudă ne-a promis că toate cele 32 de insule ale Arhipelagului Quirimbas ne vor uimi. Că vom putea chiar să mergem pe jos de la una la alta, prin apa turcoaz care chiar și la reflux mișună de creaturi marine. Că acolo unde ne va duce Mino nu e nevoie de lanterne, pentru că odată cu luna, marea se aprinde de miliarde de plante acvatice fosforescente. În câteva ceasuri dibuim locul de rendez-vous. Ne împachetăm echipamentele și pantofii și cu ochii la valuri așteptăm să apară omul tocmit. Briza bate puternic. În orizontul dantelat al mării văd un mic punct mișcător, un triunghi de pânză care flutură în vânt și care vine mai aproape, tot mai aproape. E Mino cu barca. Dacă până aici ne-am descurcat cu ce încap de minune în două cutii de aluminiu și un sac, de acum începem o viață de Robinson.

Tură în Mozambic

DEȘI ESTE UNA DINTRE cele mai frumoase și nepoluate destinații din Africa, Mozambicul este vizitat de relativ puțini turiști. Infrastructura deficitară te poate pune la încercare. Vei fi recompensat cu plaje paradisiace și ospitalitatea localnicilor extrem de prietenoși.

CUM AJUNGI ȘI CÂT SĂ STAI

Ai nevoie de cel puțin o săptămână, pe care e de preferat să o petreci fie în sud, fie în nordul țării. Calculează o zi în plus petrecută pe drum la dus și la întors, pentru că deocamdată nu există zboruri directe din București. Cu Ethiopian Airlines ai escală în Roma și Addis Ababa, iar cu Qatar în Doha și Johannesburg (poți combina vacanța în Mozambic cu un safari clasic în faimosul Kruger Park din Africa de Sud).

VIZA

Se obține la sosirea pe aeroportul din Maputo, contra unei taxe de 65 de Euro. Necesită bilet de întoarcere și rezervare la hotel.

VREME PERFECTĂ

Între Tropice și Ecuator apa Oceanului Indian este caldă, iar soarele nu se încruntă niciodată. Pentru pasionații de scufundări, luna august oferă cele mai bune condiții.

CAPITALA PENTRU GURMANZI

Pentru o masă memorabilă în Maputo, negociază direct cu particularii din gălăgioasă piață Mercado de Peixe. Apoi caută restaurantele în aer liber din spatele pieței, alege unul dintre grătarele care nu se opresc niciodată din fumegat și lasă bucătarii să îți gătească pește. Cei mai buni creveți din Africa se pot savura la numai 38 km de coastă, pe Insula

Creveții la grătar se însoțesc cu bere 2M din porumb.

Inhaca. Ajungi în 15 minute cu avionul sau în 2 ore și jumătate cu bacul (plecări din Porto de Pesca: luni, miercuri și în weekend la 7.30, vineri la 13). Drumul de la piață în port cu *laranjinha*, un tuk-tuk vopsit în roșu și galben, va completa experiența.

NU RATA ARHIPELAGUL BAZARUTO

Rezervația naturală e o destinație cu adevărat exclusivistă. Dacă bugetul te împiedică să stai în arhipelag, închiriaza din Vilanculos o barcă *dhows* pentru doar 20 de Euro pe zi. Tariful include propriul căpitan, care îți va arăta cele mai

spectaculoase locuri pentru snorkeling, iar seara îți va prepara un grătar cu fructe de mare proaspete chiar pe plajă. **Sailaway Dhow Safaris, Vilanculos** (sailaway.co.za)

ECO-TURISM ÎN QUIRIMBAS

Este inevitabil să te îndrăgostеști nebunește de arhipelagul declarate rezervație marină. Cazările sunt cu adevărat prienești. Savurează o cină romantică pe plajă, fă scufundări, bronzează-te toată ziua în hamac sau explorează mai multe insule. Un safari cu barca tradițională *dhows* începe

de la 1.250 de Euro și include 3 zile pe mare, cazare 2 nopți la lodge și restul pe plajă în corturi de lux, toate mesele și serviciile, activități diverse și transfer retur (avion + jeep) din Pemba. Prețul e estimat pentru un grup de 2 persoane și scade în funcție de numărul de participanți. Contactează **Ibo Island Lodge** (iboisland.com) care e și unul dintre cele mai frumoase hoteluri din arhipelag.

PRECAUȚII

Nu există vaccin pentru malarie, iar profilacticele (cu excepția Malarone) au numeroase efecte adverse. Dacă vizitezi Mozambic în perioada de transmisie (din decembrie până în mai), folosește spray-uri cu DEET și monitorizează-ți temperatura. Noaptea dormi obligatoriu sub o plasă impregnată special împotriva țânțarilor. Cele mai multe hoteluri o au montată deasupra patului. Certificatul de vaccinare împotriva febrei galbene e obligatoriu.

Pisicile-de-mare au pus Tofo pe harta lumii.

COMORILE DIN OCEAN SCUFUNDĂRI

Mozambic e o Mecca pentru diving. Vizibilitatea nu scade sub 10 m, apa are 22-28°C și întâlnirile cu mega-fauna marină sunt garantate. Unele situri au devenit legendare pentru adâncimea extremă: „The Gap”, Pemba (80-120 m), „Edge of Reason” în Insula Medjumbe (850 m). Tofo se laudă cu cea mai mare populație de pisici-de-mare din lume (Manta Reef), iar la 80 km, în Zavora sunt situri de până la 45 m adâncime vizitate de diferite specii rare de rechini. Pemba Dive & Bush Camp organizează ture, închiriaza echipament și asigură cazare în cort sau bungalouri. (www.pembadivecamp.com)

TEXT: LORENZO CARCATERRA

FOTO: MASSIMO BASSANO

POVESTE DE DRAGOSTE

*Ea își dorește o ultimă călătorie într-un loc liniștit
și frumos. El o duce în Italia, pe malul Lacului Como.*

Sotia mea trecea prin iad

și își dorea un colț de rai. Așa că am dus-o în cel mai frumos loc care mi-a venit în minte – paradisul italian de pe Lacul Como. Susan era în al doilea an de luptă pentru propria viață (cancer pulmonar în stadiul patru) și știam amândoi că nu avea cum să învingă. Diagnosticul o lovise și ne lovise fără avertismente, apoi dusesse la progresia inevitabilă a operațiilor, tratamentelor cu chimioterapie și medicamentelor atât de multe, încât ne trebuia un carnet ca să le ținem socoteala. Dar Susan și-a regăsit repede echilibrul psihic, ca întotdeauna, și a declarat că avea să trăiască zilele rămase, oricâte ar fi, cât mai intens. Și-a continuat activitatea, călătoriile, întâlnirile cu prietenii, momentele prețioase cu familia. Cancerul avea să-i dea lovitura de grație, dar avea de gând să facă tot ce-i stătea în puteri ca s-o amâne cât mai mult.

„APA E CALMANTUL LUI DUMNEZEU”, scria Diana Vreeland, legendara editoare a revistei *Vogue* – iar Susan o cita adesea. Niciodată nu avusesem nevoie de calm ca acum, iar Lacul Como, înconjurat de orașele liniștite, vile de vacanță elegante și munți încoronați cu zăpadă, oferea amestecul perfect de peisaj, cultură și priveliști cu calmantul lui Dumnezeu.

„O să fie minunat”, spuneam când făceam planurile cu Susan. „Mâncăm, ne uităm la lac, stăm de vorbă, ne uităm la lac, ne plimbăm, ne uităm la lac. De a doua zi n-o să mai facem altceva decât să ne uităm la lac – mai relaxați ca niciodată.”

Lacul Como, care urmărește forma unui Y cu susul în jos la o oră cu mașina la nord de Milano, își seduce vizitatorii încă din vremurile romane cu peisajul natural extravagant, la poalele Alpilor, cu clima subtropicală, izvoarele termale și, mai târziu, cu vilele impresionante. Știam deja că vom sta la cea care este, probabil, cea mai cunoscută – elegantă Villa d'Este.

Pe ea o căutam când intrăm în Cernobbio, o stațiune cu aer de

Antipasti în grădină, la restaurantul Locanda dell'Isola Comacina.
Paginile anterioare: O vilă urmează linia malului Lacului Como.

În timpul șederii la renumitul hotel Villa d'Este, autorul și soția lui au remarcat statuia lui Hercule, bine-cunoscut pentru forța lui.

modă veche pe malul sud-vestic. Lacul, înconjurat de munți abrupti, scânteiază în soarele după-amiezii. Străbatem cu mașina Via Regina („drumul reginei”), trecând pe lângă Villa Erba, din secolul al XIX-lea, și micul centru istoric al orașului, apoi facem dreapta, urmând indicatorul pentru stațiune. În fața noastră se răsfrîie pe malul lacului clădiri nobile și pavilioane (printre care clădirea principală, sumptuoasă, construită pentru un cardinal din secolul al XVI-lea), punctate de grădini pline de palmieri, platani, chiparoși și flori. În curând, mirosul de camelie ne mână pe alei unduitoare, în căutarea sursei, cu apele limpezi și albastre ale lacului în dreapta, îmbrățișate de munți domoli, cu verdeată deasă.

O iau pe soția mea de mână. Se întoarce spre mine și zâmbește, apoi își lasă ușor capul pe umărul meu.

„E cel mai liniștit loc din lume”, toarce ea. „Aș sta aici o veșnicie.”

Și eu, și Susan știu că n-o mai despart decât câteva luni de eternitate. Avem o relație de durată, de 37 de ani.

La început am fost prieteni, doi ani am locuit împreună și suntem căsătoriti de mai bine de 30, timp în care am crescut doi copii. Am avut parte de suferință și coborâșuri, dar chiar și perioadele ocazionale de despărțire au fost presărate cu multe zile și nopți minunate. De-a lungul timpului, am rămas ce fuseserăm de la început – cei mai buni prieteni.

Boala lui Susan m-a înghețat. Nu aveam undesă să mă ascund de norul întunecat pe care-l aduce cu el boala. N-am mai scris, m-am retras în mine, consternat și furios din cauza chinului soției și prietenei mele. Dintotdeauna apreciasem mult onestitatea și ne apăsăsem de orice obstacol cu umor. Dar aveau să fie din nou onestitatea și umorul ca să facem față furtunii cumplite cu care se lupta?

– Hai să plecăm în vacanță, a spus Susan într-o dimineață, înghițind 12 pastile cu un smoothie. Vreau să mă apuc o călătorie cât mai pot.

– Nu vorbești mai întâi cu doctorul Riely?, am întrebat eu.

A dat din cap.

– Fă planul repede.

– Unde vrei să mergem?

– Undeva unde să pot să uit că mor, a spus Susan.

„SĂ EXISTE OARE UN ȚINUT de o asemenea frumusețe supremă, perfectă?”, se întreba poetul american din secolul al XIX-lea Henry Wadsworth Longfellow după o vizită la Lacul Como. Zona l-a inspirat pe compozitorul maghiar Franz Liszt să declare: „Când scrii o poveste despre doi îndrăgostiți fericiți, pune-i pe malurile Lacului Como.”

Aici ne-am adus deci povestea; știu amândoi că e ultima noastră călătorie împreună. Susan e hotărâtă, bineînțeles, să profite cât mai mult de fiecare clipă. Ne vom plimba prin enormele grădini ale vilei Carlotta din Tremezzo, la nord de Cernobbio, unde vegetația luxuriantă, sculpturile de marmură și florile în plină glorie ne dau senzația că am ajuns în alt secol, unul mai liniștit, într-un loc unde nu îndrăznesc să intre nici moartea, nici boala. Vom căina la Il Gatto Nero („pisica neagră”), un restaurant de pe un munte, decorat cu motive feline artistice, de unde lacul pare să se întindă la infinit. Vom lua vapoarele de pasageri care-l transportă pe localnici și pe turiști de la Varenna, pe la jumătatea lacului, spre vest, la Menaggio, apoi spre

sud, la Bellagio, „perla Lacului Como”, de unde vreau să le cumpăr câte o brățară lui Susan și fiicei noastre, Kate – dar Susan spune să cumpăr doar una, pentru Kate.

La Lenno, gustăm ulei de măsline Vanini, produs local, apoi mergem mai departe, la Mezzegra, localitatea învecinată, unde urcăm pe deal ca să vedem o priveliște care-mi va tăia respirația în egală măsură ca urcușul destul de greu, efort fizic intenționat din partea mea: Susan mereu voia să facem una sau alta împreună, dar eu evitam invariabil plimbările lungi care ei îi plăceau și mă mulțumeam să mă întâlnesc cu ea la ora mesei. Ne oprim în Laglio, orașul de pe malul lacului în care au vile George Clooney și Donatella Versace.

Apoi vizităm Insula Comacina, ca să cinăm la restaurantul considerat de mulți unul dintre cele mai bune din Italia, Locanda dell'Isola Comacina. Pe vapoarașul care parcurge jumătatea de kilometru până acolo, o pun la curent cu istoria insulei.

– Între anii 1100 și 1940, n-a pus mai nimeni piciorul pe insulă, recit eu, din cauza unui blestem al episcopului de Como. De-abia în 1947 a fost, chipurile, ridicat. Fac o pauză. – Crezi că mai crede cineva în el?

Susan zâmbește cu subînțele și se uită la tovarășii noștri de traversare.

– În afară de tine, probabil nimeni.

Restaurantul ocupă etajul unei vile cu vedere la lac. Ni se găsește repede o masă și gustăm dintr-un vin Soave Classico cu aromă proaspătă, cu felurile preparate de proprietar, Benvenuto Puricelli: suncă afumată, păstrăv la grătar, pui la cuptor cu lemne, felii groase de Parmigiano Reggiano. Apoi apare și Puricelli din bucătărie și se pune pe turnat brandy și zahăr într-un vas mare de aramă, plin deja cu cafea aromată, în timp ce ne povestește tuturor că băutura lui specială e singura metodă de a

pleca de pe insulă neblestemată.

Susan la două guri.

– Pentru mine e prea tare. Dar e bună.

– O termină pe toată, nu? întreb eu, care mi-am și terminat porția.

Dă din cap că nu.

– Nu se poate, spun eu. Altfel pleci de pe insulă neblestemată.

Soarele începutului de după-amiază pare să-i plutească peste umeri, iar în stăpănele ei scânteiază lacul de un albastru intens. E la fel de frumoasă ca în ziua când ne-am cunoscut, în 1976 – și îmi dau seama ce penibil par pe proștiile mele despre blesteme, spuse unei femei care moare de cancer pulmonar în stadiul patru. Se întoarce, se uită la lac și tace. În cele din urmă, spune:

– Mie nu mai are ce să-mi facă niciun blestem.

ORASELE DE PE MALUL LACULUI sunt, încă din vremea Renașterii, unele dintre marile surse de mătase ale lumii, mulțumită apei disponibile din abundență (pentru extragerea prin fierbere a fibrelor de mătase din coconi) și duzilor, cu frunzele cărora se hrănesc viermii de mătase. În prezent, producătorii de mătase din jurul Lacului Como lucrează pentru mari case de modă ca Versace, Ungaro și Hermès.

– Cu ajutorul mătăsi, regiunea a devenit industria preferată a celor care caută odihnă și relaxare, ne spune într-o după-amiază Constanza Murino, care vine des aici de la Milano. Mai nou, cred că știu cui se datorază situația.

Vărfurile pudrate cu zăpadă
și apele azurii încadrează
singura insulă de pe Lacul
Como, Comacina, populară
pentru celebrul ei restaurant.

- Cui?

- Lui Ralph Lauren. A cumpărat de aici mătese pentru creațiile lui când s-a lansat, iar acum mai vine în vacanță.

Mantereo, care produce mătese de Como de un secol, își numește meșteșugul „țesut de emoții”. Tocmai am trecut cu Susan pe lângă sediul cu showroom de pe Via Volta, din capitala regională a regiunii lacului, numită tot Como, la câteva minute cu mașina la sud de Cernobbio. Pe ferestre întrezărim un curcubeu lucitor de eșarfe, cravate și șaluri de mătese. Tocmai când vreau să intru să cumpăr un fular, Susan observă una dintre celelalte comori din Como, Basilica di San Fedele, din secolul al XII-lea. Acum o atrag locurile care au rezistat timpului.

- Hai să vedem ce e înăuntru, spune ea, trăgându-mă de braț nerăbdătoare.

Intrăm în spațiul tăcut, luminat de o rozetă din secolul al XVI-lea și împodobit cu fresce medievale în culori vii. În altarul de marmură se odihnesc moaștele Sfântului Fidelis, un soldat roman executat în apropiere pentru că, din câte se spune, l-ar fi ajutat pe prizonierii creștini să evadeze. Susan se întoarce spre mine.

- Vreau să-ți spun ceva.

O urmez și ieșim în *piazza* veche, mărginită din loc în loc de fațade în nuanțe de ocru și cafeniu șters.

- Hai să stăm jos puțin, spune ea, arătând spre o bancă de lemn proaspăt vopsită.

- Nu te simți bine?, întreb eu.

- Azi e o zi bună, spune ea. Încă mai am zile bune din când în când.

- Uite o tonetă de *gelato*, spun eu. M-aș duce să-ți iau un cornet cu ciocolată, cum îți place ție.

Susan îmi ia mâna și o pune pe piciorul ei.

- Poate mai târziu, spune ea. Mai întâi vreau să-mi promiți ceva. Nu pentru acum, pentru după.

Înspir adânc și-mi dau seama că nu-mi găsesc cuvintele; nu reușesc decât să dau din cap că da.

- Vreau să faci lucrurile despre care ai tot vorbit, dar pe care nu le-ai făcut, spune ea. Casa de pe malul lacului pe care ți-o doreai. Via pe care voiai s-o cumperi cu toți banii străni. Încă un câine, ca să nu se simtă Gus singur. Numai să nu aștepți prea mult până să le faci. Fiecare zi e cât un an, eu am aflat pe o cale dureroasă. Și vreau să fii fericit, cum am fost eu întotdeauna. Asta e dorința mea pentru tine.

- Nu vreau să fac lucrurile astea fără tine, spun eu. N-or să însemne același lucru.

- Va trebui să le faci fără mine, spune Susan. Decizia asta s-a luat deja.

Se sprijină de mine și privește lacul.

- Promite-mi, șoptește ea. O ultimă promisiune.

O sărut pe creștet și închid ochii.

- Promit, îi șoptesc.

Rămânem pe bancă până spre sfârșitul după-amiezii, dându-ne deoparte temporar temerile și grijile, dar pregătindu-ne pentru realitatea rece că în curând nu vom avea încotro și va trebui să le fim piept.

- Ar trebui să mergem, spune Susan în cele din urmă, ridicându-se.

- Unde?

Arată spre toneta de *gelato* de vizavi.

- Mai e valabilă oferta ta?

- Întotdeauna, răspund eu. Întotdeauna.

LACUL COMO E LOCUL PERFECT de vizitat când începi un capitol nou în viață – o nouă poveste de dragoste, o căsnicie – sau pur și simplu când vrei să te bucuri de compania cuiva cu care ai împărțit multe momente. În același timp, după cum descopăr cu durere, e locul perfect pentru a-ți lua rămas-bun. De multe ori, eu și Susan privim absenți lacul, atrași de apa lui mereu schimbătoare, care trece de la indigoul oceanic la un albastru mai profund, de miez de noapte. Răsăritul ne găsește pe mal, cu ceștile calde de cafea în mână, privind cum îi străbat suprafața primele valuri. Avem grijă să ne întoarcem la el la apus, când zăpada de pe pante pare să se topească direct în lac, iar peste peisaj se lasă încet întunericul unei nopți de odihnă liniștită.

Ne plimbăm și vorbim mult, despre viața trăită împreună, zămbim la amintirea multelor momente frumoase, dăm din cap la gândul multelor greșeli făcute pe parcurs. În afară de faptul că n-are suflu, Susan nu lasă să se vadă niciun semn al războiului care se poartă înăuntru ei. Lacul pare să-i însule optimism și liniște.

- Amintirea asta o să-mi rămână pentru totdeauna, murmură ea într-o noapte, cu glasul blând. Cei care trăiesc aici sunt niște norocoși. La trezire au parte de o privește superbă. E alături de ei mereu.

Nu mă pot abține să-mi doresc să mai fi închiriat o barcă și să mai fi făcut un tur al lacului magic, să mai fi luat o masă la Ristorante Navedano cel împodobit cu flori, unde soția mea se mulțumea cu un pahar din vinul simplu al casei și un bol de supă.

Îmi doresc să mai stăm o dată la Villa d'Este, s-o văd pe Susan cum pozează în fața statuii lui Hercule din grădina vilei (simbol al învingerii piedicilor), unde durerea ei nu mai era decât o amintire tot mai stearsă. Dar știm amândoi că ne așteaptă altă călătorie.

Sunt conștient ce va urma pentru ea – drumurile nocturne cu ambulanța pe străzile goale ale orașului, rotația nefârșită de asistente și doctori care vor face tot posibilul să lupte cu inevitabilul – și mă tem de toate la fiecare răsuflare. Dar nu contează nimic cât timp suntem pe malul lacului acestuia care sărbătorește viața. Parcă s-a oprit timpul pentru noi: parcă, dacă rămânem aici, vom fi liberi de durere și moarte. Femeia pe care o iubesc va fi mereu alături de mine, va privi la apele liniștite și albastre, va vorbi despre ce speranțe are pentru copiii noștri, despre planuri – și despre locurile de pe malurile Lacului Como pe care încă vrea să le vadă.

Susan, Jill Toeffler a murit la câteva luni după vizita la Lacul Como. Autorul, Lorenzo Carcaterra, spune că a vorbit adeseori despre zilele petrecute acolo.

LORENZO CARCATERRA a scris 11 cărți, printre care thrillerul recent apărut *The Wolf* (2014). **MASSIMO BASSANO**, fotograf colaborator, născut în Calabria, în sudul Italiei, ilustrează frecvent articole despre *jara* lui de origine pentru *Traveler*.

Lacul Como, Italia

LACUL COMO, A TREIA APĂ stătătoare ca mărime din Italia și dintre cele mai adânci din Europa, atrage turiștii de două milenii cu peisajul montan, clima mediteraneană și destinațiile de interes de pe maluri. Vizitatorii din ziua de azi se bucură de vtile istorice, parcuri și cumpărături într-una dintre capitalele mondiale ale designului de măse.

CÂND MERGEM

Odată cu verile însoțite și fierbinți vine sezonul aglomerat – și cresc prețurile. Mai bine a primăvara și toamna, când vremea e mai blândă și mai plăcută (deși luna mai poate fi ploioasă), vizitatorii mai puțin, iar prețurile mai mici. Primăvara crește sparanghelul, sărbătorit cu un festival popular în orașul Tremezzo. În septembrie și octombrie, căutați feste dedicate salamului, brânzeturilor, castanelor coapte și vinurilor locale.

UNDE STĂM

Greu i se poate găsi un rival vedetei, **Villa d'Este**. Oaspeții își aleg una dintre cele 152 de camere decorate diferit, plus două vile. Parcul de 10 hectare are alei și grădini tematice. De la 496 \$. Căutați ceva mai modest? Încercați unul dintre hotelurile din vilele de secol XIX, ca **Palace Hotel**, instalat, în parte, în grandiosul Palazzo Plinzi (de la 170 \$); **Villa Fiori**, pe malul lacului (de la 170 \$); sau **Hotel Villa Giulia**, mai mic, cu vedere la lac (camere și apartamente;

de la 124 \$). Majoritatea tarifelor includ micul dejun. Dacă vreți un apartament modern, încercați **Residence Diaz**, din Como, unde garsonierele încep de la 90 \$, sau **Residence Haus Bethusy**, din Bellagio (garsoniere de la 80 \$).

UNDE MÂNCĂM

În zona Lacului Como puteți fi siguri de mâncare bună; mai mult, multe restaurante au vedere la lac. Alegerea preferată a autorului, Lorenzo Carcaterra: „o masă la **Locanda dell'Isola Comacina**, veche de jumătate de secol, singurul local de pe singura insulă de pe Lacul Como”. Vizitatorii se bucură de un meniu fix cu cinci feluri, printre care pește și felii de parmezan. Alt preferat este **Il Gatto Nero** („pisica neagră”) din Cernobbio, la care ierburile locale dau savoare rețetelor regionale ca risotto cu ragu de rață. **Crotto dei Platani** s-a așezat pe mal, în Brienno, din 1855, și este cel mai vechi local din zonă; condus de o

familie și aflat într-una dintre ultimele crame tradiționale din regiune, se specializează pe pește proaspăt din lac și vinuri italiene. **Ristorante Navedano**, cunoscut pentru decorul elegant din vila din secolul al XIX-lea din orașul Como, compensează absența priveliștii spre lac cu preparatele stilate (ravioli cu scoici Saint-Jacques, vânat) la prețuri corespunzătoare. Un decor și meniu mai simple găsiți în apropiere, la **Il Solito Posto** („locul obișnuit”), care servește peste de casă din 1888. În cabana din pădure **La Genzianella**, cu vedere spre ambele brațe ale lacului, domină rețetele de munte – tăieți din făină de hrîșcă, polenta cu vânat.

NU RATĂȚI

Villa Carlotta, reședință istorică din Tremezzo, pentru parc, comoara de sculpturi neoclase de Antonio Canova și istoria romantică: a fost un cadou de nuntă al prințesei Marianne a Olandei pentru fici ei, Charlotte,

prințesă a Prusiei. **Villa del Balbianello**, din Lenno, pentru așezarea impresionantă pe malul lacului și colecțiile de alpinism acceșionate de fostul ei proprietar, Guido Monzino. **Muzeul Educațional al Mătăsii** din Como, un loc unde știința și istoria mătăsii capătă viață.

ATLAS

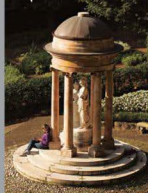

La Como s-a născut Alessandro Volta, inventatorul primei baterii (de la care ne-a rămas cuvântul „volt”).

Cel mai scurt rău din Italia, Flumelatte, curs de apă senzor aflat mai sus de orașul Varenna, are doar 250 m lungime. Printre cei care au căutat să-l afle izvorul s-a numărat și Leonardo da Vinci.

Benito Mussolini a fost executat în orașul Mezzegra, în timp ce încerca să fugă din Italia, în 1945.

Foisor la Villa d'Este

UN LOC LEGENDAR

GARBO A FOST AICI

Villa d'Este, construită în stil renașterist în 1568, ca reședință a unui cardinal născut la Cernobbio, are de mult un rol important în viața locală, sub o succesiune de proprietari de seamă, printre care o balerină, un marchiz și o prințesă de Wales. Proprietatea, căreia i s-au adăugat construcții timp de multe decenii, și-a început transformarea în hotel de lux în 1873. Printre numeroșii săi oaspeți notabili: Mark Twain, Giuseppe Verdi, Greta Garbo, Alfred Hitchcock și Madonna.

Iubesc Oxfordul

TEXT: EMILY AINSWORTH

Emily Ainsworth, antropolog, documentaristă și tânără exploratoare National Geographic, s-a născut la Oxford, în Anglia. „Orașul are un farmec al lui, cu clopotele care bat ora și străduțele vechi care duc spre nicăieri”, spune ea. În continuare, ne dezvăluie activitățile ei preferate din Orașul Turlelor Visătoare.

Primul loc unde-i duc pe vizitatori e...

Turf Tavern, un pub din secolul al XIII-lea ascuns într-un labirint de străduțe. În serile reci, încălziți-vă lângă vasele cu carbuni încinși din curte; la bar se găsește marshmallows și furculițe lungi ca să le rumeniți.

Recunosc localnicii după faptul că...

Poartă cizme Wellington (mai sus) și vorbesc cu entuziasm de Aristotel.

Cea mai bună priveliște asupra orașului e...

Din vârful turlei bisericii gotice St. Mary. Scara medievală în spirală, cu 127 de trepte, nu e pentru cei fără tonus muscular, dar vederea panoramică merită efortul.

Mâncarea reprezentativă e...

Cârnații (bangers) cu piure la Big Bang; iar băutura reprezentativă e berea.

Cel mai bun muzeu e...

Muzeul Pitt Rivers, care are exponate din lumea întreagă. Nu ratați capetele mumificate și vrăjitoarea închisă, conform legendei, într-o sticlă dintr-o vitrină.

Pun pariu că nu știți că...

În Oxford se află cel mai vechi jambon din lume; atârnă mândru în vitrina standului măcelăriei M. Feller and Sons din Covered Market (piața unde găsiți suveniruri autentice).

Localnicii evită...

Lanțurile de magazine și aglomerația de pe Cornmarket Street; mai bine vizitați magazinele independente din Jericho.

Așa ceva nu vezi decât în orașul meu...

„Trashings” – ritualul în care peste studenții ieșiți de la examene se toarnă șampanie, măruntaie de pește și resturi de prăjitură.

■ ÎNSCRIEȚI-VĂ PROPRIUL „IMI IUBESC ORAȘUL” LA WWW.NATGEOTRAVEL.COM.

DIN AVION

CONSTANȚA VĂZUTĂ DE SUS

TEXT ȘI FOTO:
IOAN COBZARENCO

► TRIMITE-NE LA TRAVELER@BURDA.RO O FOTOGRAFIE PE CARE AI SURPRINS-O ÎN CĂLĂTORIILE TALE, ÎMPREUNĂ CU POVEȘTEA EI ÎN MAXIMUM 250 DE CUVINTE. LA ACEASTĂ RUBRICĂ VOI PUBLICA ÎN FIECARE NUMĂR CEA MAI BUNĂ IMAGINE.

Un site britanic mi-a solicitat informații actualizate despre marile din România. Așa mi-a venit ideea să fac un raid de la Strejnic cu un avion Cessna 172 și să le trimit niște poze aeriene. O imagine aparte pentru mine e această zonă peninsulară a Constanței, unde am copilărit. Privind din-spre est, stilurile se amestecă într-un mozaic oriental dominat de Marea Moschee construită la inițiativa lui Carol I și terminată în 1913. Spre mare avem locul de promenadă – faleza – care începe de la Hotelul Palas (Palace) și urmează fostul Hotel Terminus, terminat în 1881, astăzi adăpostind sediul Comandamentului Marinei Militare. Imediat lângă comandament se află Farul genovez, construit pe la 1300 și refăcut în secolul al XIX-lea. Urmează clădirea Cazinoului inaugurat în 1912 și primul acvariu din țară, deschis pentru public în

1958. Faleza se termină cu restaurantul Vraja Mării, așezat strategic încă din perioada interbelică la intrarea în Portul Constanța. Trecând pe lângă cupolele aurite ale Catedralei Sfinții Petru și Pavel sfințită în 1895, ajungi la Piața Ovidiu. În centrul pieții se tronează statuia din bronz a poetului, realizată de sculptorul italian Ettore Ferrari și amplasată aici în anul 1887. Pe o latură a pieții se află Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, într-o frumoasă clădire construită în stil românesc. Lângă el se află Edificiul cu mozaic, care mai păstrează 700 mp din construcția inițială de 2.000 mp ridicată în secolul al IV-lea d.H.

Din păcate, perioada comunistă și-a pus amprenta prin blocuri din beton intercalate printre clădiri vechi, adevărate monumente arhitectonice, iar ultimii 15 ani de administrație au transformat toată zona într-o ruină.

ÎN VACANȚĂ

PEISAJ ÎN MARAMUREȘ

TEXT ȘI FOTO:
FLAVIA DOBRACA

Eram patru persoane în mașina de cursă lungă, iar eu aveam un însoțitor special – noul meu aparat Canon EOS 60D. L-am menajat pe drumul dintre București și Bârsana, lung și obositor, cu pauze forțate pe la farmacia, și regretam că voi ajunge poate prea târziu și prea epuizată ca să-l mai pun la treabă în acea zi. Uitasem însă de energia și entuziasmul colegilor hoinari. Abia am coborât din mașină, că s-a și sunat adunarea pe Dealul Bocicoelului, lângă Bârsana. Uitasem de hurdăcieli și mă concentram doar la ce ne spunea profesorul nostru de fotografie Sorin Onișor. Voia să profităm de ultimele raze de lumină și să surprindem porțiuni din peisaj, fără cer. Totul era pustiu și neclintit, nu se vedea niciun sătean, nu se mișca nicio frunză. Părea că viața locului a luat o mică pauză și a lăsat locul luminii și umbrelor să aranjeze un

decor de adio. Cerul era senin, dar fad, fără nori, parcă plictisit să mai stea pe scenă. În schimb, peisajul colorat de toamnă, cu umbre care se întindeau lent să-l acopere, dar oprite de ultimele licăriri ale soarelui, era magic. Afară erau aproape zero grade, dar ceea ce îmi mângâia privirea îmi încălzea și sufletul. Noroc că am auzit declucurile de la aparatele colegilor și m-am trezit din reverie. Îmi imaginam că și aparatul meu nou freamătă de nerăbdare, așa că am început să lucrăm împreună, ca doi medici la o operație, umăr la umăr: trepid, obiectiv 28-90, deschidere maximă... mai jos, fără fâșia de cer alburii, măresc diafragma... mai la stânga, că s-au întins brusc umbrele... gata, fără mișcare acum... Amurgul a înghițit totul în câteva minute. Dar eu văzusem deja zămbetul pământului de Maramureș înainte de a se duce la culcare.

(urmăre din pagina 71 / Muguri împietriți în Cambodia)

Ocupația vietnameză și amenințarea continuă a gherilelor au ținut Cambodgia în sărăcie și mizerie până la retragerea totală a vietnamezilor în 1989. În luptele din 1978-1990, au mai murit alți 14.000 de civili cambodgieni. În 1991 s-a semnat, în sfârșit, un acord de pace, urmat de reinstalarea budismului ca religie oficială. Primele alegeri democratice din istoria țării au avut loc în 1993. Cu amărăciune în voce, Navy pomeneste raportul final al Comitetului de Studiere a Regimului Pol Pot, publicat în 1983, care a documentat aproximativ 1,7 milioane de oameni executați pe loc și un total de 3.314.768 morți. În 1997, Pol Pot a fost arestat chiar de către membri ai khmerilor roșii. Desi a fost judecat și găsit vinovat de genocid, a fost condamnat la arest la domiciliu pe viață. A murit un an mai târziu, în patul lui, lângă nevastă, în urma unui atac de cord petrecut în somn. Gherilele khmerilor roșii i-au supraviețuit doar un an, fiind desființate în 1999. După cele istorisite de preabunul ghid, imaginea mea asupra Cambodgiei s-a adâncit și mi-a produs o mai acută dorință de a depăși granițele zonei de nord și de a explora mai profund și alte regiuni. Astăzi, Cambodgia se bucură de o stare de relativă liniște internă. Economia este susținută în mare parte de industrie și turism. Mai multe rapoarte consideră corupția locală drept cel mai mare impediment în refacerea și dezvoltarea țării.

Ascultându-l pe Navy, aici, la Bayon, urmăream chipurile de piatră acoperite pe alocuri de licheni verzi-gălbui, și îngrijitorul pipernicit care scobea cu un băț lung prin crăpăturile dintre pietre, probabil după niscai șerpi. Umbrele se scurtau și soarele devenea din ce în ce mai dogoritor, până ce pacea a cuprins locul cu totul.

(urmăre din pagina 52 / Cuba, înainte de americani)

De la magazinul din sat poți cumpăra doar Heineken și bere braziliană. În Viñales, ai nevoie de 100 de peso pe lună ca să-ți cumperi alimentele de bază (orez, fasole, legume, fructe și ulei), dar în Cuba un salariu mediu e 20 de peso. Cubanezii primesc de la stat o rație lunară de orez, fasole, zahăr, țigări și cafea la un preț foarte mic, dar aceasta e insuficientă și se micșorează de la an la an. Planul guvernului este s-o elimine definitiv, însă există zone foarte sărace din Cuba în care oamenii ar muri de foame. Guillermo, care are acum 47 de ani, trăiește din fotografiile pe care le face pentru proprietari de casa particulară și din tururi foto-e și ghid și traducător pentru fotografi care vizitează Viñales. Mica lui afacere nu e înregistrată la stat, așa că la bătrânețe nu va primi pensie. Sunt mulți cubanezi în aceeași situație, dar oamenii n-au timp să se gândească la asta: sunt prea streșați în goana lor după turism, după mâncare și după bani.

Lucrurile s-au relaxat în Cuba în ceea ce privește libertatea de exprimare. Jurnaliștii critică guvernul, artiștii și sportivii își pot afirma public credința în Dumnezeu, homosexualii sunt acceptați și internetul e la liber, dacă-ți permiți să plătești. Cu toate acestea, oamenii și-au păstrat vechea teamă de regim. „Brusc regulile s-au schimbat; nu știi cum să te comporți”, spune Guillermo. „Lumea vorbește despre libertate, dar libertatea înseamnă responsabilitate și nu cred că suntem pregătiți pentru asta. Nu suntem olandezi, suntem latini și asta implică multă lucruri, inclusiv violență. Cea mai mare fată a mea e și acum a putea avea acces la droguri și arme. Noi suntem o societate care nu s-a mai schimbat de 50 de ani și vom face greșelile pe care nu le-am făcut 50 de ani.”

Nimeni nu cunoaște lumea mai bine. Revista NG Traveler este publicată în 15 țări, în 11 limbi. Redacții în WASHINGTON • LONDRA • AMSTERDAM • BARCELONA • MILANO • MOSCOVA • PRAGA • VARSOVIA • BUCUREȘTI • TEL AVIV • BEIJING • JAKARTA • MUMBAI • MEXICO CITY • SYDNEY

REDACȚIA

Cătălin Găaș, redactor-șef

Adrian Hegeraru, art director

Dominica Macri, editor

Luminița Georgescu, asistent

COLABORATORI

Alexandru Popescu, editor

Elena Stancu, Ion Colanțescu, Luminița Toșu, Adriana Bărbulescu, Alina Alexa, Oana Moldovan, Ana Hoga, Katharina Bota, Paulă Căciavescu, Liana Dolanec, teatru, Cosmin Bănuț, Costel Dumitrescu, Ionel Horea, Sorin Gheorghe, Gabriel Tamaș, Gabriel Șerban, Ana Hoga, Maria Dolanec, Dan Dănuț, Cosmin Șerban, fotograf, Anca Bărbulescu, Adriana Hoga, naționalist.

BurdInternational RO Revista NG Traveler este publicată de BURDA ROMANIA

Sandrin Apostol, director general

Ionela Calotă, director financiar

PUBLICITATE Florina Pătraș-Lundi, group advertising director

Genevieve Linné, advertising sales manager, tel: 0729 218 085, genevieve.linne@burda.ro

BRAND MANAGER Q&T Group Division SRL, Gabriela Gugin - marketing@burda.ro

PRE-PRESS Mădălin Văzuleț

TIPOGRAFIE Tipset la Radu Print, prin reprezentant

exclusiv pentru România 4 Colors, www.4colors.ro

DISTRIBUȚIE BURDA ROMANIA, distribuit@burda.ro, tel: 031/225.87.00

SERVICIUL ABONAMENTELOR: tel: 031/225.88.89, 031/225.87.82

abonamente@burda.ro, www.burda.ro, revistele@burda.ro

ADRESA: Bd. Decembrii 25-29, Olympia Tower, etaj 4, sector 3, București 030964, tel: 031 225 87 00, fax: 031 225 87 15

INTERNETIONAL AD SALES REPRESENTATIVES

ITALY BURDA INTERNATIONAL Marina Săni, tel: +39 02 91 32 34 66,

marina.sani@burda-italia.com

GERMANY BURDA COMMUNITY NETWORK Julia Aland, tel: +49 89 9250 3107,

vanessa.vannack@burda.com; Michael Nowotny, tel: +49 89 9250 3629, michael.nowotny@burda.com

AUSTRIA BURDA COMMUNITY NETWORK Christina Busch, tel: +43 1 250 60 30 50,

christina.busch@burda.com

SWITZERLAND BURDA COMMUNITY NETWORK Gerni Fädler, tel: +41 44 81 02 146,

gerni.fadler@burda.com

FRANCE/LUXEMBOURG BURDA COMMUNITY NETWORK Marion Baddele-Fisch,

tel: +33 1 72 71 25 24, marion.baddele-fisch@burda.com

UK/IRELAND BURDA COMMUNITY NETWORK Joanne Sadler, tel: +44 20 3440 5832,

joanne.sadler@burda.com

USA/CANADA/MEXICO BURDA COMMUNITY NETWORK Salvatore Zennaro,

tel: +1 212 884 48 24, salvatore.zennaro@burda.com

NG TRAVELER ROMÂNIA este o publicație a Burda România, sub licență Național Geographic Society. Burda România este membru BRAT (Bureau Român de Audit al Timpului) ISSN: 2065-0841

Publicație auditată

ianuarie 2015 - iunie 2015

Copyright © Reproducerea integrală sau parțială a textelor sau ilustrațiilor din revista NATIONAL GEOGRAPHIC TRAVELER ROMÂNIA este posibilă numai cu acordul prealabil scris al NATIONAL GEOGRAPHIC SOCIETY.

PUBLICAȚIE OFICIALĂ A NATIONAL GEOGRAPHIC SOCIETY
„Să avem grijă de planșetă”

NATIONAL GEOGRAPHIC SOCIETY

PRESIDENT AND CEO Gary E. Knell

BOARD OF TRUSTEES

CHAIRMAN: John Falley

Walter M. Austin, Braden P. Bechtel, Michael R. Bonaguidi, Jean N. Case, Alexander Groves, Elinor W. Harvey, Gary E. Knell, Jane Lubchenco, Nigel Morris, George Mulock, Peter H. Raven, Edward P. Ruska, Jr., Frederick J. Ryan, Jr., Ted Wainwright, Anthony A. Williams, Tracy K. Wolcott

NATIONAL GEOGRAPHIC PARTNERS

CEO Declan Moore

SENIOR MANAGER

EDITORIAL DIRECTOR: Susan Goldberg

CHIEF MARKETING AND BRAND OFFICER: Claudia Mulley

GLOBAL NETWORKS CEO: Courtney Moore

CHIEF OPERATING OFFICER: Ward Platt

LEGAL AND BUSINESS AFFAIRS: Jeff Schneider

CHIEF TECHNOLOGY OFFICER: Jonathan Young

INTERNATIONAL PUBLISHING

SENIOR VICE PRESIDENT: Yulia Petrovskaya Boyle

VICE PRESIDENT OF STRATEGIC DEVELOPMENT: Ross Goldberg

Adriano De Leo, Kelly Hoover, Diana Juss, Jennifer Jones, Jennifer Liu,

Kenneth Mitnick, Rosanna Stella

NATIONAL GEOGRAPHIC TRAVELER USA

EDITOR: Sam DeLoach, DIRECTOR: Andrew Ladd, DESIGN/DIRECTOR:

Manika Singh, DIRECTOR OF PHOTOGRAPHY: Anne Faria, SENIOR EDITOR: Jorge Wae,

FEATURES EDITOR: Amy Allyn, DEPARTMENTS EDITOR: Hannah Sheldrake

Fondată în 1888, Societatea Național Geographic este una dintre cele mai mari organizații științifice și educaționale din lume. În urmărirea misiunii prin sprijinirea științei, educației, conservării în lumea noastră. Viziă în prezent a limitat peste 8000 de zeci de proiecte în plus, producând o imensă varietate de cărți, programe TV, filme, DVD-uri și muchi interactivi în 35 de limbi. Prin activități activități, atrage o audiență globală de peste 300 de milioane de oameni în fiecare lună, cu scopul de a-i inspira să aibă grijă de planșetă. Copyright © 2008 National Geographic Society. Toate drepturile rezervate. National Geographic și Yellow Buckler March înregistrat ®. National Geographic nu-și asumă responsabilitatea pentru materialele neautorizate.

**auto
motor
+ sport****auto
motor
e sport**

COMPARATIVE

SUV-uri care te ajută să treci iarna cu bine
 ▶ Hyundai Tucson ▶ Mitsubishi Outlander ▶ Subaru Forester ▶ Ford Kuga

NOUTATE ■ EMOTIE ■ TEHNOLOGII

noul Audi A6

Modelul care
deschide o eră
a supertehnologiei

Cum răspund Mercedes Clasa E și BMW Seria 5?

TEST Tesla Model X

Jaguar F-Pace

TEST

VW Tiguan

Noul model demonstrează
calități omogene.

DIESELGATE: NU DOAR VW POLUEAZĂ

NOUȚATE • EMOTIE • TEHNOLOGII

**OFENS
SUV-u**
Un gen din ce în ce mai popular, ca
23 de mod

Toate noută
201
Se anunță un an fo
încărat, cu premi
și importante

ALTERNATIVE DB10 și DB5

... Martin ...

Halogen, xenon, LED sau incandescent

Renault Talisman

Design studio
si installare ufficio

Clasa C Cooper

Lunar, la orice punct
de difuzare a presei

www.amsonline.ro

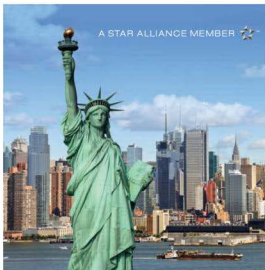

O REVISTĂ EDITATĂ DE

BurdaInternational

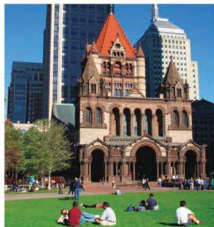
Europe's
Best Airline

A STAR ALLIANCE MEMBER

Zboară la New York,
Miami, Los Angeles, Chicago,
Boston, San Francisco,
Houston, Washington
și Atlanta* cu Turkish Airlines.
Descoperă armonia în diversitate.

*Începând cu 16 Mai 2016

TURKISHAIRLINES.COM

Voted Europe's Best Airline at the 2015 Skytrax Passengers Choice Awards

**WIDEN YOUR
WORLD**

**TURKISH
AIRLINES**

